



รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “สถานการณ์ทางการผลิต และสถานการณ์ทางการตลาดของพริก
พื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเพื่อการพัฒนาเครือข่ายและสร้างอาชีพอย่างยั่งยืน:
กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี”

ภายใต้ชุดโครงการ
“เครือข่ายพัฒนาพันธุ์และสร้างอาชีพปลูกพริกพื้นเมือง”

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุภาวดี ขุนทองจันทร์
ดร.สุขวิทย์ โสภาพล

มิถุนายน 2559

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “สถานการณ์ทางการผลิต และสถานการณ์ทางการตลาดของพริกพื้นเมือง
พันธุ์หัวเรือเพื่อการพัฒนาเครือข่ายและสร้างอาชีพอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาจังหวัด
อุบลราชธานี”

ที่ปรึกษาโครงการ

สังกัด

ศาสตราจารย์ (เกียรติคุณ) ดร.อารี วิบูลย์พงศ์

คณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้วิจัย

สังกัด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี ขุนทองจันทร์

คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
คณะบริหารศาสตร์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ดร.สุขวิทย์ โสภภาพล

ผู้ช่วยนักวิจัย

นางสาวณัทพร บุญรักษา

ชุดโครงการ “เครือข่ายพัฒนาพันธุ์และสร้างอาชีพปลูกพริกพื้นเมือง”

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปผู้บริหาร

งานวิจัยเรื่อง “สถานการณ์ทางการผลิต และสถานการณ์ทางการตลาดของพริกพื้นเมือง
พันธุ์หัวเรือเพื่อการพัฒนาเครือข่ายและสร้างอาชีพอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาจังหวัด
อุบลราชธานี”

โดย ผศ.ดร.สุภาวดี ขุนทองจันทร์ และดร.สุวิทย์ โสภภาพ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

พริกเป็นพืชอีกชนิดหนึ่งที่ก่อให้เกิดความมั่นคงทางด้านอาหารเพราะเป็นส่วนประกอบของอาหารหลักในวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านาน เกล็ดลักษณะของพริกคือการมีรสชาติเผ็ด รูปแบบของการบริโภคพริกมีหลากหลายรูปแบบ อาทิ การบริโภคสด ผลิตเป็นพริกแห้ง พริกป่น รวมถึงผลิตภัณฑ์แปรรูปอื่นๆ เช่น น้ำพริกสำเร็จรูป ซอสพริก เพื่อปรุงแต่งให้อาหารหลากหลายชนิดมีรสชาติดี นำรับประทานโดยเฉพาะอาหารไทยที่เป็นที่ชื่นชอบทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ทั้งนี้เห็นได้จากปริมาณและความต้องการบริโภคพริกของผู้บริโภคมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

เกษตรกรผู้ปลูกพริกจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในระบบการผลิตจากแหล่งผลิตปฐมภูมิและเก็บเกี่ยวผลผลิต เพื่อส่งจำหน่ายให้เพียงพอต่อความต้องการทั้งตลาดในท้องถิ่น ตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศ พริกกลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้กับเกษตรกร บทบาทหน้าที่ของเกษตรกร จึงเน้นการผลิตที่เป็นเชิงพาณิชย์มากขึ้น มีการลงทุนในปัจจัยการผลิตสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง นำมาซึ่งช่องว่างของการจัดการในรายละเอียดที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพผลผลิตพริก นอกจากนี้ เกษตรกรยังประสบปัญหาต่างๆ เช่น แรงงานในครัวเรือนลดน้อยลง อายุเฉลี่ยของเกษตรกรที่สูงขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่เกษตรกรประสบปัญหาในการทำการเกษตรทั้งพืชหลักคือการผลิตข้าวและพืชรองคือการผลิตพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ

พริกถือได้ว่าเป็นพืชเศรษฐกิจทางเลือกอีกชนิดหนึ่ง รองจากการปลูกข้าวของเกษตรกรจังหวัดอุบลราชธานี นอกจากเกษตรกรจะปลูกไว้บริโภคในครัวเรือนแล้วยังปลูกไว้เพื่อขาย ทำรายได้เสริมหลังฤดูการเก็บเกี่ยว โดยแบ่งพื้นที่จากการปลูกข้าวอย่างเป็นสัดส่วน แต่เมื่อเกษตรกรเน้นปลูกในเชิงพาณิชย์มากขึ้น ทำให้ขาดการวางแผนการผลิต ขาดข้อมูลและแนวโน้มความต้องการของผู้บริโภค ส่งผลให้อุปสงค์กับอุปทานไม่สัมพันธ์กันในช่วงเวลา ประสบปัญหาการค้าพริกตกต่ำในระยะแรกของการปลูก เกษตรกรต้องขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อทำ

การประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคสนใจด้วยการจัดประกวดพันธุ์พริกพื้นเมืองขึ้น ผลจากการประกวดทำให้พริกที่มาจากตำบลหัวเรือ อำเภอเมืองอุบลราชธานี ชนะการประกวด จากนั้นพริกที่มาจากตำบลหัวเรือจึงถูกเรียกว่า **“พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ”** จากนั้นเป็นต้นมา พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือจึงเป็นที่รู้จักของผู้บริโภคและผู้ประกอบการค้าส่งพริกมากขึ้นเป็นลำดับและกลายเป็นพริกพันธุ์พื้นเมืองที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง แต่การที่จะรักษาเอกลักษณ์พริกพันธุ์พื้นเมืองจำเป็นต้องเข้าใจในมิติต่างๆ ที่สอดคล้องกันทั้งสถานการณ์การผลิต สถานการณ์การตลาด การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งอันจะนำไปสู่การสร้างเครือข่ายพัฒนาพันธุ์และการสร้างอาชีพการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือให้คงอยู่ต่อไป

ทั้งนี้สถานการณ์ทางด้านการผลิตพริก จากการที่พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นที่รู้จักของตลาด เนื่องจากเป็นพริกที่มีรสชาติดี การปลูกพริกจึงได้รับความนิยมจากเกษตรกรในจังหวัดมากขึ้นเป็นลำดับ ด้วยชื่อเสียงและเอกลักษณ์ของพริก ทำให้เกษตรกรหันมาสนใจปลูกพริกกันมากขึ้นเนื่องจากเป็นอาชีพที่เพิ่มรายได้ควบคู่กับการปลูกข้าว จากเดิมการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีเฉพาะตำบลหัวเรือ อำเภอเมืองอุบลราชธานี การปลูกพริกก็ได้ขยายพื้นที่ไปสู่อำเภออื่นๆ ได้แก่ อำเภอเขื่องใน วารินชำราบ ม่วงสามสิบ และเหล่าเสือโก้ก ในปีปลูก 2555/2556 พื้นที่ในการปลูกพริกของจังหวัดอุบลราชธานีมีจำนวนมากกว่า 10,000 ไร่ ผลผลิตรวม 19,141 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 2,223 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาเฉลี่ย 12.50 บาทต่อกิโลกรัม (ช่วงราคา 10-60 บาท) มูลค่าทั้งสิ้น 239.3 ล้านบาทช่วงเวลาเพาะปลูกคือเดือนธันวาคม หรือมกราคม อย่างไรก็ตามเมื่อปลูกในเชิงพาณิชย์มากขึ้นผลที่ตามมาคือเกษตรกรประสบปัญหาเรื่องผลผลิตต่อไร่ลดต่ำลง เนื่องจากระบบการจัดการทั้งการที่เกษตรกรเก็บเมล็ดพันธุ์เอง เกษตรกรไม่มีการคัดเลือกสายพันธุ์ การใช้ปุ๋ยเคมีที่มากเกินไปปริมาณทำให้เกิดสารเคมีตกค้าง กลายเป็นต้นทุนที่สูงขึ้น การมีแรงงานในครัวเรือนไม่เพียงพอต้องจ้างแรงงาน เหล่านี้เป็นปัญหาความเสี่ยงของเกษตรกรในระบบการผลิต (สำนักงานเกษตรอำเภอวารินชำราบ 2557 : 1) ในปี 2557 กลับพบว่าเกษตรกรมีการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือลดลง และหันไปปลูกพริกสายพันธุ์ทางเลือกอื่น ที่บริษัทเป็นผู้นำเมล็ดพันธุ์และปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น ปุ๋ยเคมี และยากำจัดศัตรูพืชมาให้เกษตรกรก่อน เงื่อนไขนี้ส่งผลให้เกษตรกรพอใจเพราะไม่ต้องจ่ายเงินค่าปัจจัยการผลิตก่อน เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตได้แล้วจึงค่อยหักค่าใช้จ่ายออก ที่เหลือกลายเป็นรายได้ของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรรู้สึกว่าจะไม่ต้องลงทุนเพียงแต่ลงแรงก็มีรายได้ หากปัญหาในลักษณะอย่างนี้เกิดขึ้นและหากเกษตรกรเริ่มหันไปปลูกพริกที่นำเมล็ดพันธุ์มาแจกจ่ายโดยบริษัทมากขึ้น พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรืออาจได้รับความนิยมลดน้อยลง และอาจสูญหายไปจากการเป็นพริกที่มีชื่อเสียงของจังหวัดอุบลราชธานีได้

นอกจากนี้ปัญหาที่ทำนายอีกประการหนึ่งของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ คือ ผู้บริโภคทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในปัจจุบัน ได้ให้ความสำคัญกับมาตรฐานของอาหารและสิ่งปรุงแต่งอาหาร ให้มีความปลอดภัย ตั้งแต่แหล่งผลิตต้นน้ำจนถึงผู้บริโภคขั้นสุดท้าย ดังนั้นการผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเกษตรกรจำเป็นต้องรู้เท่าทันความต้องการของผู้บริโภคด้วย โดยเฉพาะในปี 2558 ที่เข้าสู่ประชาคมอาเซียนทางเลือกของผู้บริโภคมีมากมายเพราะมีวัตถุดิบทางการเกษตรที่มาจากเพื่อนบ้านเพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากการเปิดเสรีทางการค้า ดังนั้นเกษตรกรต้องรู้เท่าทันระบบตลาดด้วย ปรับปรุงระบบการผลิตที่สนองต่อความต้องการของผู้บริโภค เพื่อให้การผลิตพริกเป็นไปอย่างมีคุณภาพส่งผลดีต่อผู้บริโภคและเกษตรกรเอง การวิเคราะห์ระบบการผลิต และระบบการตลาด สถานการณ์ผู้บริโภคให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เพื่อประกอบการวางแผนการผลิตและรองรับปัจจัยภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกพริกใช้ ความรู้และเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตที่เหมาะสม มีขนาดการผลิตที่สอดคล้องกับความสามารถในการบริหารจัดการเช่น จำนวนแรงงานในครัวเรือน การรู้จักวางแผนการผลิต การผลิตเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในท้องถิ่นเป็นหลัก แล้วค่อยขยายไปยังภูมิภาค และตลาดในประเทศตามลำดับอย่างเป็นขั้นตอน ขณะเดียวกันก็ต้องเน้นการกระจายความเสี่ยงจากการมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย หรือมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนผลผลิตได้ง่าย เพื่อลดความเสี่ยงและความผันผวนของตลาดซึ่งก็คือปัจจัยภายนอกที่เข้ามากระทบภายใต้สถานการณ์ที่เผชิญอยู่ เพื่อให้การผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้อย่างมั่นคงไปสู่รุ่นลูกรุ่นหลาน ด้วยการบริหารจัดการที่ดีทั้งในระบบการผลิตและระบบตลาด อันจะทำให้การปลูกพริกกลายเป็นอาชีพหลักและรอง ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตให้เกษตรกรในระยะยาวต่อไป

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว เพื่อให้เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีวิธีการบริหารจัดการในการผลิต การตลาด และความมั่นคงในอาชีพ ในลักษณะที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น เพราะแนวทางเหล่านี้ช่วยลดความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆ ที่เข้ากระทบ ด้วยการสร้างระบบภูมิคุ้มกันให้กับเกษตรกรให้กลายเป็นวิถีชีวิตที่สอดคล้องนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเอง จำเป็นต้องศึกษาวิจัยในมิติที่เชื่อมโยงกันในลักษณะการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้มีส่วนได้เสียในระบบการผลิตและการตลาด ซึ่งหากมีแนวปฏิบัติจากการผลิตที่ดีจะนำไปสู่การมีตลาดที่เป็นช่องทางเศษ (niche market) เพราะด้วยพันธุ์พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือถือเป็นพืชที่มีศักยภาพ ทางด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรจังหวัดอุบลราชธานีอยู่แล้ว แต่การที่จะดำรงรักษาเอกลักษณ์ คุณค่าในระบบการผลิตพันธุ์พริกพื้นเมืองการรักษามาตรฐานและการเสริมสร้างอัตลักษณ์ ซึ่งมีที่มาจากผู้ผลิตคือตัวเกษตรกรเองเป็นเรื่องที่ต้องเร่งส่งเสริมให้เป็นการผลิตที่เป็นวิถีชีวิตและสอดคล้องกับวัฒนธรรมของเกษตรกรอย่างโดดเด่นและแข่งขันได้

ในระยะเวลาที่ผ่านมา มีงานวิจัยมากมายที่พยายามแก้ปัญหาพืชเศรษฐกิจพริกทั้งในระบบการผลิต และระบบการตลาด ต้นทุนการผลิต และการทดลองในแปลงสาธิตเพื่อให้ได้พันธุ์พริกต่างๆ ที่มีคุณภาพซึ่งก็ก่อให้เกิดประโยชน์กับเกษตรกรเป็นอย่างดี แต่งานวิจัยที่ผ่านมาแล้วยังขาดการวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคในระบบการผลิตและการตลาดในลักษณะที่สัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้เสียหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างเครือข่ายและพัฒนาพันธุ์ร่วมกันในลักษณะห่วงโซ่คุณค่า อันจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตของเกษตรกร ภายใต้ทุนทางความรู้ของเกษตรกรที่มีอยู่ ให้เกิดประสิทธิภาพมาซึ่งความมั่นคงทางด้านรายได้และการสร้างอาชีพให้กับเกษตรกรอย่างแท้จริง อันจะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างมีอัตลักษณ์ เพราะวิธีการผลิต การตลาดแบบนี้จะเป็นวิธีการผลิตที่ปราศจากปัญหา สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเกษตรกรเอง สามารถลดความเสี่ยงในด้านต่างๆ ได้อย่างแท้จริงในทางกลับกันจะช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตของเกษตรกรได้มากขึ้นด้วย จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาวิจัยให้เกิดผลเป็นรูปธรรมในการนำไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ที่เป็นอยู่

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาห่วงโซ่คุณค่า (value chain) ของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี ตั้งแต่วิธีการคัดเลือกพันธุ์พริก การปรับปรุงพันธุ์ การเก็บรักษาพันธุ์ ระบบการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว การขนส่ง จนถึงตลาด
2. เพื่อศึกษาสถานการณ์ทางด้านการผลิตและตลาดของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในจังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในด้านการผลิตและการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี
4. เพื่อวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งในด้านการผลิตและการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี

งานวิจัยนี้ดำเนินการโดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ จำนวน 150 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา 8 เดือน

3. ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นพืชเศรษฐกิจในเชิงสัญลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี มีการปลูกในหลายอำเภอ เนื่องจากช่วยสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชน ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของชุมชนดีขึ้น ข้อค้นพบในงานวิจัยที่สำคัญปรากฏดังนี้

1. เกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกเฉลี่ย 25.62 ปี ดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกพริกแบบปลอดภัย ซึ่งระดับการปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เกิดเป็นห่วงโซ่คุณค่าเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคเช่น มีการคัดแยกผลพริกที่มีตำหนิ ด้วยคุณภาพ และนำเสนอเสียเป็นโรคออก จากนั้นคัดแยกชั้นคุณภาพและขนาดเพื่อนำไปทำเป็นเมล็ดพันธุ์ และรักษาเมล็ดพันธุ์ระบบการเพาะปลูกมีการใช้ปุ๋ยเคมีที่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด กำจัดศัตรูพืชตามหลักวิชาการ วิธีการเก็บเกี่ยวตามคำแนะนำของเกษตรจังหวัดอย่างเคร่งครัด ลดความเสี่ยงจากการขนส่งเอง โดยถ่ายโอนความเสี่ยงไปให้พ่อค้าให้มารับซื้อที่สวน ภาพรวมของการจัดการผลผลิตในปีปลูก 2557 มีการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือทั้งสิ้น เฉลี่ย 2,305 กิโลกรัมต่อปีปลูกต่อครัวเรือน เกษตรกรแบ่งเก็บไว้ใช้ทำพันธุ์ จำนวน 87.50 กิโลกรัม ที่เหลือจำนวน 2,217.50 กิโลกรัมผู้รับซื้อมาซื้อที่สวน

2. สถานการณ์ทางด้านการตลาดของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ด้านราคาขึ้นลงตามกลไกของตลาดตั้งแต่ระดับราคา 30–100 บาทต่อกิโลกรัม โดยมีพ่อค้ามารับซื้อถึงที่สวน ในทางการตลาดอาจกล่าวได้ว่าเป็นการจำหน่ายผลผลิตทางตรง เกษตรกรไม่ต้องขนส่งผลผลิตไปจำหน่ายเองที่ตลาด โอกาสทางการตลาด มีสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะผู้บริโภคส่วนหนึ่งนิยมบริโภคพริกสดอีกส่วนหนึ่งนิยมบริโภคพริกที่แปรรูปในการปรุงอาหารเช่น พริกแห้ง พริกป่น ซอสพริก และน้ำพริกในรูปแบบต่างๆ สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล

3. ปัญหาและอุปสรรคในด้านการผลิตของการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ด้านแรงงาน ระบบการปลูกพริกปลอดภัย วิธีการคัดพันธุ์ วิธีการปรับปรุงพันธุ์ วิธีการเก็บรักษาพันธุ์ การได้พบเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อแนะนำทางด้านการผลิต เกษตรกรระบุว่าไม่มีปัญหาคิดเป็นร้อยละ 100 สำหรับด้านแหล่งที่มาของเงินทุน ด้านเทคโนโลยีในการผลิต ด้านปริมาณผลผลิตที่ได้รับ ด้านคุณภาพของผลผลิตส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา มีเพียงส่วนน้อยที่คิดว่าเป็นปัญหา ส่วนที่เป็นปัญหาระบุว่ามีโรคและแมลงศัตรูพืช และการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

อุปสรรคของการผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือยังขาดการพัฒนาสายพันธุ์ที่ทนทานต่อโรค ดังนั้น ในพื้นที่เกษตรกรบางส่วนเริ่มหันไปปลูกพริกพันธุ์สรแดงที่เข้ามาเป็นทางเลือกของเกษตรกรในพื้นที่โดยพ่อค้านำเมล็ดพันธุ์มาแจกจ่าย ให้เกษตรกรปลูกให้ก่อนเมื่อเก็บผลผลิตขายจึงค่อยหักลบกลบหนี้กัน และเมล็ดพันธุ์ที่พ่อค้านำมาแจกจ่ายแก่เกษตรกร เกษตรกรไม่สามารถเก็บรักษา และเพาะพันธุ์เองได้ต้องรับจากพ่อค้าอย่างเดียว จุดนี้อาจเป็นความเสี่ยงต่อการคงอยู่ของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ปริมาณผลปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของครัวเรือนเฉลี่ยไร่ละ 973.14 กิโลกรัม ราคาเฉลี่ยที่ครัวเรือนขายได้เท่ากับ 49.13 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือทั้งหมด จำนวน 47,811.53 บาทต่อไร่ หรือ 49.13 บาทต่อกิโลกรัม เมื่อหักต้นทุนการผลิตทั้งหมด จำนวน 29,509.29 บาทต่อไร่ จะได้กำไรสุทธิจำนวน 23.92 บาทต่อกิโลกรัม และเมื่อหักด้วยต้นทุนทั้งหมดที่เป็นเงินสด จะได้รายได้สุทธิเหนือต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินสดจำนวน 28,220.80 บาทต่อไร่ หรือจะได้รายได้เหนือต้นทุนผันแปรเงินสด 28.97 บาทต่อไร่

4. จุดอ่อนและจุดแข็งในด้านการผลิตและการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

จุดแข็งทางด้านการผลิตของเกษตรกรคือ เกษตรกรมีความพร้อมในการปรับเปลี่ยนการผลิตให้เหมาะสมกับความสามารถในการบริหารจัดการ ทั้งทางด้านปัจจัยการผลิตที่ประกอบด้วยที่ดิน แรงงานในครัวเรือนที่เหลือน้อยเฉลี่ยครัวเรือนละ 2 คน และทุนทางการเงินที่เน้นทุนภายในของตนเองที่มีอยู่ ไม่กู้ยืมเงินนอกระบบหรือสถาบันการเงินต่าง ๆ แม้จะมีสถาบันการเงินของรัฐอย่างธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เห็นได้จากเกษตรกรลงทุนซื้อปัจจัยการผลิตด้วยเงินสดร้อยละ 100 นอกจากนี้ ทรัพยากรธรรมชาติเช่น การมีน้ำที่เพียงพอในการผลิต และมีสภาพแวดล้อมเหมาะสมที่เอื้อต่อการผลิต อีกทั้งตัวของเกษตรกรเองมีประสบการณ์ในการปลูกพริกพื้นเมืองที่มีระยะเวลาเฉลี่ย 25.62 ปี และเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกมากกว่า 20 ปีขึ้นไปเป็นเกษตรกรที่มีองค์ความรู้ที่สามารถแบ่งปันในแนวทางดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกแบบปลอดภัยมากที่สุดแตกต่างจากเกษตรกรที่มีประสบการณ์ที่ต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จุดอ่อนเกษตรกรคือขาดการวางแผนในการผลิต การจัดบันทึกต้นทุนในการผลิต รวมทั้งปัญหาโรคและแมลง อีกทั้งพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือขาดการพัฒนาสายพันธุ์ ทั้งนี้เกษตรกรเห็นว่าพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีคุณสมบัติอย่างไรในอดีตปัจจุบันก็ยังมีคุณสมบัติเป็นพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรืออย่างเดิม โดยเฉพาะหากเกษตรกรได้รับความรู้ในการพัฒนาให้ทนทานต่อโรคและแมลงได้จะทำให้พริกมีความสำคัญยิ่งขึ้น ซึ่งเกษตรกรจำเป็นต้องเรียนรู้และพัฒนาสายพันธุ์ร่วมกับภาครัฐและผู้ประกอบการค้าพริกในลักษณะของเครือข่ายต่อไป

โอกาสทางด้านการผลิตของเกษตรกรคือ ปัจจุบันผู้บริโภคให้ความสนใจกับพริกที่ผลิตได้มาตรฐานตามข้อกำหนดซึ่งพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีชื่อเสียงทางด้านการผลิต อีกทั้งบริษัทที่ผลิตอาหารสำเร็จรูปอย่างมะหนี่ก็สำเร็จรูปได้นำพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือไปเป็นพริกปนสำเร็จรูปบรรจุในซองอาหาร ซึ่งลักษณะอาหารดังกล่าวเป็นที่นิยมของผู้บริโภคที่ต้องการความสะดวก และมีรายได้ไม่มากนัก ส่วนอาหารในภูมิภาคก็เน้นพริกสดพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นเครื่องปรุงรสโดยเฉพาะร้านอาหารอีสานทั่วไป ทำให้เกษตรกรมีโอกาสด้านการผลิตพริกเพื่อป้อนตลาดอย่างต่อเนื่องในระยะยาว

จุดแข็งด้านการตลาด เกษตรกรมีตลาดรับซื้อแน่นอน จึงไม่มีความเสี่ยงในการขายผลผลิต เนื่องจากมีพ่อค้ารายใหญ่มารับซื้อถึงสวน เป็นการเน้นการบริหารความเสี่ยงต่ำของเกษตรกรและเกษตรกรส่วนใหญ่พึงพอใจลักษณะตลาดแบบนี้ เนื่องจากไม่ต้องแบกรับความเสี่ยงในระหว่างการขนส่ง

จุดอ่อนด้านการตลาด ราคาที่เกษตรกรได้รับมีความผันผวนมากตั้งแต่ 30-100 บาท เกษตรกรไม่มีอำนาจต่อรองราคาเท่าที่ควร ราคาจึงขึ้นอยู่กับผู้รับซื้อ นอกจากนี้เกษตรกรขาดความรู้ทางด้านกลไกการตลาด และการบริหารจัดการด้านการตลาดโดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้บริโภคยุคใหม่

อุปสรรคด้านการตลาด ขาดการวางแผนการตลาดกับผู้รับซื้อและโรงงานแปรรูป เกษตรกรได้รับการบอกเล่าจากผู้ประกอบการรับซื้อให้ผลิตให้อย่างเดียว โดยไม่มีการไหลของข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างอื่น อีกทั้งผู้บริโภคบางส่วนยังไม่มั่นใจในคุณภาพของพริกและการตกค้างของสารเคมี เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือยังไม่ได้เสนอขอรับใบรับรองมาตรฐานการปลูกพริกแบบปลอดภัย (good agricultural practices: GAP)

โดยสรุป ต้นทุนผลตอบแทนของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในเชิงเศรษฐกิจ เกษตรกรมีกำไรในการปลูกพริก มีทุนทางสังคมที่ยืดหยุ่นคือการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายภายใต้กลุ่มเกษตรกรอาสาช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระบบการผลิต ด้วยเป้าหมายร่วมกันคือการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยแนวทางการผลิตที่ดำเนินการมาตรฐานการปลูกแบบปลอดภัยของกรมวิชาการเกษตร เพื่อการสร้างอาชีพอย่างยาวนาน

4. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายระดับท้องถิ่น

สภาพการณ์ของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือยังคงเป็นพืชเศรษฐกิจที่สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับเกษตรกรในหลายๆ ชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี พ่อค้าที่ประกอบธุรกิจจำหน่ายพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีรายได้ในการรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดท้องถิ่น ทั้งในประเทศและส่งออกต่างประเทศเป็นลำดับ ในระยะยาวเพื่อให้พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นพืชเศรษฐกิจทางเลือกสำคัญของเกษตรกรสืบไป ภาครัฐเช่น เกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล ควรพิจารณานำแนวทางต่างๆ เพื่อจัดลำดับในการช่วยเหลือเกษตรกร

4.1 ควรส่งเสริมภาพลักษณ์ของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรืออย่างต่อเนื่องในเทศกาลที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานีเช่น งานแห่เทียนพรรษา

4.2 ควรให้ความสนใจให้มีการจัดสรรทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร และโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรอย่างเพียงพอ และมีประสิทธิภาพยั่งยืน เน้นความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อลด

ผลกระทบในระยะยาวต่อไป โดยเฉพาะการรณรงค์ให้เกษตรกรใช้พืชในท้องถิ่นมาผลิตเป็นยากำจัดวัชพืชและแมลงช่วยให้ลดต้นทุนได้

4.3 ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในระบบการตลาด การวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดเพื่อลดความเสี่ยงในการผันผวนของราคาพืชในบางฤดูกาล

4.4 ส่งเสริมให้เกิดช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลายให้เกษตรกรให้มากกว่า 1 ทางเลือก ซึ่งปัจจุบันมีทางเลือกเดียวคือการขายให้กับผู้รับซื้อซึ่งมาซื้อที่สวน อาจส่งเสริมทักษะการขายให้เกษตรกรจำหน่ายด้วยตนเองทั้งการขายปลีกและขายส่งเพื่อเป็นทางเลือกที่มากกว่าทางเลือกเดียว แต่อาจเน้นขายในตลาดท้องถิ่น เพื่อลดต้นทุนในการขนส่ง

4.5 สร้างการตระหนักรู้ให้กับเกษตรกรอย่างต่อเนื่องในการรักษามาตรฐานการผลิตพืชปลอดภัยเนื่องจากผู้บริโภคในปัจจุบันได้ใส่ใจกับการรักษาสุขภาพ จึงเลือกบริโภคอาหารหรือวัตถุดิบประกอบอาหารที่มีมาตรฐานไม่มีสิ่งปนเปื้อนของสารเคมีที่เกินปริมาณ สนับสนุนการจัดอบรมให้ความรู้ วิธีดำเนินการ เพื่อเตรียมความพร้อมขอรับรองมาตรฐานการปลูกพืชพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

4.6 ส่งเสริมให้เกิดแรงงานแลกเปลี่ยนในพื้นที่เพื่อให้เกิดกิจกรรมความสามัคคี ในการช่วยเหลือกันทางด้านการเกษตร เพราะการรวมกลุ่มนอกจากจะก่อให้เกิดความสามัคคีแล้วยังก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านการผลิตอย่างต่อเนื่องจากกิจกรรมนี้ด้วย

4.7 ควรได้ร่วมมือกันกับเกษตรกรผู้ปลูกพืชในการพัฒนาสายพันธุ์ให้พืชมีความทนทานต่อโรค ก่อนที่เกษตรกรจะหันไปรับพันธุ์พืชทางเลือกอื่นๆ เข้ามาปลูกในพื้นที่เพื่อทดแทนพืชพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง สถานการณ์ทางการผลิต และสถานการณ์ทางการตลาดของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเพื่อการพัฒนาเครือข่ายและสร้างอาชีพอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความดูแลและเอาใจใส่เป็นอย่างดีจากที่ปรึกษาโครงการคือ ศาสตราจารย์ (เกียรติคุณ) ดร.อารี วิบูลย์พงศ์ ที่ปรึกษาโครงการ และผู้อำนวยการฝ่ายเกษตรรองศาสตราจารย์ ดร.ประภาพร ขอไพบูลย์

ขอขอบคุณเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ และเกษตรกรอาสา ผู้นำหมู่บ้านที่ให้ข้อมูลและให้ความร่วมมือในระหว่างการจัดเก็บข้อมูลจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิของ สกว. ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์และมุมมองที่หลากหลายทำให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของ สกว. คุณวรรณภรณ์ จันทร์หอม และเจ้าหน้าที่ท่านอื่นๆ ที่ได้อำนวยความสะดวกอย่างดียิ่ง

สุดท้ายนี้ งานวิจัยจะไม่สามารถสำเร็จได้เลย หากขาดการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย นอกจากผลการวิจัยที่บรรลุวัตถุประสงค์แล้ว นักวิจัยยังได้ประสบการณ์และได้รับการพัฒนาทักษะ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถในการทำงานวิจัยเพื่อให้ชุมชนได้นำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติ คณะผู้วิจัย ใคร่ขอขอบพระคุณ มา ณ ที่นี้

คณะวิจัย

มิถุนายน 2559

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง สถานการณ์ทางการผลิต และสถานการณ์ทางการตลาดของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเพื่อการพัฒนาเครือข่ายและสร้างอาชีพอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

ผู้วิจัย สุภาวดี ขุนทองจันทร์ และสุวิทย์ โสภภาพล

คำสำคัญ: สถานการณ์ทางการผลิต สถานการณ์ทางการตลาด พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ การพัฒนาเครือข่ายและสร้างอาชีพอย่างยั่งยืน

พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นพืชเศรษฐกิจสัญลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี ช่วยสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชน ทำให้ความเป็นอยู่ของชุมชนดีขึ้น การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาห่วงโซ่คุณค่า (value chain) ของพริกหัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี ตั้งแต่วิธีการคัดเลือกพันธุ์พริก การปรับปรุงพันธุ์ การเก็บรักษาพันธุ์ ระบบการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว การขนส่งจนถึงตลาด (2) เพื่อศึกษาสถานการณ์ทางการผลิตและการตลาดของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในจังหวัดอุบลราชธานี (3) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในด้านการผลิตและการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี และ (4) เพื่อวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งในด้านการผลิตและการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพผสมผสานกัน ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. เกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเฉลี่ย 25.62 ปี ด้วยแนวทางตามมาตรฐานการปลูกพริกแบบปลอดภัยของกรมวิชาการเกษตร ซึ่งแนวทางการปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เกิดเป็นห่วงโซ่คุณค่าเช่น มีการคัดแยกผลพริกที่มีตำหนิ ด้วยคุณภาพ และเน่าเสียเป็นโรคออก จากนั้นคัดแยกชั้นคุณภาพและขนาดเพื่อนำไปทำเป็นเมล็ดพันธุ์ และรักษาเมล็ดพันธุ์ ระบบการเพาะปลูกมีการใช้ปุ๋ยเคมีที่ไม่เกินมาตรฐานที่กำหนด กำจัดศัตรูพืช และเก็บเกี่ยวตามหลักวิชาการอย่างเคร่งครัด ลดความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดผลผลิตเสียหายจากการขนส่งเอง โดยมีพ่อค้ามารับซื้อที่สวน ภาพรวมของการจัดการผลผลิตในปีปลูก 2557 ผลผลิตจากการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือทั้งสิ้น เฉลี่ย 2,305 กิโลกรัมต่อปีปลูกต่อครัวเรือน เกษตรกรแบ่งเก็บไว้ใช้ทำพันธุ์ จำนวน 87.50 กิโลกรัม ที่เหลือจำนวน 2,217.50 กิโลกรัมผู้รับซื้อมาซื้อที่สวน

2. สถานการณ์ทางการตลาดของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ราคาพริกขึ้นลงตามกลไกตลาดตามความต้องการของผู้บริโภค ระดับราคาตั้งแต่ 30 - 100 บาทต่อกิโลกรัม เป็นช่องทางการจัดจำหน่ายผลผลิตทางตรงระดับหนึ่ง หนึ่งคือมีพ่อค้ามารับซื้อถึงที่สวน เกษตรกรไม่ต้องขนส่งผลผลิตไปจำหน่ายเองที่ตลาด โอกาสทางการตลาดยังคงมีสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะผู้บริโภคส่วนหนึ่งนิยมบริโภคพริกสด อีกส่วนหนึ่งนิยมบริโภคพริกที่แปรรูปในการปรุงอาหารเช่น พริกป่น ซอสพริก และน้ำพริกในรูปแบบต่างๆ ตามรูปแบบการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล

3. ปัญหาและอุปสรรคในด้านการผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ด้านด้านแรงงาน ระบบการปลูกพริกปลอดภัย วิธีการคัดพันธุ์ วิธีการปรับปรุงพันธุ์ วิธีการเก็บรักษาพันธุ์ การได้พบเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อแนะนำทางด้านการผลิต เกษตรกรไม่มีปัญหาร้อยละ 100 สำหรับด้านแหล่งที่มาของเงินทุน ด้านเทคโนโลยีในการผลิต ด้านปริมาณผลผลิตที่ได้รับ ด้านคุณภาพของผลผลิตส่วนใหญ่ไม่มีปัญหามีเพียงส่วนน้อยที่คิดว่าเป็นปัญหา ส่วนที่เป็นปัญหาคือโรคและแมลงศัตรูพืช และการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือที่ราคาไม่คงที่

อุปสรรคในระบบผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือยังขาดการพัฒนาสายพันธุ์ที่ทนทานต่อโรค ดังนั้นในบางพื้นที่เกษตรกรเริ่มหันไปปลูกพริกพันธุ์ตรงที่เข้ามาเป็นทางเลือกของเกษตรกรในพื้นที่โดยพ่อค้านำเมล็ดพันธุ์มาแจกจ่ายและปัจจัยการผลิต ในลักษณะให้ก่อนเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตจึงค่อยหักลบต้นทุนส่วนที่จึงกลายเป็นรายได้ของเกษตรกร ทั้งนี้เมล็ดพันธุ์ตรงที่พ่อค้านำมาให้ปลูกก่อน เกษตรกรไม่สามารถเก็บรักษา และเพาะพันธุ์เองได้ต้องรับจากพ่อค้าอย่างเดียว

ต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยไร่ละ 973.14 กิโลกรัม ราคาเฉลี่ยที่ครัวเรือนขายได้เท่ากับ 49.13 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเฉลี่ย 47,811.53 บาทต่อไร่ หรือ 49.13 บาทต่อกิโลกรัม เมื่อหักต้นทุนการผลิตทั้งหมด จำนวน 29,509.29 บาทต่อไร่ จะได้กำไรสุทธิจำนวน 18,304.70 บาทต่อไร่ หรือ 18.81 บาทต่อกิโลกรัม และเมื่อหักด้วยต้นทุนทั้งหมดที่เป็นเงินสด จะได้รับรายได้สุทธิเหนือต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินสดจำนวน 28,220.80 บาทต่อไร่ หรือจะได้รับรายได้เหนือต้นทุนผันแปรเงินสด 28.97 บาทต่อไร่

4. จุดอ่อนและจุดแข็งในด้านการผลิตและการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

จุดแข็งทางด้านการผลิตของเกษตรกรคือ เกษตรกรมีความพร้อมทางด้านปัจจัยการผลิตที่ประกอบด้วยที่ดิน แรงงานในครัวเรือนที่เหลือน้อยเฉลี่ยครัวเรือนละ 2 คน และทุนทางการเงินที่เน้นทุนภายในของตนเองที่มีอยู่ ไม่กู้ยืมเงินนอกระบบหรือสถาบันการเงินต่างๆ เห็นได้จากเกษตรกรลงทุนซื้อปัจจัยการผลิตด้วยเงินสดร้อยละ 100 นอกจากนี้ ทรัพยากรธรรมชาติเช่นการมีน้ำที่เพียงพอในการผลิต มีดินและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการผลิต อีกทั้งตัวของเกษตรกรเองมีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายและประสบการณ์ในการปลูกพริกพื้นเมืองมาอย่างยาวนาน

จุดอ่อนด้านการผลิตเกษตรกรขาดการวางแผนในการผลิต ขาดการพัฒนาสายพันธุ์ ทั้งเกษตรกรเห็นว่าพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นมาอย่างไรในอดีต ปัจจุบันก็ยังเป็นพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรืออย่างเดิม ถ้าหากเกษตรกรได้รับความรู้ในการพัฒนาให้ทนทานต่อโรคและแมลงได้ จะทำให้พริกมีความสำคัญยิ่งขึ้น ซึ่งเกษตรกรจำเป็นต้องเรียนรู้และพัฒนาสายพันธุ์ต่อไป

โอกาสทางด้านการผลิตของเกษตรกรคือ ปัจจุบันผู้บริโภคให้ความสนใจกับพริกที่ผลิตได้มาตรฐานตามข้อกำหนดซึ่งพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีชื่อเสียงทางด้านการผลิต อีกทั้งบริษัทที่ผลิตอาหารสำเร็จรูปอย่างมะเหมี่ยวสำเร็จรูปได้นำพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือไปเป็นพริกปั่นสำเร็จรูปบรรจุในซองอาหาร ซึ่งลักษณะอาหารดังกล่าวเป็นที่นิยมของผู้บริโภคที่ต้องการความสะดวก และมีรายได้ไม่

มากนัก ส่วนอาหารในภูมิภาคก็เน้นพริกสดพันธุ์หัวเรือเป็นเครื่องปรุงโดยเฉพาะร้านอาหารอีสานทั่วไป ทำให้เกษตรกรมีโอกาสในการผลิตพริกเพื่อป้อนตลาดอย่างต่อเนื่องในระยะยาว

จุดแข็งด้านการตลาด เกษตรกรมีตลาดรับซื้อแน่นอน จึงไม่มีความเสี่ยงในการขายผลผลิต เนื่องจากมีพ่อค้ารายใหญ่มารับซื้อถึงสวน เป็นการเน้นการบริหารความเสี่ยงต่ำของเกษตรกร

จุดอ่อนด้านการตลาด ราคาที่เกษตรกรได้รับมีความผันผวนมากตั้งแต่ 30-100 บาท เกษตรกรไม่มีอำนาจต่อรองราคาเท่าที่ควร ราคาขึ้นอยู่กับผู้รับซื้อ นอกจากนี้เกษตรกรขาดความรู้ทางด้านกลไกการตลาด และการบริหารจัดการด้านการตลาด

อุปสรรคด้านการตลาด ขาดการวางแผนการตลาดกับผู้รับซื้อและโรงงานแปรรูป เกษตรกรได้รับการบอกเล่าจากผู้ประกอบการรับซื้อให้ผลิตให้อย่างเดียว โดยไม่มีการไหลของข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างอื่น อีกทั้งผู้บริโภคบางส่วนยังไม่มั่นใจในคุณภาพของพริกและการตกค้างของสารเคมี เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือยังไม่ได้เสนอขอรับใบรับรองมาตรฐานการปลูกพริกแบบปลอดภัย

โดยสรุป ต้นทุนผลตอบแทนของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในเชิงเศรษฐกิจ เกษตรกรมีกำไรในการปลูกพริก มีทุนทางสังคมที่ยืดหยุ่นคือการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายภายใต้กลุ่มเกษตรกรอาสาช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระบบการผลิต มีเป้าหมายร่วมกันคือแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่ม ด้วยวิธีการผลิตตามแนวทางมาตรฐานการปลูกแบบปลอดภัยของกรมวิชาการเกษตร เพื่อการสร้างอาชีพอย่างยาวนาน

ABSTRACT

Title: Production and Marketing Situation of Hua Rua Local Chili for Developing Network and Sustaining Job: A Case Study of Changwat Ubon Ratchathani

Authors: Supawadee Khunthongjan and Sukhavit Sopapol

Keywords: Hourua local chili production situation, Hourua local chili marketing situation, Developing network and sustaining job

Native *Hua Rua* chilies are an economic crop in Ubon Ratchathani that creates jobs and income for the community. The research objectives were (1) to study the value chain of the native *Hua Rua* chili analyzing the method of breeding, seed storage, the cropping system, harvesting, and product transportation; (2) to study the situation of the production and marketing (3) to study the identified problems and difficulties in the production and marketing; and (4) to analyze the strengths and weaknesses in the production and marketing. Both quantitative and qualitative research methods were used for this research. The results of the study were as follows:

1. Farmers had an average of 25.6 years experience in planting chilies using the safety planting guidelines of the Department of Agriculture. It was found that the overall practices of farmers in planting chilies were considered high level and they became the value chain such as screening the quality of the chilies, classifying seeds, seed storage, limited use of chemical fertilizers (according to the standards of practices), and technical basis of pest control and harvesting. Moreover, the buyers who bought the chilies at the farm gates helped to reduce the risk of product damage due to transportation. The production management in the year 2015 yielded 2,305 kg per household where 87.50 kg were kept as seeds for the next planting season leaving 2,217.5 kg for sale to buyers at the farm gates.

2. The market situation of native *Hua Rua* chilies showed that the prices of native *Hua Rua* chilies depending on market mechanisms caused by the needs of consumers. Prices of chilies ranged from 30-100 baht per kilogram at the farm gates while the market opportunity was still rising steadily due to the popularity of these chilies for consumption in both fresh and processed chilies forms such as cayenne chili, chili sauce, and Thai-style chili sauces.

3. Barriers in production of native *Hua Rua* chilies: It was found that none of the farmers had problems with labor or safe crop production, breeding technique, seed storage, or consultation with agricultural officials. Other aspects like the source of funds, production technology, quantity and quality of yields were also considered as mostly without problems. The only problems were diseases and insect pests, and the fluctuation of chili prices.

The limitation of the native *Hua Rua* chilies is the lack of development of disease resistant varieties. Therefore in some areas farmers began to plant the commercial variety namely *Sondaeng* as an alternate variety. *Sondaeng* chilies were introduced to the planting areas by merchants and offered together with production factors that became the production cost and would be deducted from the income of farmers gained after yield selling. However, *Sondaeng* chili seed could not be kept as seed for next planting season and could not be bred by the farmers themselves. This results in farmers having to buy chili seed from the merchant for each planting season.

The yield of *Hua Rua* chili was approximately 973.14 kilo per rai. On average, chili agriculturists grossed 47,811.53 baht per rai from cultivating chilies or 49.13 baht a kilo. If the average total cost 29,509.29 baht was deducted, the average net income would be 18,304.70 baht per rai or 18.81 baht a kilo. When the total cost in cash was deducted the total net income would be 28,220.80 baht per rai or 28.97 baht a kilo.

4. Weaknesses and strengths in the production and marketing of native *Hua Rua* chilies: The farmers strengths of the production for these farmers were the readiness of farmer in factors of production including land, household labor (two laborers per household) and their own-capital investment, avoiding the need of informal loans or commercial loans as the farmers purchased factors of production with cash. Furthermore, natural resources were available such as adequate water, the quality of soil and environment that were suitable for production, and the integration of the farmer's network that had long-term experience in chili planting.

The weaknesses of native *Hua Rua* chilies production were lack of both production planning and variety improvement. As the mentioned by farmers, there has be no change in variety to the present. Therefore, if in case farmers had knowledge in how to develop disease resistance and insects resistance varieties, native *Hua Rua* chilies would be even more important. The condition as that farmers need to learn and further develop the variety.

The production opportunities of farmers were that consumers interested in the standard of production of *Hua Rua* native chilies. Moreover, *Hua Rua* native chilies could be used to produce cayenne a chili pack as the seasoning for instant noodle for the people who like convenient consumption. While in the local area, fresh chilies are used for cooking of the northeastern style food. This enhanced the launching of chilies in the markets for the long term.

Marketing strengths were that the availability of a supportive market and the buyers had bought the products at farm gates in the past. This was risk management for the farmers. On the other hand, the weaknesses included the fluctuation of the price of chilies from 30-100 baht and farmers didn't have the bargaining power as they should. Moreover, the farmers demonstrated a lack of knowledge in marketing mechanisms and management.

The marketing barriers included the lack of a marketing plan with buyers and processing plants entrepreneurs. There was only one-way communication from the buyer to farmers without the flow of other important information. Additionally, some consumers were not confident in the quality of chilies and were concerned with possible chemical residue on the product due to the fact that the growers had not proposed for a certificate of safety planting standards.

In summary, the cultivation of the native *Hua Rua* chilies by local growers was economically profitable. Social capital was an anchor of the network where groups of farmers volunteered to help each other in production. A common goal was the creation of added value by adopting the production method according to the safe production guidelines of the Department of Agriculture allowing a sustainable career.

สารบัญ

เนื้อหา	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
กิตติกรรมประกาศ	ฅ
บทคัดย่อภาษาไทย	ญ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฎ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ด
สารบัญภาพ	ธ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	5
1.4 กรอบแนวคิดของการวิจัย	6
1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับเมื่อสิ้นสุดการวิจัย	8
1.6 คำนิยามศัพท์เฉพาะ	8
1.7 ลำดับในการนำเสนอรายงานวิจัย	9
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 พริกพืชทางเลือกเศรษฐกิจของท้องถิ่น	10
2.2 การผลิตพริกปลอดภัยตามระบบเกษตรที่ดี เหมาะสม	12
2.3 ขั้นตอนการปลูกพริก	17
2.4 การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต	19
2.5 หลักเศรษฐกิจพอเพียงทางเลือกในการประยุกต์ใช้ของเกษตรกร	23
2.6 สถานการณ์ทางการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	27
2.7 การจัดการโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่า	32
2.8 การสร้างเครือข่าย	34
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	37
3.1 รูปแบบวิธีวิจัย	37
3.2 พื้นที่ของการศึกษา	37

สารบัญ (ต่อ)

เนื้อหา	หน้า
3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	38
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	39
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	40
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	40
3.7 แผนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย	42
บทที่ 4 สถานการณ์ทางการผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	45
4.1 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	45
4.2 สถานการณ์การผลิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามห่วงโซ่คุณค่า (value chain) ของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	48
4.3 การดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกพริกแบบปลอดภัย	71
4.4 ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	76
4.5 ขั้นตอนการปลูกเพื่อสร้างเอกลักษณ์ของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	78
4.6 ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาและร่วมเป็นเครือข่าย	77
4.7 การรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	83
4.8 ต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	85
บทที่ 5 สถานการณ์ทางการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	90
5.1 สถานการณ์ทางการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	90
5.2 การบริหารความเสี่ยงด้านราคา	88
5.3 พริกกับธุรกิจอาหารของผู้ประกอบการในจังหวัดอุบลราชธานี	96
5.4 แนวทางการเพิ่มมูลค่าของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	91
บทที่ 6 ปัญหาอุปสรรค จุดอ่อน จุดแข็งและข้อเสนอแนะ	96
6.1 สรุปผลการวิจัย	96
6.2 หลักการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคด้านการผลิตและการตลาด	98

สารบัญ (ต่อ)

เนื้อหา	หน้า
6.3 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคด้านการผลิต	98
6.4 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคด้านการตลาด	100
6.5 ข้อค้นพบที่สำคัญอื่น ที่สามารถนำมาปรับปรุงเป็นหลักการที่ดีให้ เกษตรกร	101
6.6 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายระดับท้องถิ่นเพื่อนำผลวิจัยไปใช้	102
เอกสารอ้างอิง	105
ภาคผนวก	108
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	109
ประวัตินักวิจัย	121

สารบัญตาราง

เนื้อหา	หน้า
2.1 ข้อกำหนดเกณฑ์และวิธีตรวจประเมินมาตรฐานพริกของกรมวิชาการ เกษตร	13
3.1 รายชื่อกลุ่มตัวอย่างของการสัมภาษณ์	39
3.2 แผนกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัย	42
4.1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	46
4.2 อาชีพหลักและอาชีพรองของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	47
4.3 ประสบการณ์การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	49
4.4 เหตุผลที่เกษตรกรเลือกปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	51
4.5 ลักษณะพื้นที่ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	52
4.6 รายได้จากการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของเกษตรกรปีเพาะปลูก 2557	54
4.7 รายได้ในภาคการเกษตรอื่นของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมือง พันธุ์หัวเรือ ปี 2557	55
4.8 ประเภทปุ๋ยที่เกษตรกรใช้ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	56
4.9 ปริมาณปุ๋ยคอกที่เกษตรกรใช้ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	57
4.10 สูตรปุ๋ยเคมีที่เกษตรกรใช้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	58
4.11 ปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีสูตรต่างๆ โดยรวมในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์ หัวเรือ	59
4.12 การใช้ยาคุมวัชพืชของเกษตรกรในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	60
4.13 ปริมาณการใช้ยาคุมวัชพืชของเกษตรกรในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์ หัวเรือ	61
4.14 การใช้ยากำจัดวัชพืชในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	61
4.15 ปริมาณการใช้ยากำจัดวัชพืชของเกษตรกรในการปลูกพริกพื้นเมือง พันธุ์หัวเรือ	62
4.16 ปริมาณการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในการ ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	64
4.17 ประเภทยาป้องกันและกำจัดโรคพืชพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	65

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.18	ปริมาณการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดโรคพืชของเกษตรกรในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	66
4.19	ปริมาณการใช้เมล็ดพันธุ์	67
4.20	ภาพรวมของการจัดการผลผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	67
4.21	ปัจจัยที่ทำให้การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของเกษตรกรมีประสิทธิภาพมากกว่าเกษตรกรรายอื่น	68
4.22	ปัจจัยที่ทำให้การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของเกษตรกรมีประสิทธิภาพเท่ากับเกษตรกรรายอื่น	69
4.23	ปัจจัยที่ทำให้การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของเกษตรกรมีประสิทธิภาพด้อยกว่าเกษตรกรปลูกพริกพันธุ์อื่น (สรแดง)	69
4.24	การเปรียบเทียบข้อมูลพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของเกษตรกร ปี 2557 กับ 2556	70
4.25	การดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือแบบปลอดภัย	71
4.26	การเปรียบเทียบการดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือแบบปลอดภัยของเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกที่แตกต่างกัน	73
4.27	การเปรียบเทียบรายการดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกพริกพื้นเมืองหัวเรือแบบปลอดภัยของเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกที่แตกต่างกัน	76
4.28	ข้อคิดเห็นปัญหา และอุปสรรคของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองหัวเรือในด้านการผลิต	77
4.29	ปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืชและวิธีการแก้ปัญหาของเกษตรกร	78
4.30	ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาและร่วมเป็นเครือข่าย	82
4.31	รายชื่อเครือข่ายเกษตรกรอาสา	84
4.32	ต้นทุนโดยรวมและผลตอบแทนในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	86
4.33	ผลตอบแทนการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	87
5.1	ราคาผลผลิตหรือรายได้ที่ได้รับ	91

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
5.2	การขนส่งผลผลิต	92
5.3	ปัญหาและอุปสรรคทางด้านตลาดรับซื้อผลผลิต	93
5.4	การได้รับข้อมูลข่าวสารทางด้านการตลาดหรือปัจจัยการผลิต	94
5.5	ปัญหาและอุปสรรคของการตรวจสอบราคาพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	94
5.6	ช่วงเวลาที่ผลผลิตพริกสดออกสู่ตลาดในประเทศ	101

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	กรอบแนวคิดของการวิจัย	7
2.1	การเตรียมแปลงปลูกและการปลูกลงแปลง	18
2.2	ระดับช่องทางทางการตลาด	28
2.3	ตลาดเจริญศรี อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี	31
3.1	แผนที่จังหวัดอุบลราชธานี	38
4.1	สัดส่วนรายได้ในภาคการเกษตรอื่นของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมือง พันธุ์หัวเรือ	55
4.2	การเพาะต้นกล้าพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	80
4.3	แปลงพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	81
4.4	ผลผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือที่ออกสู่ตลาด	82
5.1	เส้นทางการขนส่งพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	95
5.2	ร้านส้มตำในจังหวัดอุบลราชธานีที่ใช้พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในการปรุง รส	97

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

พริกเป็นพืชอีกชนิดหนึ่งที่ก่อให้เกิดความมั่นคงทางด้านอาหาร เพราะเป็นส่วนประกอบของอาหารหลักในวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านาน เกล็ดลักษณะของพริกคือ การมีรสชาติเผ็ด รูปแบบของการบริโภคพริกมีหลากหลายรูปแบบอาทิเช่น การบริโภคสด ผลิตเป็นพริกแห้ง พริกป่น รวมถึงผลิตภัณฑ์แปรรูปอื่นๆ เช่น น้ำพริกสำเร็จรูป ซอสพริก เพื่อปรุงแต่งให้อาหารหลากหลายชนิดมีรสชาติดี น่ารับประทาน โดยเฉพาะอาหารไทยที่เป็นที่ชื่นชอบทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ทั้งนี้เห็นได้จากปริมาณและความต้องการบริโภคพริกของผู้บริโภคมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากร เฉพาะคนไทยเองบริโภคพริกในปริมาณ 5 กรัมต่อคนต่อวัน (สำนักงานเกษตรจังหวัดอุบลราชธานี, 2557: ออนไลน์) ดังนั้นพริกจึงเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีแนวโน้มเป็นที่ต้องการบริโภคทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ จากสถิติในปี 2556 พบว่า พริกและผลิตภัณฑ์จากพริกมีมูลค่าการส่งออกสูงถึง 3,094 ล้านบาท และมีมูลค่าการนำเข้า 1,042 ล้านบาท (กรมศุลกากร, 2556) การที่พริกมีทั้งการส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศและมีการนำเข้าจากต่างประเทศในรูปแบบที่แตกต่างทั้งผลสด แช่แข็ง และที่แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ สะท้อนให้เห็นว่าสถานการณ์ทางการผลิตหรือคุณภาพพริกของไทยยังไม่สมดุลและมีปัญหาเรื่องคุณภาพและการบริหารจัดการในบางช่วงเวลา

เกษตรกรผู้ปลูกพริกจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในระบบการผลิตจากแหล่งปฐมภูมิ และเก็บเกี่ยวผลผลิตเพื่อการส่งจำหน่ายให้เพียงพอต่อความต้องการทั้งตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศ แต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยที่เงินเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตและการลงทุนประกอบอาชีพ บทบาทหน้าที่ของเกษตรกรส่วนใหญ่จึงเน้นการผลิตที่เป็นเชิงพาณิชย์มากขึ้น ก่อให้เกิดความกดดันที่เป็นค่าใช้จ่ายในการลงทุนเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรมีแนวความคิดว่าต้องผลิตให้มาก เพื่อจะได้ขายมาก จึงขาดการใส่ใจในรายละเอียดที่ส่งผลต่อคุณภาพผลผลิตพริก นอกจากนี้ยังประสบปัญหาต่างๆ เช่น แรงงานในครัวเรือนลดน้อยลง อายุเฉลี่ยของเกษตรกรที่สูงขึ้น ปัจจัยการผลิตมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เกษตรกรจำเป็นต้องต่อสู้โดยใช้ภูมิปัญญาและทุนที่มีอยู่ในตัวเองในวิถีการผลิตและวิถีชีวิตอย่างเต็มที่ภายใต้ข้อจำกัดคือ การมีความรู้ในระดับการศึกษาขั้นต่ำเพียงการศึกษาภาคบังคับ ส่งผลต่อวิถีคิด กระบวนการบริหารจัดการ การวางแผนการผลิตที่ต้องจำกัดตามไปด้วย แต่ด้วยความหวังที่จะมีรายได้จากพืชทางเลือกที่เป็นที่พึงและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ จึงปลูกโดยอาศัยประสบการณ์ที่มีมา

อย่างยาวนาน โดยมีได้พิจารณาอย่างรอบคอบว่า เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตเหมาะสมหรือไม่อย่างไร เช่น วิวัฒนาการของโรคพืช การคัดเลือกสายพันธุ์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม พริกถือได้ว่าเป็นพืชเศรษฐกิจทางเลือกอีกชนิดหนึ่งที่รองจากการปลูกข้าวของเกษตรกรจังหวัดอุบลราชธานี นอกจากเกษตรกรจะปลูกไว้บริโภคในครัวเรือนแล้วยังปลูกไว้เพื่อขายทำรายได้เสริมหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวโดยใช้พื้นที่เดียวกับการปลูกข้าวหลังเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวแล้วเสร็จ แต่เมื่อเกษตรกรเน้นปลูกในเชิงพาณิชย์มากขึ้น ทำให้ขาดการวางแผนการผลิต ส่งผลให้อุปสงค์กับอุปทานไม่สัมพันธ์กันในช่วงเวลา ประสบปัญหาราคาพริกตกต่ำในระยะแรกของการปลูก จนต้องขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อทำการประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคสนใจด้วยการจัดประกวดพันธุ์พริกพื้นเมืองขึ้น ผลจากการประกวดคือพริกที่มาจากตำบลหัวเรือ อำเภอเมืองอุบลราชธานีชนะการประกวด จากนั้นพริกที่มาจากตำบลหัวเรือจึงถูกเรียกว่า **“พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ”** นับจากนั้นเป็นต้นมาพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือก็เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคและผู้ประกอบการค้าส่งพริกมากขึ้นเป็นลำดับและกลายเป็นพริกพันธุ์พื้นเมืองที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง แต่การที่จะรักษาเอกลักษณ์พันธุ์พริกพื้นเมืองจำเป็นต้องเข้าใจในมิติต่างๆ ที่สอดคล้องกันทั้งสถานการณ์การผลิต สถานการณ์การตลาด การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งอันจะนำไปสู่การสร้างเครือข่ายพัฒนาพันธุ์และการสร้างอาชีพการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือให้คงอยู่

สถานการณ์ทางด้านการผลิตพริก จากการที่พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นที่รู้จักของตลาดเนื่องจากเป็นพริกที่มีรสชาติดีมีเอกลักษณ์เฉพาะสายพันธุ์ซึ่งเป็นข้อดีของพริก การปลูกพริกจึงได้รับความนิยมจากเกษตรกรในจังหวัดมากขึ้นเป็นลำดับ ด้วยชื่อเสียงและเอกลักษณ์ของพริก กอปรกับพื้นที่ในจังหวัดอุบลราชธานี มีแหล่งน้ำชลประทานเพียงพอและที่ดินสำหรับการปลูกที่เหมาะสมในลักษณะการทำแปลงยกร่อง ตลอดจนการมีเครือข่ายเกษตรกรอาสาสมัครกันคิดร่วมกันทำ เป็นผลให้เกษตรกรหันมาสนใจปลูกพริกกันมากขึ้น เนื่องจากเป็นอาชีพเสริมที่เพิ่มรายได้รองจากการปลูกข้าว จากเดิมการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีเฉพาะตำบลหัวเรือ อำเภอเมืองอุบลราชธานี การปลูกพริกก็ได้ขยายพื้นที่ไปสู่อำเภออื่นๆ ได้แก่ อำเภอเขื่องใน วารินชำราบ ม่วงสามสิบ และเหล่าเสือโก้ก ในปีปลูก 2555/2556 พื้นที่ในการปลูกพริกของจังหวัดอุบลราชธานี มีจำนวนมากกว่า 10,000 ไร่ ผลผลิตรวม 19,141 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 2,223 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาเฉลี่ย 12.50 บาทต่อกิโลกรัม (ช่วงราคา 10-60 บาท) มูลค่าทั้งสิ้น 239.3 ล้านบาทช่วงเวลาเพาะปลูกคือเดือนธันวาคม หรือมกราคม ทั้งนี้พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ นอกจากจะมีข้อดีดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ก็ยังมีข้อจำกัดเนื่องจากเป็นพริกเม็ดใหญ่เน่าเสียง่าย ความทนทานต่อโรคก็น้อยซึ่งเป็นปัญหาที่เกษตรกรเองประสบและหาทางแก้ไขตลอดฤดูกาลผลิต

อย่างไรก็ตามเมื่อปลูกในเชิงพาณิชย์มากขึ้นผลที่ตามมาคือ เกษตรกรประสบปัญหาเรื่องผลผลิตต่อไร่ลดต่ำลง เนื่องจากระบบการจัดการทั้งการที่เกษตรกรเก็บเมล็ดพันธุ์เอง เกษตรกรไม่มีการคัดเลือกสายพันธุ์ การใช้ปุ๋ยเคมีที่มากเกินไปจนปริมาณทำให้เกิดสารเคมีตกค้าง กลายเป็นต้นทุนที่

สูงขึ้น การมีแรงงานในครัวเรือนไม่เพียงพอต้องจ้างแรงงาน เหล่านี้เป็นปัญหาความเสี่ยงของเกษตรกรในระบบการผลิต (สำนักงานเกษตรอำเภอวารินชำราบ, 2557) ในปี 2557 กลับพบว่าเกษตรกรมีการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือลดลง และหันไปปลูกพริกสายพันธุ์ทางเลือกอื่น ที่บริษัทเป็นผู้นำเมล็ดพันธุ์และปัจจัยการผลิตอื่นเช่น ปุ๋ยเคมี และยากำจัดศัตรูพืชมาให้เกษตรกรปลูกก่อนเงื่อนไขนี้ส่งผลให้เกษตรกรพอใจเพราะไม่ต้องจ่ายเงินค่าปัจจัยการผลิตก่อน เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตได้แล้วจึงค่อยหักค่าใช้จ่ายออก ที่เหลือกลายเป็นรายได้ของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรรู้สึกว่าจะไม่ต้องลงทุนเพียงแต่ลงแรงก็มีรายได้ หากปัญหาในลักษณะอย่างนี้เกิดขึ้นและหากเกษตรกรเริ่มหันมาปลูกพริกที่นำเมล็ดพันธุ์มาแจกจ่ายโดยบริษัทที่มากขึ้น พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรืออาจได้รับความนิยมลดน้อยลง และอาจสูญหายไปจากการเป็นพริกที่มีชื่อเสียงของจังหวัดอุบลราชธานีได้

ในระบบการตลาด พบว่าตลาดมีความต้องการพริกทุกฤดูกาล เพราะมีการนำไปใช้ประโยชน์ตามความต้องการของผู้บริโภค หรือโรงงานแปรรูป ส่วนสถานการณ์การตลาดพริกในจังหวัดอุบลราชธานีนั้น ถือว่ามีส่วนช่วยลดต้นทุนในการขนส่งของเกษตรกรไปจำหน่ายเพราะมีตลาดรองรับที่ใหญ่ที่สุดคือตลาดเจริญศรี อำเภอวารินชำราบ ซึ่งเป็นตลาดศูนย์รวมพืชผักทางด้านการเกษตรทั้งที่มาจากแหล่งผลิตที่อยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดใกล้เคียงนอกจากจากนี้ยังเป็นตลาดที่รองรับสินค้าเกษตรและพืชผักที่มาจากประเทศเพื่อนบ้านอย่าง สปป.ลาว และกัมพูชา ก่อนที่พืชผักเหล่านี้จะถูกส่งต่อไปที่ตลาดไทปทุมธานีหรือตลาดสี่มุมเมือง กรุงเทพมหานคร (ผู้ค้าส่งพริก, 2557 : สัมภาษณ์) พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือที่ผลิตได้ในจังหวัดอุบลราชธานีจึงมีรูปแบบของการจำหน่ายในระบบตลาดคือ พ่อค้ามารวบรวมรับซื้อที่แปลงปลูก หรือไม่ก็เกษตรกรนำส่งไปขายที่ตลาดด้วยตนเองให้กับผู้ค้าส่งและผู้ค้าปลีกรายย่อย การเพิ่มขึ้นและลดลงของราคาก็ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับฤดูกาลและความต้องการปริมาณพริกในแต่ละช่วงเวลาโดยเฉพาะเมื่อพริกจาก สปป.ลาว ซึ่งมีขนาดผลใหญ่ใกล้เคียงกับพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ได้เข้ามาสู่ตลาดมากโดยผ่านด่านศุลกากรพินุลมังสาหารและเป็นพริกที่มีราคาถูกกว่าพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรืออยู่ประมาณกิโลกรัมละ 2-3 บาท (เพ็ญศรี นิมนวล, 2557 : สัมภาษณ์) จุดนี้เป็นอีกหนึ่งความเสี่ยงที่เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือต้องเผชิญกับสภาพการแข่งขัน ดังนั้น แนวทางที่เกษตรกรจะแข่งขันได้คือต้องรู้จักวางแผนปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในเชิงพาณิชย์ ด้วยแนวทางการคาดการณ์แนวโน้มของตลาดช่วงเวลาเก็บเกี่ยวที่ไม่ตรงกับพริกที่ปลูกในพื้นที่อื่น เพื่อไม่ให้ผลผลิตออกมาชนกันหรือหากเลี้ยงไม่ได้ต่อปัญหาดังกล่าวก็ต้องลดต้นทุนในการผลิตในส่วนที่ลดได้ แต่คงไว้ซึ่งคุณภาพในลักษณะการมีเอกลักษณ์และการรักษาเอกลักษณ์ความพิเศษไว้จึงจะสามารถแข่งขันกับพริกที่มาจาก สปป.ลาวได้

นอกจากนี้ปัญหาที่ทำนายอีกประการหนึ่งของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ คือ ผู้บริโภคทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในปัจจุบัน ต่างเรียกร้องมาตรฐานของอาหารและสิ่งปรุงแต่งอาหาร ให้มีความปลอดภัย ตั้งแต่แหล่งผลิตต้นน้ำจนถึงผู้บริโภคขั้นสุดท้าย ดังนั้นการผลิตพริก

พื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ เกษตรกรจำเป็นต้องรู้เท่าทันความต้องการของผู้บริโภคด้วยโดยเฉพาะในปี 2558 ที่เข้าสู่ประชาคมอาเซียน ทางเลือกของผู้บริโภคมีมากขึ้น ดังนั้นเกษตรกรต้องรู้เท่าทันระบบตลาด ปรับปรุงระบบการผลิตที่สนองตอบต่อความต้องการของผู้บริโภค เพื่อให้การผลิตฟริกเป็นไปอย่างมีคุณภาพส่งผลดีต่อผู้บริโภคและเกษตรกรเอง การวิเคราะห์ระบบการผลิต และระบบการตลาด สถานการณ์ผู้บริโภคให้เชื่อมโยงในมิติที่สัมพันธ์กัน เพื่อประกอบการวางแผนในการรองรับปัจจัยภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย โดยเฉพาะการส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกฟริกใช้ความรู้และเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตที่เหมาะสม มีขนาดการผลิตที่สอดคล้องกับความสามารถในการบริหารจัดการเช่น จำนวนแรงงานในครัวเรือน การรู้จักวางแผนการผลิต การผลิตเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในท้องถิ่นเป็นหลัก แล้วค่อยขยายไปยังภูมิภาค และตลาดในประเทศตามลำดับอย่างเป็นขั้นตอน ขณะเดียวกันก็ต้องเน้นการกระจายความเสี่ยงจากการมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายหรือมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนผลผลิตได้ง่าย เพื่อลดความเสี่ยงและความผันผวนของตลาด ซึ่งก็คือปัจจัยภายนอกที่เข้ามากระทบภายใต้สถานการณ์ที่เผชิญอยู่ เพื่อให้การผลิตฟริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้อย่างมั่นคงไปสู่รุ่นลูกหลาน เพื่อให้มีการบริหารจัดการที่ดีทั้งในระบบการผลิตและระบบตลาด อันจะทำให้การปลูกฟริกเป็นอาชีพเสริม ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตให้เกษตรกรในระยะยาวต่อไป ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการว่างงานหลังฤดูการเก็บเกี่ยวข้าว และลดการอพยพไปหางานทำในเขตเมืองหลวงและปริมณฑล ท้ายที่สุดฟริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือจะคงความเป็นฟริกในสัญลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี ในการเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีผลเชื่อมโยงต่อเนื่องไปยังอุตสาหกรรมอื่นๆ เช่น อุตสาหกรรมแปรรูป

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว เพื่อให้เกษตรกรผู้ปลูกฟริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีวิธีการบริหารจัดการในการผลิต การตลาด และความมั่นคงในอาชีพและการคงอยู่ของฟริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ในลักษณะที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น เพราะแนวทางเหล่านี้ช่วยลดความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆ ที่เข้ากระทบ ด้วยการสร้างระบบภูมิคุ้มกันให้กับเกษตรกรให้กลายเป็นวิถีชีวิตที่สอดคล้องนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเอง จำเป็นต้องศึกษาในมิติที่เชื่อมโยงกันในลักษณะการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้มีส่วนได้เสียในระบบการผลิตและการตลาด ซึ่งหากมีแนวปฏิบัติที่ดีจะนำไปสู่การมีตลาดที่เป็นช่องทางเศษ (niche market) เพราะด้วยพันธุ์ฟริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือถือเป็นพืชที่มีศักยภาพ ทางด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรจังหวัดอุบลราชธานีอยู่แล้ว แต่การที่จะดำรงรักษาเอกลักษณ์ คุณค่าในระบบการผลิตพันธุ์ฟริกพื้นเมือง การรักษามาตรฐานให้เป็นไปตามกรมวิชาการเกษตรและการเสริมสร้างอัตลักษณ์ ซึ่งมีที่มาจากผู้ผลิตคือตัวเกษตรกรเอง เป็นเรื่องที่ต้องเร่งส่งเสริมให้เป็นการผลิตที่เป็นวิถีชีวิตและสอดคล้องกับวัฒนธรรมของเกษตรกรอย่างโดดเด่นและแข่งขันได้

ในระหว่างที่ผ่านมานงานวิจัยส่วนใหญ่พยายามแก้ปัญหาพืชเศรษฐกิจพริกทั้งในระบบการผลิตและระบบการตลาด ต้นทุนการผลิต และการทดลองในแปลงสาธิตเพื่อให้ได้พันธุ์พริกต่างๆ ที่มีคุณภาพซึ่งก็ก่อให้เกิดประโยชน์กับเกษตรกรเป็นอย่างดี แต่งานวิจัยส่วนใหญ่ที่ผ่านมา นั้นยังขาดการวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคในระบบการผลิตและการตลาดในลักษณะที่สัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้เสียหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างเครือข่ายและพัฒนาพันธุ์ร่วมกัน อันจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตของเกษตรกร ภายใต้งบทุนมนุษย์ที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประสิทธิภาพนำมาซึ่งความมั่นคงทางด้านรายได้และการสร้างอาชีพให้กับเกษตรกรอย่างแท้จริง อันจะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างมีอัตลักษณ์ เพราะวิถีการผลิต การตลาดแบบนี้จะเป็นวิถีการผลิตที่ปราศจากปัญหาสอดคล้องกับวิถีชีวิตของเกษตรกรเอง สามารถลดความเสี่ยงในด้านต่างๆ ได้อย่างแท้จริงในทางกลับกันจะช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตของเกษตรกรได้มากขึ้นด้วย จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาวิจัยในมิติที่เกี่ยวข้องรอบด้าน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาห่วงโซ่มูลค่า (value chain) ของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี ตั้งแต่วิธีการคัดเลือกพันธุ์พริก การปรับปรุงพันธุ์ การเก็บรักษาพันธุ์ ระบบการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว การขนส่ง จนถึงตลาด
2. เพื่อศึกษาสถานการณ์ทางด้านการตลาดของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในจังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในด้านการผลิตและการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี
4. เพื่อวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งในด้านการผลิตและการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

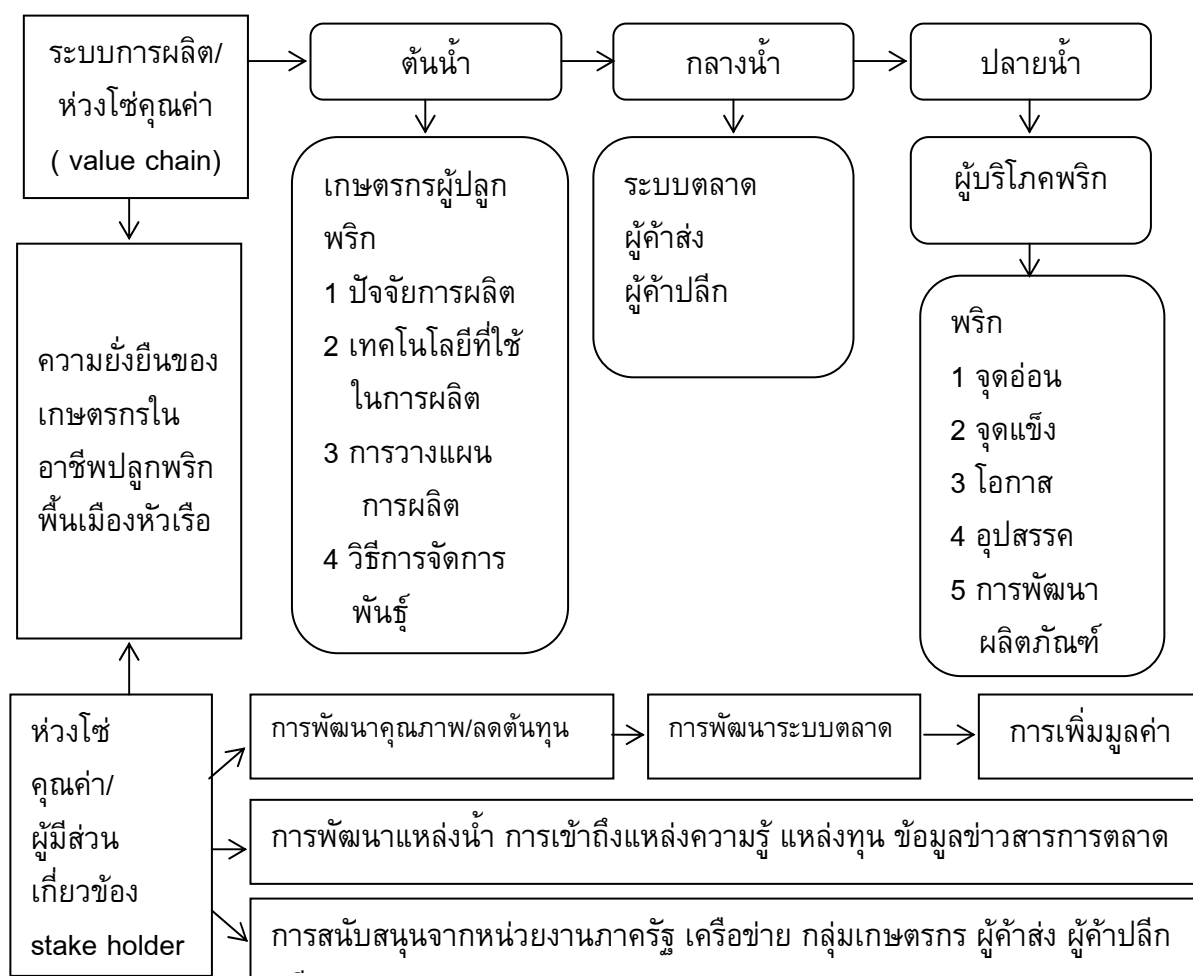
1. ประชากรในงานวิจัยคือ เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 2,876 ครัวเรือน
2. กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยคือ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มตัวอย่างในเชิงปริมาณจำนวน 150 ครัวเรือน และกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ 10 ครัวเรือน
3. เนื้อหา ประกอบด้วยแนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการโซ่อุปทาน การวิเคราะห์ SWOT Analysis และการพัฒนาเครือข่าย

4. ตัวแปรที่ใช้ในการเปรียบเทียบการดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกพริกแบบปลอดภัย ตัวแปรต้นคือประสบการณ์ในการปลูก (ปี) และระดับการศึกษาของเกษตรกร ตัวแปรตามคือมาตรฐานการปลูกพริกแบบปลอดภัย

5. ระยะเวลาของโครงการ ระยะเวลาของโครงการ 8 เดือนตั้งแต่ 15 เมษายน 2558 -14 ธันวาคม 2558

1.4 กรอบแนวคิดของการวิจัย

การจัดการห่วงโซ่อุปทานเกี่ยวข้องกับกระบวนการต่างๆ ในความร่วมมือทางธุรกิจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ตั้งแต่แหล่งของวัตถุดิบต้นน้ำจนถึงการส่งมอบสินค้าและบริการปลายน้ำ กระบวนการเหล่านี้ จะครอบคลุมถึงกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการให้ได้มาซึ่งวัตถุดิบ กระบวนการส่งเสริมกิจกรรมทางการตลาดและการผลิต รวมถึงกระบวนการเคลื่อนย้ายสินค้าจากแหล่งผลิตไปจนถึงผู้บริโภค กระบวนการต่างๆ จึงมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะของบูรณาการ โดยมุ่งที่จะลดต้นทุนรวมและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือซึ่งเป็นสินค้าและบริการ เพื่อช่วยให้เกิดความยั่งยืนของเกษตรกรในอาชีพปลูกพริก กรอบแนวคิดของการวิจัย ดังภาพที่ 1.1



ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับเมื่อสิ้นสุดการวิจัย

1. เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือจังหวัดอุบลราชธานี ได้แนวทางในการตั้งรับกับปัญหาทางการผลิต ปัญหาทางการตลาด มีเครือข่าย ตลอดจนมีความสามารถในการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กลายเป็นวิธีการผลิต วิธีคิด และวิถีชีวิตที่สอดคล้องกันนำมาซึ่งความมีเสถียรภาพของการผลิตและการมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น ลดการพึ่งพาจากรัฐ
2. ผู้บริโภคพริก ได้รับประทานพริกพันธุ์พื้นเมืองพันธุ์หัวเรือที่ปลอดภัย และช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกพริกให้ได้ขายผลผลิต
3. ภาครัฐเช่น สำนักงานเกษตรอำเภอและสำนักงานเกษตรจังหวัดอุบลราชธานีได้แนวทางการถ่ายทอดความรู้ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตที่ถูกหลักวิชาการและเหมาะสมโดยที่เกษตรกรสามารถบริหารจัดการได้เอง และคอยเป็นที่ปรึกษา
4. สถาบันการศึกษาเช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นกับเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ โดยการสร้างเครือข่ายร่วมกันเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และใช้เป็นกรณีศึกษาทั้งด้านการผลิต ระบบตลาด และวิถีชีวิต

1.6 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. สถานการณ์ทางการผลิตหมายถึง สภาพการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือที่รวมถึงระบบการผลิต ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต การคัดพันธุ์ การปรับปรุงพันธุ์ การเก็บรักษาพันธุ์ ปัญหาโรคและแมลง แรงงานเก็บเกี่ยว มีลักษณะการผลิตเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในท้องถิ่นเป็นหลัก จนเมื่อประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง จึงได้มีการปรับเปลี่ยนเป้าหมายโดยมุ่งเน้นการผลิตเพื่อการส่งตลาดในท้องถิ่น ตลาดในภูมิภาค และตลาดต่างประเทศตามลำดับ
2. สถานการณ์ทางการตลาดหมายถึง สถานการณ์ที่เกิดการแลกเปลี่ยน ซื้อขายสินค้าช่องทางการจัดจำหน่ายพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ และส่วนประสมทางการตลาดพริกพื้นเมืองหัวเรือโอกาสทางการตลาดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ
3. พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือหมายถึง พริกที่พ่อสิงห์ ชุกกลิ่น นำพริกพื้นเมืองจากที่อื่น มาปลูกที่บ้านหัวเรือเมื่อปี 2521 ในระยะเริ่มต้น เป็นพริกที่อยู่ในกลุ่มพริกขี้หนูผลใหญ่ที่มีแหล่งกำเนิดที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปจากตำบลหัวเรือ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองคือขนาดผลใหญ่และยาวประมาณ 4-6 เซนติเมตร ผลแก่มีสีแดงจัดและมีรสชาติเผ็ดมากมีความเผ็ดระหว่าง 70,000–175,000 สโควิลล์
4. การพัฒนาเครือข่ายหมายถึง การรวมกลุ่มกันของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือแล้วมีการติดต่อกัน สนับสนุนซึ่งกันและกันให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการร่วมมือกัน

ทำกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือทั้งในระบบการผลิตและระบบการตลาดเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทั้งผลตอบแทนที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน

5. การสร้างอาชีพอย่างยั่งยืนหมายถึง วิธีการที่จะทำให้อาชีพปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือดำรงอยู่อย่างยาวนาน เพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้เกษตรกรในท้องถิ่น เช่น เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกัน เกษตรกรมีการผลิตที่ดำเนินการมาตรฐานการปลูกแบบปลอดภัยของกรมวิชาการเกษตร และเกษตรกรมีความสามารถในการลดความเสี่ยงโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.7 ลำดับในการนำเสนอรายงานวิจัย

เนื้อหาการนำเสนอ 6 บท ดังนี้ บทที่หนึ่งคือบทนำ เสนอที่มาและความสำคัญในการวิจัย บทที่สอง คือการทบทวนวรรณกรรมในเชิงสังเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิต ระบบการตลาด บทที่สาม นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยและขั้นตอนการวิจัย บทที่สี่สถานการณ์ทางการผลิตและสถานภาพของเกษตรกรผู้ปลูกพริก บทที่ห้าสถานการณ์ทางการตลาดและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพริกพื้นเมือง และบทที่หก การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค จุดอ่อน และจุดแข็งของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเพื่อการสร้างเครือข่ายและอาชีพอย่างยั่งยืน

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในบทที่สองนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอวรรณกรรมปริทรรศน์ที่มาจากวรรณกรรมเชิงแนวคิด และวรรณกรรมเชิงข้อมูล ที่สัมพันธ์กับงานวิจัยเรื่อง “สถานการณ์ทางการผลิต และสถานการณ์ทางการตลาดของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเพื่อการพัฒนาเครือข่ายและสร้างอาชีพอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี” โดยได้นำแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมโดยเรียงลำดับตามหัวข้อดังนี้

- 2.1 พริกพืชทางเลือกเศรษฐกิจของท้องถิ่น
- 2.2 การผลิตพริกปลอดภัยตามระบบเกษตรที่ดี เหมาะสม
- 2.3 ขั้นตอนการปลูกพริก
- 2.4 การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต
- 2.5 หลักเศรษฐกิจพอเพียงทางเลือกในการประยุกต์ใช้ของเกษตรกร
- 2.6 สถานการณ์ทางการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ
- 2.7 การจัดการโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่า
- 2.8 การสร้างเครือข่าย

2.1 พริกพืชทางเลือกเศรษฐกิจของท้องถิ่น

พืชทางเลือกเศรษฐกิจ มีความสำคัญกับเกษตรกรเป็นอย่างมาก เพราะช่วยสร้างงานสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรในขณะที่เกษตรกรมีทางเลือกในการประกอบอาชีพไม่มากนัก เนื่องจากมีทุนจำกัดทั้งทุนมนุษย์ซึ่งเป็นความรู้ความสามารถ ทุนทางสังคมคือการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมเกษตรกรรม ทุนสิ่งแวดล้อมคือการรู้จักตระหนักในการวางแผนทรัพยากรสิ่งแวดล้อมการผลิตที่ไม่ส่งผลเสียต่อสภาวะแวดล้อม และทุนทางกายภาพที่หมายถึงเงินทุนและปัจจัยการผลิตอื่นๆ แต่เกษตรกรฐานรากเหล่านั้น มีความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ และสินค้าเกษตรรายใหญ่ไม่เป็นรองประเทศอื่นๆ การที่ได้รับการขนานนามว่าเป็นครัวของโลก เพราะการมีวัตถุดิบที่เพียงพอและมีคุณภาพดีที่จะผลิตอาหารหล่อเลี้ยงประชากรโลกที่มาจากภาคเกษตรกรรมที่เป็นแหล่งผลิตปฐมภูมิรองรับ

ในแต่ละภูมิภาคอาชีพหลักส่วนใหญ่ของประชากรของประเทศคือการทำการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกข้าว ซึ่งในปัจจุบันการปลูกข้าวอย่างเดียวไม่เพียงพอในวิถีการดำรงชีวิตของเกษตรกร เกษตรกรต้องมีพืชทางเลือกอื่นซึ่งเป็นอาชีพรองหรือเสริมจากการปลูกข้าว ในกรณีของ

จังหวัดอุบลราชธานีมีพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่หลายชนิดได้แก่ ข้าวโพด มันสำปะหลัง ปอ แก้ว ฝ้าย หอมแดง ยางพารา และพริก ซึ่งในงานวิจัยนี้จะเน้นพืชเศรษฐกิจซึ่งเป็นพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือและเป็นพริกพันธุ์พื้นเมืองของจังหวัดอุบลราชธานีที่เป็นที่นิยมในการปลูกหลายอำเภอเพราะมีคุณสมบัติโดดเด่นอันเป็นเอกลักษณ์ที่เป็นสัญลักษณ์ของแหล่งผลิต และการผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือนี้มีส่วนช่วยให้ประเทศมีวัตถุดิบในการป้อนโรงงาน และส่งออกในรูปแบบผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่มาจากพริกนำเงินตราเข้าประเทศ

จากสถิติการส่งออกและการนำเข้าพริกของกรมศุลกากรปี 2555 พบว่า การส่งออกพริกมีทั้งรูปผลสด ซอสพริก พริกแห้ง เครื่องแกงสำเร็จรูป และพริกบดหรือป่น เป็นปริมาณรวม 34,653 ตัน คิดเป็นมูลค่า 2,139 ล้านบาท ชนิดที่ส่งออกเป็นมูลค่ามาก 3 ลำดับแรกเป็นผลิตภัณฑ์พริกที่ได้จากการแปรรูป คือ พริกแกง (1,082 ล้านบาท) ซอสพริก (866 ล้านบาท) และพริกสดหรือแช่เย็น (86 ล้านบาท) สำหรับการส่งออกพริกแห้งมีมูลค่า 66 ล้านบาทแต่มีการนำเข้าเป็นมูลค่าสูงถึง 639 ล้านบาท โดยนำเข้ามากที่สุด 3 ลำดับแรก จากประเทศอินโดนีเซีย (564 ล้านบาท) พม่า (81 ล้านบาท) และจีน (26 ล้านบาท) ปริมาณการส่งออกและนำเข้าพริกแห้งแสดงให้เห็นว่าความต้องการใช้พริกแห้งมีมากขึ้น แต่ปริมาณ คุณภาพและราคาของพริกที่ผลิตได้ในประเทศไม่สอดคล้องหรือสม่าเสมอ กับความต้องการใช้ของผู้แปรรูป จึงทำให้ต้องมีการนำเข้าพริกแห้ง การที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากปัญหาทางด้านการผลิตพริกของประเทศและผู้ผลิตพริกซึ่งก็คือเกษตรกรมีข้อจำกัดที่ต้องได้รับการพัฒนา

กระบวนการปลูกพริก การจัดการปัจจัยการผลิต การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวในแปลงเป็นกระบวนการต้นน้ำที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพทั้งสิ้นโดยที่เกษตรกรผู้ปลูกพริกเป็นผู้ที่มีบทบาทหลัก สำหรับพริกแห้งผลผลิตจะกระจายออกสู่ตลาดตลอดทั้งปีเพราะสามารถเก็บรักษาได้ ราคาพริกแห้งจะมีเสถียรภาพมากกว่าราคาพริกสดค่อนข้างมาก ข้อมูลนี้ช่วยให้เกษตรกรเลือกที่จะบริหารจัดการได้ว่าจะขายพริกสดหรือพริกแห้งภายใต้สถานการณ์ที่แตกต่าง อย่างไรก็ตาม ลักษณะการผลิตพริกของเกษตรกรจังหวัดอุบลราชธานี จะผลิตหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิตพริกที่ได้ส่วนใหญ่ มีผลผลิตเฉลี่ยของทุกพื้นที่อยู่ที่ 1,314 กิโลกรัมต่อไร่ มีการส่งพริกไปจำหน่ายให้กับผู้รับซื้อ ผู้ค้ารายย่อย หรือโรงงานในกระบวนการเพิ่มมูลค่าด้วยการแปรรูป หลากหลายชนิด ได้แก่ พริกแห้ง พริกป่น น้ำพริก น้ำจิ้มพริก ซอสพริก อาหารสำเร็จรูปบรรจุกระป๋องบางชนิด อาหารกึ่งสำเร็จรูปที่มีพริกเป็นเครื่องปรุง ส่วนใหญ่แล้วพริกที่นำมาใช้ทำผลิตภัณฑ์นั้นจะเป็นพริกแห้ง เมื่อเป็นเช่นนี้หมายความว่าโอกาสทางการตลาดและรายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องตราบเท่าที่ประชากรยังบริโภคพริกในปริมาณเพิ่มมากขึ้นเห็นได้จากการมีผลิตภัณฑ์จากพริกที่หลากหลาย แต่สถานการณ์ดังกล่าวก็อาจประสบกับความเสี่ยงได้ตลอดเวลาหากไม่มีการวางแผนการผลิตและการตลาดที่ดีพอ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์และพันธุ์พริกเป็นพืชอยู่ในตระกูล Solanaceae (Nightshade family) ลำต้นและกิ่งเป็นไม้พุ่มล้มลุกขนาดเล็กและลักษณะทรงพุ่มแตกต่างกันตามชนิด เป็นใบเลี้ยงคู่แบบใบเดี่ยวอยู่ตรงข้อของกิ่งเกิดแบบสลับดอก เป็นดอกสมบูรณ์เพศ มีทั้งเกสรตัวผู้และเกสรตัวเมียอยู่ในดอกเดียวกันสามารถผสมตัวเองหรือผสมข้ามดอกได้กลุ่มที่เผ็ดมาก พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นหนึ่งในพริกชี้หนูผลใหญ่มีความเผ็ดระหว่าง 70,000–175,000 สโควิลล์

พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ มีความเด่นเรื่องผลผลิตเพราะมีผลใหญ่และมีขนาดยาว 7-8 เซนติเมตร พริกสดก็จะสามารถนำไปบริโภคได้ทันทีหรือนำไปผ่านกระบวนการแปรรูปอย่างง่ายเช่น พริกป่น ไปจนถึงการแปรรูปด้วยกรรมวิธีที่สูงขึ้นเช่นซอสพริกสำเร็จรูป กล่าวได้ว่าพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นพริกที่ตลาดต้องการ

2.2 การผลิตพริกปลอดภัยตามระบบเกษตรที่ดี เหมาะสม

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพริกมาตรฐานสำหรับแปลงปลูกพื้นที่ที่ใช้ปลูกพริกมีอาณาเขตไม่ต่อเนื่องกับพื้นที่อื่น มีการจัดการกระบวนการผลิตแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ทั้งการจัดการปัจจัยการผลิต การจัดทำแผนการดูแลรักษาและการจัดการบุคลากรในแปลงปลูก

2.2.1 ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยที่ได้จากวัสดุอินทรีย์ซึ่งผลิตด้วยกรรมวิธีทำให้ขึ้น สับ บด หมัก ร่อนหรือกรรมวิธีอื่นแต่ไม่ใช่ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยชีวภาพแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิดคือ ปุ๋ยหมักหมายถึง ปุ๋ยอินทรีย์ชนิดหนึ่งที่ผ่านการย่อยสลายเสร็จสมบูรณ์แล้วจนแปรสภาพจากรูปเดิม เมื่อนำไปให้แก่พืชจะให้ธาตุอาหารที่จำเป็นแก่พืช

2.2.2 ปุ๋ยคอกหมายถึง ปุ๋ยอินทรีย์ที่ได้จากการนำสิ่งขับถ่ายสัตว์มาผ่านกระบวนการย่อยสลายของจุลินทรีย์จนเสร็จสมบูรณ์แล้วปุ๋ยชีวภาพ หมายถึง ปุ๋ยที่ได้จากการนำจุลินทรีย์ที่มีชีวิตมาใช้ในการปรับปรุงบำรุงดินทางชีวภาพ ทางกายภาพและทางชีวเคมีและให้หมายความรวมถึงหัวเชื้อจุลินทรีย์

2.2.3 วัตถุอันตรายทางการเกษตรหมายถึง วัตถุที่ก่อให้เกิดระเบิด ไวไฟ มีพิษ ทำให้เกิดโรค ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง กรมวิชาการเกษตรจะเป็นผู้รับผิดชอบตามประกาศกระทรวงอุตสาหกรรมเรื่องบัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

2.2.4 สุขลักษณะ หมายถึง ลักษณะที่ถูกต้องตามหลักปฏิบัติที่ดีได้แก่ ภาวะและมาตรการต่างๆ ที่จำเป็นในกระบวนการผลิต เพื่อให้ผลิตผลที่มีความปลอดภัยและเหมาะสมต่อการบริโภค

2.2.5 ศัตรูพืช (pest) หมายถึง ชนิดหรือสายพันธุ์ของพืช สัตว์หรือสิ่งมีชีวิตที่ทำให้เกิดโรค ซึ่งเป็นอันตรายต่อพืชหรือผลิตผลพืช การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพริกดังตารางที่ 2.1

อย่างไรก็ตาม ภาครัฐฯ จันทอง และ พหล ศักดิ์กะทัศน์ (2559) ระบุว่า การผลิตตามหลัก เกษตรที่ดีและเหมาะสม ที่มีปัจจัยสำคัญได้แก่รายได้ แรงงาน ประสิทธิภาพในการผลิต การได้รับการ ฝึกอบรม และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐของเกษตรกรเป็นตัวแปรสำคัญ ซึ่งงานวิจัยเรื่องนี้ มีตัว แปรที่สอดคล้องกันที่ได้นำมาศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการดำเนินการตามหลักเกษตรที่ดีและ เหมาะสมที่สำคัญคือประสิทธิภาพในการผลิตของเกษตรกร

ตารางที่ 2.1 ข้อกำหนด เกณฑ์และวิธีตรวจประเมินมาตรฐานพริกของกรมวิชาการเกษตร

ลำดับข้อกำหนด	เกณฑ์ที่กำหนด	วิธีตรวจประเมิน
1. แหล่งน้ำ	แหล่งน้ำต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อน	ตรวจพินิจสภาพแวดล้อม หากอยู่ในภาวะเสี่ยง ให้ตรวจ วิเคราะห์คุณภาพน้ำ
2. พื้นที่ปลูก	ต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตรายที่ จะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อน ในผลผลิต	ตรวจพินิจสภาพแวดล้อม หากอยู่ในภาวะเสี่ยงให้ตรวจ วิเคราะห์คุณภาพดิน
3. การใช้วัตถุอันตรายทาง การเกษตร	-หากจำเป็นต้องใช้ให้ใช้ตาม คำแนะนำหรืออ้างอิงคำแนะนำของ กรมวิชาการเกษตรกระทรวงเกษตร และสหกรณ์หรือตามคำแนะนำใน ฉลากที่ขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องกับ กรมวิชาการเกษตรกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ -ในกรณีผลิตเพื่อส่งออกห้ามใช้ วัตถุอันตรายทางการเกษตรที่ ประเทศคู่ค้าห้าม	-ตรวจสอบสถานที่เก็บรักษา วัตถุอันตรายทางการเกษตร -ตรวจบันทึกข้อมูลการสำรวจ ศัตรูพืชและการป้องกันกำจัด -กรณีที่มีหลักฐานหรือมีเหตุ อันควรสงสัยว่ามีการใช้วัตถุ อันตรายทางการเกษตรไม่ ตรง ตามคำแนะนำ ให้สุ่ม วิเคราะห์สารพิษตกค้างใน ผลผลิต

ตารางที่ 2.1 ข้อกำหนด เกณฑ์และวิธีตรวจประเมินมาตรฐานพริกของกรมวิชาการเกษตร (ต่อ)

ลำดับข้อกำหนด	เกณฑ์ที่กำหนด	วิธีตรวจประเมิน
4. กระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว 4.1 การป้องกันกำจัดศัตรูพืช 4.2 การใช้ปุ๋ยอินทรีย์เช่น ปุ๋ยหมักและปุ๋ยคอก	-ต้องสำรวจศัตรูพืชในแปลง หากพบการระบาดในระดับที่ทำความเสียหาย ต้องป้องกันกำจัดหากใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร ให้ใช้ตามข้อกำหนดข้อ 3 -ปุ๋ยอินทรีย์ที่นำมาใช้ต้องผ่านกระบวนการหมักหรือย่อยสลายโดยสมบูรณ์รวมทั้งวิธีและลักษณะในการใช้ต้องดูแลเพื่อไม่ให้เกิดการปนเปื้อนของวัตถุอันตรายหรือจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคในระดับที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค -ห้ามใช้สิ่งขับถ่ายจากคนในแปลงพริก	ตรวจบันทึกข้อมูลการสำรวจและการป้องกันกำจัดศัตรูพืช -ตรวจบันทึกข้อมูลการได้มาและการใช้ปุ๋ยหากอยู่ในสถานะเสี่ยงให้ตรวจวิเคราะห์ปุ๋ย

ตารางที่ 2.1 ข้อกำหนด เกณฑ์และวิธีตรวจประเมินมาตรฐานพริกของกรมวิชาการเกษตร (ต่อ)

ลำดับข้อกำหนด	เกณฑ์ที่กำหนด	วิธีตรวจประเมิน
5. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว 5.1 อุปกรณ์และภาชนะที่ใช้ในการเก็บเกี่ยว 5.2 วิธีเก็บเกี่ยว 5.3 วิธีปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว	-อุปกรณ์และภาชนะที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวต้องสะอาด ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อ คุณภาพของผลิตผล และไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนที่มีผลต่อความปลอดภัย ของ ผู้บริโภค -สุขลักษณะของการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ต้องไม่ทำให้เกิด การปนเปื้อนที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในการบริโภค -มีการคัดแยกผลพริกที่มีตำหนิหรือด้อยคุณภาพและเน่าเสียเป็นโรคออกและคัดแยกชั้นคุณภาพและขนาดก่อนจำหน่ายโดยอ้างอิงตามข้อกำหนดในมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติเรื่องพริก (มกอช. 1520-2547) หรือตามข้อกำหนดของกลุ่มค้า	-ตรวจพินิจอุปกรณ์และภาชนะ -ตรวจพินิจพริกที่ผ่านการเก็บเกี่ยวและปฏิบัติเก็บเกี่ยวแล้ว ตรวจพินิจขั้นตอนการคัดแยก และ/หรือผลิตผลที่คัดแยกแล้ว

ตารางที่ 2.1 ข้อกำหนด เกณฑ์และวิธีตรวจประเมินมาตรฐานพริกของกรมวิชาการเกษตร (ต่อ)

ลำดับข้อกำหนด	เกณฑ์ที่กำหนด	วิธีตรวจประเมิน
6. การพักผลิตผลการขนย้ายในบริเวณพื้นที่ปลูกการเก็บรักษา และการรวบรวมผลิตผล 6.1 การขนย้ายการเก็บรักษา และการรวบรวมผลิตผล 6.2 การสอบกลับผลิตผล	-อุปกรณ์ภาชนะบรรจุและพาหนะในการขนย้ายต้องสะอาด ไม่มีการปนเปื้อนที่ส่งผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค -สถานที่เก็บรักษาต้องถูกสุขลักษณะไม่ถูกแสงแดดโดยตรง มีการหมุนเวียนอากาศดีไม่เกิดความร้อนสะสม และสามารถป้องกันการปนเปื้อนจากวัตถุแปลกปลอม วัตถุอันตราย สัตว์พาหะนำโรค รวมทั้งสัตว์เลื้อย -ผลิตผลที่อยู่ในระหว่างการเก็บรักษาและขนย้ายจะต้องมีการระบุให้สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาได้	-ตรวจพินิจสถานที่อุปกรณ์ภาชนะบรรจุพาหนะขั้นตอนวิธีการขนย้ายการเก็บรักษา และรวบรวมผลิตผล -ตรวจการติดรหัสเครื่องหมายหรือบันทึก ข้อมูลที่แสดงแหล่งที่มาของผลิตผล
7. สุขลักษณะส่วนบุคคล	-ต้องดูแลสุขลักษณะส่วนบุคคลเพื่อป้องกันไม่ให้พริกเกิดการปนเปื้อนจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคจากผู้สัมผัสกับ พริกโดยตรง โดยเฉพาะในชั้นเก็บเกี่ยวและปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว	-ตรวจพินิจการปฏิบัติงานในชั้นเก็บเกี่ยวและปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยวและ/หรือจากการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงาน
8. การบันทึกข้อมูล	ต้องบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง -การสำรวจและการป้องกันกำจัดศัตรูพืช -การได้มาและการใช้ปุ๋ยตามแบบฟอร์มการบันทึก	-ตรวจบันทึกข้อมูล

ที่มา: (สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรที่ 1 กรมวิชาการเกษตร, 2556)

จากแนวโน้มของผู้บริโภคในปัจจุบันที่เน้นบริโภคอาหารที่ปลอดภัยและมีคุณภาพ ในกรณีของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือซึ่งเป็นผลผลิตทางการเกษตรที่ออกสู่ตลาดเพื่อส่งต่อไปให้ผู้บริโภค หากแหล่งผลิตเป็นแหล่งที่เชื่อถือได้และมีมาตรฐานในการผลิต ย่อมจะส่งผลดีต่อเกษตรกร ดังนั้นการนำหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือจึงเป็นเรื่องที่จำเป็น ดังนั้นการนำหลักดังกล่าวข้างต้นเพื่อตรวจสอบกระบวนการผลิตว่าเกษตรกรมีการดำเนินการในเรื่องใดบ้าง และไม่ได้ดำเนินการเรื่องใดย่อมจะช่วยให้เกษตรกรทราบข้อจำกัดของตนเอง เพื่อนำไปปรับปรุงผลผลิตให้ได้คุณภาพและมาตรฐานในอันที่จะช่วยเพิ่มมูลค่าต่อไปในอนาคต

2.3 ขั้นตอนการปลูกพริก

การเตรียมพื้นที่ปลูกในระยะเริ่มต้นเกษตรกรต้องตรวจค่าความเป็นกรดต่างของดิน ดินที่เหมาะสมกับการปลูกพริกควรมีค่า pH 6.0-6.8 หากสภาพดินเป็นกรดจะต้องมีการปรับสภาพของดินโดยใช้ โดโลไมท์หรือปูนขาว การใส่โดโลไมท์ในแต่ละครั้งไม่ควรเกิน 300 กิโลกรัมต่อไร่ ในการเตรียมพื้นที่ก่อนที่จะไถดินให้ใส่ปุ๋ยคอกอย่างน้อย 1,000 กิโลกรัมต่อไร่ หรือ 1 ตัน เมื่อไถเสร็จให้ตากดินไว้ 3-7 วัน ขั้นตอนการยกแปลงปลูก แปลงปลูกควรสูงประมาณ 30 เซนติเมตร ความยาวของแปลงขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่แต่ไม่ควรเกิน 50 เมตร ในการขึ้นแปลงจะใช้รถไถพาน 7 ขึ้นแปลงไปกลับ 4 รอบเมื่อขึ้นรอบที่ 5 ให้ใช้เกรตกรไถปรับหลังแปลงให้เรียบเป็นแปลงพริก (ไม่ต้องเสียเวลาใช้แรงงานคน) จากนั้นอาจจะปูพลาสติกหรือวางสายน้ำหยดหรือจัดกระบวนการให้น้ำตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ การเพาะเมล็ดพริกเป็นการเริ่มต้นที่มีความสำคัญคือต้องนำเมล็ดมาแช่น้ำอุ่น โดยมีวิธีการทำน้ำอุ่นคือใช้น้ำร้อนเทลงไปในภาชนะก่อน 1 ส่วนอาจทดสอบอุณหภูมิโดยการใช้มือจุ่มลงไปหากมือพอทนได้แสดงว่าน้ำอุ่นได้ที่ จากนั้นนำพริกลงแช่ในน้ำอุ่นนาน 30 นาทีแล้วเอาเมล็ดพริกมามัดไว้ในผ้าขาวบาง บ่มเมล็ดพริกไว้ 1 คืนเพื่อนำไปเพาะต่อไป การเพาะเมล็ดที่นิยมปฏิบัติกันมี 3 วิธีได้แก่

1. หยอดเมล็ดลงในถาดเพาะโดยตรง ซึ่งจัดเป็นวิธีที่ง่ายและสะดวกที่สุด
2. หว่านในตะกร้าพลาสติกที่ใช้ทรายเป็นวัสดุปลูก ควรเป็นทรายชนิดหยาบเป็นวัสดุเพาะ จากนั้นนำทรายไปต้มหรืออบเพื่อฆ่าเชื้อโรค รอให้เม็ดทรายเย็นลงแล้วนำมาใส่ตะกร้าพลาสติกกรองกันตะกร้าด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์หลังจากหว่านเมล็ดพริกลงตะกร้าแล้ว กลบด้วยปุ๋ยหมักอินทรีย์หรือขุยมะพร้าวที่ร้อนเอากากออก รดน้ำและพ่นสารเคมีป้องกันและกำจัดเชื้อรา เพื่อป้องกันโรคโคนเน่า การรดน้ำจึงไม่ควรแฉะจนเกินไปเพราะจะทำให้พริกเน่าได้ สำหรับการเพาะเมล็ดในถาดูร้อนหลังจากเพาะไปได้ 7-10 วัน ย้ายต้นกล้าลงถาดหลุม หากเป็นถาดหาวจะต้องใช้เวลา 15 วันก่อนย้ายต้นกล้าลงถาดหลุมก่อนย้ายไปปลูกในแปลงต่อไป

3. ใช้แปลงเพาะเป็นวิธีการที่เกษตรกรนิยมมากที่สุด เนื่องจากประหยัดต้นทุนการผลิต ขนาดของแปลงเพาะมีความกว้างและความยาวประมาณ 5-10 เมตร

เริ่มต้นจากการปลูกพลิกดินและตากดินไว้ประมาณ 2-3 สัปดาห์ หลังจากนั้นยอยดินให้มีขนาดเล็กลงใส่ปุ๋ยคอกเก่าหรือปุ๋ยหมักอินทรีย์อัตรา 25 กิโลกรัมต่อแปลงคลุกเคล้าดินกับปุ๋ยให้เข้ากันจนร่วนซุยเกลี่ยดินให้เรียบ นำเมล็ดพริกมาเพาะโดยใช้อัตราพริกน้ำหนัก 50 กรัมต่อพื้นที่ปลูกพริก 1 ไร่ จะต้องโรยเมล็ดให้ลึกประมาณ 0.5 เซนติเมตรเป็นแถวตามความกว้างของแปลง แต่ละแปลงห่างกันประมาณ 10 เซนติเมตรแล้วให้กลบดินบางๆ ให้เสมอผิวดินเดิมแล้วใช้ฟางข้าวคลุมแปลงเพาะบางๆ แล้วรดน้ำที่ผสมสารป้องกันและกำจัดเชื้อรา เมื่อต้นกล้างอกขึ้นมาเหนือพื้นดินแล้วค่อยดึงฟางออกเพื่อให้ต้นกล้าได้เจริญเติบโตได้ดี เมื่อต้นกล้ามีจำนวนใบจริง 4-5 ใบจะต้องพ่นสารป้องกันและกำจัดแมลงร่วมกับสารเคมีป้องกันโรคเหี่ยวอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง ต้นกล้าพริกที่มีอายุเฉลี่ย 25-30 วันมีความสมบูรณ์แข็งแรงให้ย้ายลงปลูกในแปลงได้



ภาพที่ 2.1 การเตรียมแปลงปลูกและการปลูกลงแปลง

การย้ายต้นกล้าลงปลูกในแปลง ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ละเอียดอ่อน หลังจากเตรียมชุดหลุมตามระยะปลูก เรียบร้อยแล้วมีเทคนิคที่สำคัญคือขณะที่จับต้นกล้าพริกออกจากถาดหลุมจะต้องจับบริเวณเหนือใบเลี้ยงใบคู่แรกเพื่อป้องกันการบอบช้ำของเนื้อเยื่อบริเวณโคนต้นกล้า เพราะบริเวณนี้จะเป็นส่วนที่เชื้อราเข้าทำลายได้ง่ายเป็นสาเหตุหลักของโรคเน่าคอดินตามมา หลังจากย้ายต้นกล้า

พริกลงหลุมปลูกแล้ว การใช้ไม้หลักปักค้ำต้นพริกมีความจำเป็นและสำคัญเพราะถ้าหากปักต้นพริกเข้าไปรองจนรากของต้นพริกเดินกระจายทั่วแล้ว จะมีโอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรคเหี่ยวที่เกิดจากแบคทีเรีย เพราะหลักที่นำไปปักที่หลังหรือปักข้างเกินไป ไปโดนกับรากและเกิดบาดแผลเชื้อเข้าไปทำลายระบบท่อน้ำและท่ออาหารได้ วิธีที่ดีและลดความเสี่ยงคือเตรียมไม้หลักไว้ล่วงหน้า โดยคำนวณจากต้นพริกที่ปลูกในพื้นที่ 1 ไร่ปลูกแบบแถวคู่ก็เตรียมไม้หลักไว้จำนวนเท่ากัน ปกติขนาดของไม้หลักควรมีความสูงประมาณ 60-80 เซนติเมตร ใช้ไม้ไผ่ก็ได้ หลังจากปลูกพริกไปได้ 50-70 วัน จะต้องมีการปักไม้ค้ำต้นพริกเพื่อช่วยพยุงต้นพริกไม่ให้หักโค่น หรือกิ่งฉีกหักจากการรับน้ำหนักของผลผลิตที่มีความคงจืดควรใช้ไม้ไผ่ที่มีความยาว 1.20 เมตรปักคู่กันระหว่างต้นพริกด้านซ้ายและด้านขวา จากนั้นใช้ไม้อีกอันหนึ่งวางขวางด้านบนสุดมัดด้วยลวดหรือเชือกฟางให้แน่น โดยจะทิ้งช่วงของการปักไม้เป็นระยะทุกๆ 3 เมตร จากนั้นก็มัดเชือกฟางทั้งข้างซ้ายและข้างขวาให้ยาวตลอดแนวแถวแปลงพริก ดึงเชือกให้ตึงในแต่ละช่วงเพื่อช่วยให้ต้นพริกไม่โค่นล้มได้ง่าย (ทวีศักดิ์ ชัยเรืองยศ, 2558)

ขั้นตอนการปลูกพริกที่กล่าวมา กว่าจะเป็นพริกที่พร้อมรับประทานมีขั้นตอนมากมาย และขั้นตอนต่างๆ ต้องใช้การบริหารจัดการของเกษตรกรเองเป็นหลัก ดังนั้นเกษตรกรที่มีความรู้และความชำนาญในกระบวนการปลูกจะทำให้ลดความเสี่ยงและสามารถลดต้นทุนที่เกิดขึ้นจากกระบวนการปลูกพริกได้ โดยเฉพาะการบริหารจัดการด้านแรงงานที่ขาดแคลน ปัจจัยในการผลิตต่างๆ เช่นการใช้ปุ๋ยคอก และปุ๋ยอินทรีย์ที่หาได้ในท้องถิ่นหรือครัวเรือนของเกษตรกรเอง การเข้าถึงแหล่งความรู้และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิตและข้อมูลข่าวสารสถานการณ์ทางการตลาด การวางแผนการผลิตย่อมจะส่งผลดีต่อเกษตรกร ซึ่งในงานวิจัยนี้จะทำให้ทราบว่าเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีขั้นตอนการปลูกพริกที่สำคัญอย่างไร ซึ่งเป็นต้นน้ำในห่วงโซ่อุปทาน แต่ละขั้นตอนมีปัจจัยเสี่ยงอะไร มีต้นทุนที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนเท่าใด และต้นทุนส่วนไหนที่สามารถลดลงได้ แต่ยังคงประสิทธิภาพของการผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

2.4 การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต

ในด้านต้นทุนการผลิตของเกษตรกรเป็นองค์ประกอบสำคัญหากสามารถบริหารจัดการรายได้และรายจ่ายอย่างดีย่อมหมายถึงการมีกำไรที่พอประมาณเพื่อนำไปบริหารจัดการและเป็นรายได้เสริมในครัวเรือน รายได้จากการปลูกพริกส่วนใหญ่อาจจะต่ำกว่า 10,000 บาทต่อไร่ต่อปีหากมีการบริหารต้นทุนที่ดีพอก็เป็นกำไรที่ไม่มากแต่เกษตรกรก็พออยู่ได้ ซึ่งการผลิตพริกสำหรับจำหน่ายผลสด หรือผลแห้งจะมีต้นทุนการผลิตต่ำกว่าการผลิตพริกเพื่อส่งโรงงาน การที่จะบริหารต้นทุนเกษตรกรจำเป็นต้องมีทักษะในการผลิต คือ ความสามารถในการเพิ่มผลผลิตภาพในการผลิตให้สูงขึ้นโดยใช้เวลาทำงานเท่าเดิม มีวิธีการทำงานให้ได้ผลงานที่มีปริมาณและคุณภาพมากกว่าเดิมและ/

หรือลดความสูญเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิตได้ ลักษณะดังกล่าวจะช่วยให้ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรลดลงได้ ในขณะที่สามารถผลิตพริกได้โดยมีปริมาณและคุณภาพเพิ่มมากขึ้น

หากกล่าวถึงปริมาณหรือคุณภาพของการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือจะต้องเป็นไปในทิศทางที่สัมพันธ์กันเพื่อให้เกิดผลตอบแทนที่คุ้มค่าคือปริมาณการผลิตที่เกิดจากการวางแผนการผลิตที่เพิ่มขึ้นคุณภาพก็ต้องเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นการศึกษาต้นทุนการผลิตที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านโดยเฉพาะการวิเคราะห์ต้นทุนทางด้านเศรษฐศาสตร์ซึ่งแตกต่างจากต้นทุนทางด้านบัญชีเพราะต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์จะประกอบด้วยต้นทุนคงที่ คือต้นทุนที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณการผลิตช่วงเวลาหนึ่งๆ แต่ต้นทุนต่อหน่วยจะลดลงเมื่อปริมาณการผลิตมากขึ้น ส่วนต้นทุนผันแปรเป็นต้นทุนที่เปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณการผลิต ซึ่งประกอบด้วยต้นทุนผันแปรโดยตรงกับโดยอ้อม และต้นทุนค่าเสียโอกาส ต้นทุนผันแปรโดยตรงจะเป็นความสัมพันธ์กันโดยตรงระหว่างต้นทุนวัตถุดิบและค่าแรงกับปริมาณการผลิตเมื่อปริมาณการผลิตเพิ่มสูงขึ้น ต้นทุนวัตถุดิบและค่าแรงก็จะเพิ่มในทิศทางเดียวกันและเมื่อปริมาณการผลิตลดลงต้นทุนวัตถุดิบและค่าแรงก็จะลดลงด้วย ส่วนต้นทุนผันแปรโดยอ้อมก็จะแปรตามปริมาณการผลิตถึงแม้ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการผลิตจะไม่ชัดเจนเช่น ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์ ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้าที่ใช้ในการผลิต ส่วนต้นทุนค่าเสียโอกาสคือประโยชน์ที่จะได้จากการนำทรัพยากรอื่นไปลงทุนอีกทางหนึ่ง

ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนการผลิต ต้นทุนรวม (Total costs: TC) จึงเป็นต้นทุนที่ประกอบไปด้วย ต้นทุนคงที่รวม (Total fixed cost: TFC) และต้นทุนผันแปรรวม (Total variable cost: TVC)

$$TC = TVC + TFC$$

โดยที่ TC = ต้นทุนรวม (Total costs)

TVC = ต้นทุนผันแปรรวม (Total variable cost)

TFC = ต้นทุนคงที่รวม (Total fixed cost)

ต้นทุนนี้จึงนำไปสู่การคำนวณรายรับจากการผลิต รายรับจากการผลิตคือ รายได้ที่เกษตรกรผู้ปลูกพริกได้รับจากการขายผลผลิตพริกตามราคาตลาด (TR) ซึ่งคำนวณได้จากราคาต่อหน่วย (P) คูณด้วยปริมาณขาย (Q) ดังสมการ $TR = P \times Q$ หากคำนวณต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ครบถ้วนแล้วเมื่อคำนวณรายรับจากการผลิตจะช่วยให้มั่นใจได้ว่าผลตอบแทนที่ได้คือกำไรที่แท้จริง

ปัญหาการผลิตพริกของเกษตรกรส่วนใหญ่ที่พบคือ การมีต้นทุนสูงขึ้น ขาดการบริหารจัดการที่ดี มีการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตพริกที่มาก ไม่ทำตามคำแนะนำของนักวิชาการ เกษตรอำเภอรอบหรือจังหวัด โจทย์ที่ทำทนายคือหากเกษตรกรไม่มีการปรับวิธีการผลิต ก็คงไม่สามารถอยู่ในระยะยาวได้ ดังนั้นเกษตรกรต้องเตรียมรับมือและสร้างภูมิคุ้มกันในวิถี การผลิต วิธีการตลาดให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และสิ่งที่เกษตรกรควรปฏิบัติมากคือการลดการใช้ปุ๋ยเคมี หรือลดการใช้สารเคมี ในการป้องกันกำจัดศัตรูพริกจะให้ประโยชน์ในเบื้องต้นคือต้นทุนการผลิตลดลง ไม่ส่งผลกระทบต่อ

สุขภาพของเกษตรกร เพราะเกษตรกรเป็นคนแรกที่จะได้สัมผัสสารเคมีทุกครั้งในกระบวนการผลิตบุคคลในลำดับต่อมาคือผู้บริโภคซึ่งจะได้รับสารพิษตกค้างในผลผลิต ทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพตามมาเป็นทอดๆ ดังนั้นเพื่อความปลอดภัยจึงควรหันมา ลด ละ เลิก ส่วนกระบวนการผลิตพริกต้องมีการจ้างงานในหลายกิจกรรม เช่น การเก็บพริก การเด็ดขั้วพริก การคัดพริก การบรรจุถุง กิจกรรมทุกอย่างต้องมีการวางแผนล่วงหน้าอย่างรัดกุมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดภายใต้ระบบการผลิตที่สามารถบริหารจัดการได้ดี จากงานวิจัยที่พบเกี่ยวกับระบบการผลิตพริกเพื่อนำไปสู่คุณภาพนั้น อาทิเช่น

ในงานวิจัยของนวลจันทร์ ศรีสมบัติ และคณะ (2553) ที่ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการผลิตพริกเพื่อนำไปสู่มาตรฐานคุณภาพพืชอินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบเทคโนโลยีการผลิตพริกที่ปลอดภัยจากสารพิษโดยใช้ปัจจัยการผลิตอินทรีย์ทดแทนเคมีและแก้ปัญหาโรครากปมที่เกิดจากไส้เดือนฝอย ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังตัวให้กับเกษตรกร โดยใช้เทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตรร่วมกับหน่วยงานอื่นและภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพริก 2 วิธีคือวิธีปรับปรุงการปลูกพริกโดยใช้ปัจจัยการผลิตอินทรีย์และเทคโนโลยีป้องกันกำจัดโรครากปม วิธีที่ 1 วิธีปรับปรุงใช้ปัจจัยการผลิตเคมีไม่ป้องกันกำจัดโรครากปม ผลการทดลองพบว่า วิธีปรับปรุงและวิธีเกษตรกรใช้ปัจจัยการผลิตให้ผลเฉลี่ย 2,491 กิโลกรัมต่อไร่ และผลตอบแทน 27,952 บาทต่อไร่ วิธีที่สองผลิตให้ผลเฉลี่ย 2,401 กิโลกรัมต่อไร่ ผลตอบแทน 5,028 บาทต่อไร่ตามลำดับ ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่าวิธีการผลิตแบบใช้ปัจจัยการผลิตอินทรีย์ให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่ากว่าทั้งการลงทุน ประโยชน์ที่เกิดกับเกษตรกรและผู้บริโภคพริก

อีกทั้งขวัญกมล สระทองฮ่วม (2554) ได้ศึกษาการพัฒนาการจัดการการผลิตพริกของเกษตรกรในตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อ ศึกษากระบวนการผลิตพริกของเกษตรกร วิเคราะห์กระบวนการผลิตพริกของเกษตรกร และเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการผลิตพริกของเกษตรกร ผลการศึกษปรากฏว่า (1) การพัฒนาความรู้ด้านการผลิตพริกและการตลาดด้วยการฝึกอบรม การศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการจัดทำแปลงสาธิต (2) การฟื้นฟูสภาพดินด้วยการตรวจวิเคราะห์ดิน การใช้ปุ๋ยหรือวัสดุปรับปรุงดิน และการปลูกพืชปุ๋ยสด (3) การเพิ่มปริมาณและผลผลิตด้วยการวางแผนการผลิตอย่างชัดเจน การเตรียมดินให้เหมาะสม การจัดหาเมล็ดพันธุ์พริกที่สมบูรณ์ ตรงตามพันธุ์ การเลือกใช้วัสดุสำหรับการกล้าที่เหมาะสม การเลือกใช้วิธีการควบคุมวัชพืช โรคและแมลงศัตรูพืชให้เหมาะสม การใช้ปุ๋ยเคมีให้ถูกหลักวิชาการ และการให้ความสำคัญกับการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว (4) การลดต้นทุนการผลิตด้วยการจัดทำบัญชีฟาร์ม และการพัฒนาการผลิตเป็นการผลิตในระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (GAP) ซึ่งเป็นระบบที่ได้มาตรฐานการผลิตเป็นที่ยอมรับสากล

ลดต้นทุนการผลิตด้วยเทคโนโลยีการผลิตพริกที่ปลอดภัย ตลอดจนสามารถเพิ่มปริมาณและคุณภาพผลผลิตได้

งานศึกษาส่วนหนึ่งของวีระ ภาคอุทัย (2553) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการตัดสินใจการผลิตสินค้าเกษตร และการบริหารจัดการโซ่อุปทานพริกจังหวัดแพร่ วัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อศึกษา (1) ระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจของจังหวัดแพร่ (2) เพื่อศึกษาระบบการผลิต การตลาดพริกเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการตัดสินใจของเกษตรกร (3) เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการโซ่อุปทานพริกปลอดภัย และ (4) เพื่อวิเคราะห์และเสนอทางเลือกที่ดีและเหมาะสมให้กับเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า จากการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตของเกษตรกร 36 รายเกษตรกรมีต้นทุนการผลิตไร่ละ 38,307.70 บาท ผลผลิตต่อไร่ 3,958.88 กิโลกรัมต่อไร่ ต้นทุนเฉลี่ยกิโลกรัมละ 9.69 บาท ราคาที่เกษตรกรขายได้กิโลกรัมละ 20.11 บาท รายได้ที่เกษตรกรปลูกพริกไร่ละ 68,908.08 บาท เกษตรกรที่ได้รับรายได้จากการปลูกพริกสูงกว่าไร่ละ 100,000 บาท ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่จะทำให้รายได้สูงเช่น เกษตรกรมีความขยัน พื้นที่ปลูกพริกมีความเหมาะสม น้ำไม่ท่วมขัง ดินมีความอุดมสมบูรณ์ เลือกใช้พันธุ์พริกที่ตรงกับความต้องการของตลาด ตัดสินใจปลูกพริกที่จะให้ผลผลิตพริกออกสู่ตลาดได้ช่วงที่พริกมีราคาแพง มีการบริหารจัดการเช่น การวางแผนล่วงหน้า การใช้ความรู้ในการดูแลรักษาป้องกันโรคและแมลง เป็นต้น

สำหรับปัจจัยแห่งความสำเร็จของเกษตรกร คือการได้รับข้อมูลชุดความรู้ทางการเกษตรที่ถูกต้อง การจัดการธุรกิจภายในครัวเรือนที่จะต้องมีความเชื่อมโยงกับการรวมกลุ่ม การติดตามสถานการณ์ความเคลื่อนไหวของราคาสินค้าโดยเฉพาะจากแหล่งผลิตที่ผลผลิตออกสู่ตลาดก่อนและจากแหล่งผลิตที่ผลผลิตพริกออกสู่ตลาดพร้อมกัน และระบบการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล สำนักงานจังหวัด ควรมีแผนงานที่จะสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรและมีการนำข้อมูลของหน่วยงานมารวบรวมวางแผนการผลิตและการตลาดเชิงรับและเชิงรุก

ส่วนปัจจัยแห่งความสำเร็จของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ จะมีปัจจัยใดเข้ามาเกี่ยวข้องจะคล้ายคลึงหรือแตกต่างอย่างไรจากงานศึกษาของวีระภาคอุทัย เป็นเรื่องที่คณะผู้วิจัยต้องหาคำตอบเพื่อเทียบเคียงความเหมือนหรือความแตกต่างเพื่อนำไปสู่การสร้างเครือข่ายและอาชีพอย่างยั่งยืน อย่างน้อยระบบการผลิตพริกในแต่ละท้องถิ่นย่อมจะมีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตในแต่ละสถานการณ์และบริบทของพื้นที่ที่แตกต่างกันรวมทั้งพฤติกรรมของเกษตรกรเอง

2.5 หลักเศรษฐกิจพอเพียงทางเลือกในการประยุกต์ใช้ของเกษตรกร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังที่ได้หยิบยกมาได้เน้นย้ำปัญหาที่พบจากระบบการผลิต การพัฒนากระบวนการผลิต การวางแผนการผลิตและการลดต้นทุนในการผลิตลง ซึ่งต่างก็เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อรายได้ อันหมายถึงความอยู่รอดและคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกพริก ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรโดยตรง แต่งานวิจัยดังกล่าวไม่ได้ศึกษาครอบคลุมถึงวิธีการที่ส่งผลต่อการอยู่รอดในระยะยาวของเกษตรกร โดยเฉพาะหลักการบริหารจัดการที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเกษตรกร ดังนั้นหลักการบริหารจัดการที่ดี ที่ใช้ในระบบการผลิต ระบบการตลาด และการรู้เท่าทันสถานการณ์แนวโน้มผู้บริโภคจะเป็นข้อมูลสำคัญให้เกษตรกรผู้ปลูกพริกได้วางแผนการตั้งรับกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยต่างๆ กัน ซึ่งต้องมีแนวทางปฏิบัติหรือหลักการที่ดีนำมาใช้ ซึ่งในกรณีของประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพื้นฐานคือการเป็นประเทศเกษตรกรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้นำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยได้นำมาเป็นหลักในการดำเนินงานต่างๆ ทั้งนี้เห็นแล้วว่าเมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจหรือภัยพิบัติใดๆ ก็ตามทางเลือกทางรอดของผู้คนส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับหลักการเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตอยู่ด้วย ความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี” (ประมวลและกลั่นกรองโดยคณะผู้ทรงคุณวุฒิสาขาต่างๆ จากพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งพระราชทานในโอกาสต่างๆ ปี พ.ศ. 2546)”

เศรษฐกิจพอเพียงเป็น ระบบเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจเบื้องต้นของความเป็นมนุษย์ และเป็นเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของประโยชน์สุข มีเงื่อนไขที่จำเป็นประกอบด้วย ความรู้ ซึ่งก็คือ รู้รอบ รอบคอบ และระมัดระวัง นั่นก็คือ การมีปัญญาที่ถูกควบคุมด้วยสติตลอดเวลา ประเด็นนี้สำคัญมากที่สุด เพราะมนุษย์ที่ไม่มีปัญญาก็จะไม่ต่างไปจากสัตว์ และเมื่อไม่ต่างไปจากสัตว์ก็ไม่สามารถเข้าใจความหมายของคำว่า พอเพียง เงื่อนไขทั้งสองเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นและเพียงพอสำหรับจะทำ

กิจกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป จึงควรให้ความสนใจก่อนที่จะเน้นการมีภูมิคุ้มกัน ความพอประมาณ และความมีเหตุผล ในการทำกิจกรรมต่างๆ

เศรษฐกิจพอเพียงในตัวของมันเองคือ กระบวนการ ประกอบด้วย วิธีการ วิธีคิด และ วิธีชีวิต ซึ่งเท่ากับเป็นการแยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงไปพร้อมกัน ขั้นต่ำที่สุดที่เรียกว่า เข้าข่าย เป็นวิธีการ ซึ่งก็คือ การมีภูมิคุ้มกันหมายถึง สถานการณ์ที่จะช่วยให้รอดพ้นจากผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นในทางไม่พึงปรารถนา จำเป็นจะต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้น ซึ่งมีวิธีการต่างๆ มากมาย ขึ้นอยู่กับว่ากิจกรรมที่เกี่ยวข้องนั้นคืออะไร เข้าใจความหมายของคำว่า พอประมาณ ในฐานะที่เป็น กฎธรรมชาติที่กำหนดจุดที่ดีที่สุดสำหรับชีวิตทุกชนิดโดยเอาชีวิตเป็นตัวตั้ง อะไรที่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป ไม่ดีระดับที่สูงสุดของเศรษฐกิจคือ วิธีชีวิต ซึ่งจะต้องผ่านเข้าข่ายและเข้าใจมาแล้ว ซึ่งก็คือ ความมีเหตุผล ซึ่งมีได้หมายถึงการมีเหตุผลอย่างที่คุณส่วนใหญ่เข้าใจกัน เพราะการมีเหตุผลแบบนั้น การมีสติปัญญาก็ช่วยให้มีเหตุผลอยู่แล้ว แต่การมีเหตุผลในที่นี้คือ มีแต่การกระทำและปัจจัยที่ดี เพื่อให้เกิดผลดีอยู่เสมอ การกระทำเช่นนี้เป็นประจักษ์เป็น วิธีชีวิต (อภิชาติ พันธเสน, 2557)

จากหลักการที่กล่าวมาข้างต้นการดำเนินงานต่างๆ ของเกษตรกรผู้ปลูกพริกหากไม่ใช้ทุนจากภายนอกจนเกินความสามารถในการบริหารจัดการซึ่งก็คือการกู้ยืม หรือหากกู้ยืมแล้วยังใช้ผิดหลักการหรือวัตถุประสงค์ย่อมจะส่งผลเสียหาย ดังนั้นการเน้นทุนภายในเป็นหลัก ผลิตตามความพร้อมภายใต้ปัจจัยที่เป็นของตนเอง เน้นการผลิตที่มีคุณภาพเพื่อ สร้างชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือ เพื่อผลตอบแทนทั้งทางตรงและทางอ้อมที่เป็นประโยชน์ระยะยาว หากดำเนินการอย่างนี้ได้ก็จะเป็นการดำเนินกิจกรรมทางการผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ที่สามารถอยู่ได้ในระยะยาว และมีผลกำไรต่อเนื่องในระยะยาวเช่นกัน ซึ่งเมื่อมีกำไรระยะยาวก็หมายถึงเกษตรกรมีคุณภาพชีวิตตามมาด้วย และคุณภาพชีวิตที่ตามมานี้เป็นผลตอบแทนที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถประเมินเป็นมูลค่าตัวเงินได้

สิ่งที่เกษตรกรควรดำเนินการในเบื้องต้นคือ การสำรวจตนเองว่าเกษตรกรมีทุนอะไรอยู่บ้างที่สามารถสร้างคุณค่าเพิ่มจากทุนที่มีอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง และส่วนที่เพิ่มขึ้นได้อย่างต่อเนื่องเกือบตลอดเวลาคือในส่วนที่เป็นสติปัญญาของเกษตรกร ในส่วนที่ภาษาเศรษฐกิจพอเพียงเรียกว่า ความรู้ นั่นก็คือ รอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง คุณธรรม ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงอธิบายเอาไว้ว่าคือ ความซื่อสัตย์ สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทน และเอื้อเฟื้อแบ่งปัน ถ้าเกษตรกรมีคุณธรรมเพิ่มขึ้นด้วยองค์ประกอบทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วย่อมเป็นสินทรัพย์ที่ล้ำค่าของระบบการผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ทำให้วิถีการผลิต วิธีการตลาด และวิถีชีวิตสามารถเปิดประตูที่จะรับการแข่งขันจากการเปิดเสรีทางการค้าอาเซียนในปี 2558 เพราะมีทุนทางปัญญาในตัวที่ดี เมื่อปี 2540 เป็นปีที่เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจของไทย ส่งผลเชื่อมโยงมาสู่ภาคการเกษตรทั้งการจ้างงานลดลง หนี้สินล้นพ้นตัว ผู้คนตกงานแม้แต่ในภาคการเกษตรเองก็ยังมีแรงงานส่วนหนึ่งไปรับจ้างทางธุรกิจ กระนั้นในการเกิดวิกฤติก็ยังมีทางเลือกทางรอดหากผู้ปฏิบัติสามารถตั้งสติและยอมรับพร้อมเผชิญและหาทางแก้ไขให้ทันทั่วทั้งที่

ครั้งนั้นจึงพบหลักการที่สำคัญจากงานวิจัยของอภิชัย พันธเสน (2546) หลักการสำคัญที่ใช้เผชิญปัญหาทางเศรษฐกิจและสามารถฝ่าฟันมาได้นั้นประกอบด้วย

1. ใช้เทคโนโลยีที่ถูกหลักวิชาการแต่มีราคาถูก
2. ใช้ทรัพยากรทุกชนิดอย่างประหยัด และมีประสิทธิภาพสูงสุด
3. เน้นการจ้างงานเป็นหลัก โดยไม่นำเทคโนโลยีมาทดแทนแรงงาน ยกเว้นในกรณีที่เกิดความเสียหายแก่ผลิตภัณฑ์
4. มีขนาดการผลิตที่สอดคล้องกับความสามารถในการบริหารจัดการ เน้นการขยายตัวแบบค่อยเป็นค่อยไปและใช้ทุนภายในเป็นสำคัญ เพื่อลดความเสี่ยงในการบริหารจัดการ
5. ไม่โลภจนเกินไป และไม่เน้นกำไรระยะสั้นเป็นหลัก โดยคำนึงถึงความมั่นคงของกิจการเป็นหลักจากตลาดในท้องถิ่นภูมิภาค ตลาดภายในประเทศตามลำดับ
6. ซื่อสัตย์สุจริตในการประกอบการไม่เอารัดเอาเปรียบผู้บริโภค และไม่เอารัดเอาเปรียบแรงงานหรือลูกค้า ตลอดจนไม่เอารัดเอาเปรียบผู้จำหน่ายวัตถุดิบ มีการขยายการผลิตอย่างเป็นขั้นตอน
7. เน้นการกระจายความเสี่ยงจากการมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและ/หรือมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนผลผลิตได้ง่าย เพื่อลดความเสี่ยงและความผันผวนของตลาด อุตสาหกรรมใดที่มีกำไรสามารถนำไปสนับสนุนอุตสาหกรรมประสบปัญหาได้ ถ้าหากเป็นปัญหาในระยะสั้น หรือนำกำไรไปทำงานในด้านวิจัยและพัฒนาเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตให้เพิ่มมากขึ้นในระยะยาว นอกจากนี้ยังสามารถใช้ของเสียจากระบบการผลิตมาเป็นปัจจัยนำเข้าของอีกกระบวนการผลิตหนึ่งได้ ทำให้ของเสียจากระบบการผลิตทั้งหมดมีน้อยหรือเกือบไม่มีเลย
8. เน้นการบริหารความเสี่ยงต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ก่อหนี้จนเกินความสามารถในการบริหารจัดการ
9. เน้นการใช้วัตถุดิบภายในท้องถิ่น และการตอบสนองตลาดภายในท้องถิ่น ภูมิภาค ตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ ตามลำดับ งานวิจัยนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นแห่งหลักการเศรษฐกิจพอเพียงที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจและกิจกรรมอื่นๆ

หลักการที่ค้นพบโดยอภิชัย พันธเสน ที่กล่าวมาข้างต้นไม่เพียงแต่สามารถประยุกต์ได้ในทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังสามารถประยุกต์ได้ทางการบริหารจัดการในภาคเกษตร เพราะถือเป็นหลักการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับสภาพการณ์และวิถีชีวิตของคนไทย ดังนั้นแนวทางของการทำวิจัยเรื่องนี้ จึงใช้กรอบแนวคิดด้วยหลักการเศรษฐกิจพอเพียงของอภิชัย พันธเสน เป็นกรอบนำทางแต่ข้อค้นพบที่จะได้จากงานวิจัยเพื่อเป็นหลักให้กับเกษตรกรกรจะเป็นคู่มือในวิถีทางปฏิบัติที่ดีเยี่ยมต้องผ่านกระบวนการถอดความรู้จากเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นหลักด้วยโดยเริ่มต้นจากกระบวนการ วิถีการผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ วิถีการตลาด และการรู้เท่าทันสถานการณ์ของผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน ที่จะสามารถประยุกต์หลักการกิจกรรมตามแบบเศรษฐกิจ

พอเพียงได้ในเบื้องต้นคืออะไร วิธีการผลิตแบบใดจะเป็นวิธีการผลิตที่ปราศจากปัญหา ทำให้เป็นชีวิตที่มีความสุข ทำงานด้วยความสุข พร้อมทั้งมีผลิตภาพเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันส่งผลต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือซึ่งเป็นคำถามนำในงานวิจัยเรื่องนี้ ผลลัพธ์ที่จะตามมาในที่สุดก็คือระบบการผลิตที่มีช่องทางพิเศษทางการตลาด (niche market) ที่ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างมีอัตลักษณ์ ซึ่งก็จะเป็นหลักประกันที่สำคัญในชีวิตของเกษตรกรเอง แต่ทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้ ความริเริ่มจะต้องอยู่ที่เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นสำคัญ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงน่าจะเป็นแนวทางที่ใช้เป็นกรอบการอธิบายในงานวิจัยนี้ อันจะส่งผลดี เพราะปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีคุณลักษณะของความพอประมาณที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นเช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ ความมีเหตุผลคือการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ และภูมิคุ้มกัน คือการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมี เงื่อนไข ของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงคือเงื่อนไขความรู้ ที่ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ และเงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

การส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือได้ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานการณ์การผลิต การตลาด และดำเนินชีวิตจะช่วยให้เกษตรกรมีทางเลือกไปสู่ทางรอดที่วิถีชีวิตผูกติดอยู่แต่กับตลาดภายนอก เพราะหากปัจจัยพื้นฐานที่มาจากตัวของเกษตรกรดี โดยเฉพาะการมีคุณภาพชีวิตที่ดีแนวทางอื่นๆ ที่ดีย่อมตามมา ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้จะเป็นแนวทางที่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืนมากกว่าคือการยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการปรับวิธีคิด ที่ใช้ในวิธีการผลิตพริก วิธีการตลาด และวิธีการดำรงชีวิตในลักษณะการลดความเสี่ยงและผลกระทบต่างๆ ให้เหมาะสมว่าควรจะเป็นอย่างไรในแต่ละสถานการณ์ การมีหลักการที่ดีก็เหมือนเกษตรกรมีแนวทางปฏิบัติที่ดี เปรียบกับการมียาสามัญประจำบ้านเมื่อปวดศีรษะก็ควรรู้ว่าหยิบยาแก้ปวดรับประทาน และควรรับประทานในปริมาณเท่าใดเพื่อบรรเทาอาการปวด ฉะนั้นใดก็ฉันทันหากเกษตรกรมีคู่มือหลักการไว้ก็ย่อมจะช่วยบรรเทาปัญหากระบวนการผลิต การตลาดและการดำรงชีวิตได้ในเบื้องต้นเมื่อปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต ก็จะนำไปสู่ความสมดุลและการบริหารจัดการได้เองอันจะช่วยให้เกษตรกรลดการพึ่งพาจากรัฐลงได้ รู้จักขวนขวายหาทางช่วยเหลือตนเอง

2.6 สถานการณ์ทางการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ในระบบตลาดก็เช่นกัน ปัญหาด้านการตลาดถือเป็นเรื่องที่สำคัญเพราะเป็นสถานที่กลางในการนำสิ่งของหรือผลิตภัณฑ์ไปยังผู้บริโภค แต่ปัญหาการตลาดส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับเรื่องราคาและมาตรฐานของสินค้า เนื่องจากราคาพริกสดมีความแปรปรวนสูง การนำเข้าพริกจากต่างประเทศอาจจะทำให้ผู้บริโภคได้รับผลดีคือ มีสินค้าเพียงพอต่อการบริโภค หรือได้ซื้อสินค้าราคาถูกแต่คุณภาพหรือมาตรฐานสินค้านั้นอาจจะไม่มีการยืนยันหรือตรวจสอบแหล่งกำเนิดได้ แต่ก็เกิดผลเสียกับเกษตรกรไทยคือ เกษตรกรผู้ปลูกพริกได้รับผลกระทบเพราะขายพริกราคาถูกต่ำและคงที่ ดังนั้นแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรควรมีการวางแผนการผลิตในแต่ละพื้นที่ให้ผลผลิตพริกมีการกระจายมากขึ้น โดยเฉพาะพริกฤดูแล้ง ซึ่งสามารถควบคุมช่วงเวลาของการปลูกพริกได้ และควรมีการกำหนดมาตรฐานพริกแห้ง เพื่อเป็นการสนับสนุนให้เกษตรกรผลิตพริกแห้งคุณภาพดี และมีมาตรฐานที่ชัดเจน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันกับตลาดต่างประเทศให้มากขึ้น (วีระ ภาคอุทัย, 2557) ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้วแต่เชื่อมโยงไปถึงแหล่งผลิตปฐมภูมิที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรทั้งสิ้นว่ามีกระบวนการบริหารจัดการที่เป็นอยู่อย่างไรในลักษณะการผลิตต้นน้ำ

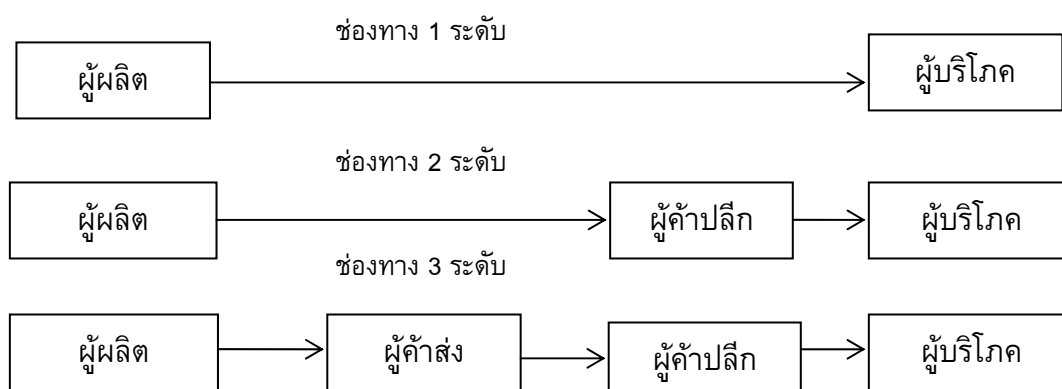
2.6.1 แนวความคิดหลักทางการตลาด

การตลาดเป็นการตอบสนองความจำเป็นและความต้องการ ตลอดจนความต้องการซื้อของผู้บริโภค เมื่อผู้บริโภคได้รับผลิตภัณฑ์แล้ว สิ่งนั้นย่อมมีคุณค่าและสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภค เพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ โดยใช้กระบวนการแลกเปลี่ยน ซื้อขายผลิตภัณฑ์นั้น โดยมีการสร้างสัมพันธ์ทางการตลาดอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะก่อให้เกิดทรัพย์สินที่มีค่ายิ่งแก่องค์กร และมีลักษณะเป็นวัฏจักรหมุนวนไปเรื่อยๆ ไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งนักการตลาดต้องมีความชำนาญในการศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาสิ่งที่มีคุณค่ามาสนองความต้องการของผู้บริโภค จึงเกิดกระบวนการของแนวความคิดหลักทางการตลาดขึ้น

ส่วนประสมทางการตลาดหมายถึงกลุ่มของเครื่องมือทางการตลาดที่สามารถควบคุมได้ โดยต้องตอบสนองความต้องการของตลาดเป้าหมาย ประกอบด้วย ส่วนผสม 4 ตัว หรือ 4 P's (Philip Kotler, 2011) คือ ผลิตภัณฑ์ (product) สินค้าหรือบริการที่องค์กรนำเสนอแก่ตลาดเป้าหมาย เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมาย เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ โดยอาจจะเป็นสิ่งที่มีตัวตนหรือไม่มีตัวตนก็ได้ ราคา (price) จำนวนเงินที่ต้องจ่ายไปเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการ หรือหมายถึงผลรวมของมูลค่าที่ผู้บริโภคใช้แลกเปลี่ยน เพื่อผลประโยชน์ในการมีหรือการใช้สินค้าหรือบริการการจัดจำหน่าย (place) และการส่งเสริมการตลาด (promotion) กิจกรรมขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์จากแหล่งผลิตไปยังตลาด ผ่านทางสถาบันหรือคนกลางทางการตลาด เพื่อให้ลูกค้าเป้าหมายสามารถหาซื้อผลิตภัณฑ์ขององค์กรได้ ในการศึกษาเกี่ยวกับการจัดจำหน่ายนั้น ได้แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ช่องทางการจัดจำหน่าย (distribution channel or marketing channel)

และการกระจายตัวสินค้ากระบวนการทางด้านการติดต่อสื่อสารทางการตลาดระหว่างผู้ซื้อ ผู้ขาย และผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการซื้อ เพื่อเป็นการให้ข้อมูลชักจูงใจ หรือตอกย้ำเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์

ประเภทของช่องทางทางการตลาดจำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ช่องทางทางการตลาดโดยตรงการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคโดยไม่ผ่านคนกลาง กับช่องทางทางการตลาดโดยอ้อม การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคที่ต้องผ่านคนกลางหนึ่งรายหรือมากกว่าหนึ่งรายความเกี่ยวพันระหว่างคนกลางจึงอยู่ในรูประดับช่องทางการจัดจำหน่าย ดังภาพที่ 2.2



ภาพที่ 2.2 ระดับช่องทางทางการตลาด

การทบทวนวรรณกรรมด้านแนวคิดทางการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่ายเนื่องจากพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นผลิตภัณฑ์ในระบบตลาดสินค้าเกษตรประเภทปรุงแต่งอาหารของผู้บริโภค ดังนั้นเกษตรกรเมื่อผลิตพริกแล้วจะต้องส่งขายตลาดเพื่อให้ตนเองมีรายได้จากสินค้า ดังนั้นส่วนประสมทางการตลาดของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือจึงประกอบด้วยผลิตภัณฑ์คือพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ราคาขาย วิธีการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาดควรอยู่ในรูปแบบใดจึงจะเหมาะสม อีกทั้งประเภทของช่องทางทางการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีช่องทางอย่างไรบ้างจากแหล่งผลิตไปยังผู้บริโภคมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร ทั้งนี้จะช่วยให้เกษตรกรลดความเสี่ยงในด้านการตลาดลงได้ในระดับหนึ่ง และรู้เท่าทันระบบตลาดซึ่งจะส่งผลต่อรายได้ในอาชีพปลูกพริก

2.6.2 โอกาสทางการตลาด

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมต่างๆ จะช่วยให้เข้าใจได้ว่าปัจจัยแต่ละอย่างเหล่านี้มีอิทธิพลต่อบริษัทอย่างไร จุดแข็งของบริษัทจะเป็นความสามารถภายในที่นำไปใช้ประโยชน์เพื่อการบรรลุเป้าหมาย ในขณะที่จุดอ่อนจะเป็นคุณลักษณะภายในที่อาจทำลายผลการดำเนินงาน โอกาสภายนอก

จะเป็นสถานการณ์ที่ส่งเสริมโอกาสในการบรรลุเป้าหมาย และในทางกลับกันอุปสรรคจะเป็นสถานการณ์ที่ขัดขวางการบรรลุเป้าหมาย

1) จุดแข็ง (strength) คือ ผลกระทบทางด้านบวกที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมภายในของหน่วยงานหรือเป็นข้อได้เปรียบในการดำเนินธุรกิจ หรืออาจหมายถึงการดำเนินงานภายในหน่วยงานที่สามารถกระทำได้ดี กล่าวโดยทั่วไปแล้ว ธุรกิจทุกแห่งควรต้องทราบถึงความสามารถที่เป็นจุดเด่นของตนเอง ซึ่งต้องมีการพิจารณาในทุกๆ องค์ประกอบ เช่น การตลาด การบริหาร การเงิน การผลิต การวิจัยและพัฒนา เป็นต้น เพื่อวิเคราะห์หาจุดแข็งเพื่อนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์หรือแนวทางในการดำเนินงานต่างๆ ให้ตนเองมีความโดดเด่นหรือสร้างภาพลักษณ์ที่แตกต่างไปจากคู่แข่งชั้น ตัวอย่างของจุดแข็ง ได้แก่ คุณภาพผลิตภัณฑ์ของบริษัท วิสัยทัศน์ของผู้บริหาร ฐานะทางการเงินที่มั่นคง เป็นต้น

2) จุดอ่อน (weakness) คือ ผลกระทบทางด้านลบที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมภายในของหน่วยงานหรือข้อเสียเปรียบในการดำเนินธุรกิจ หรืออาจหมายถึงการดำเนินงานภายในหน่วยงานที่ไม่สามารถกระทำได้ดี และส่งผลให้บริษัทเกิดความเสียเปรียบในการดำเนินธุรกิจได้ ตัวอย่างของจุดอ่อน ได้แก่ ต้นทุนทางการผลิตที่สูงกว่าคู่แข่งชั้น ปัญหาด้านพนักงานขาย ภาพลักษณ์ของหน่วยงาน เป็นต้น

3) โอกาส (opportunity) หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของหน่วยงาน หรืออาจหมายถึงผลกระทบที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมภายนอกของธุรกิจที่ส่งผลทางด้านบวกต่อการดำเนินธุรกิจ ผู้บริหารจะต้องมีการตรวจสอบสิ่งแวดล้อมภายนอกอยู่เสมอเพื่อปรับปรุงกลยุทธ์ต่างๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ รวมทั้งต้องคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น ภาวะเศรษฐกิจ สังคม การเมือง กฎหมาย เทคโนโลยี และการแข่งขันอยู่เป็นระยะๆ เพื่อแสวงหาประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอก

4) อุปสรรค (threat) หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่คุกคามหรือมีผลเสียต่อการดำเนินงานของบริษัท หรืออาจหมายถึงผลกระทบด้านลบของสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีต่อการดำเนินธุรกิจ ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องระมัดระวังในสิ่งที่เป็นข้อจำกัดของการดำเนินธุรกิจเนื่องจากเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลเสียได้ เราไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขข้อจำกัดหรืออุปสรรคเพื่อไม่ให้เกิดขึ้นได้ แต่ถ้าเรามีการวิเคราะห์และคาดการณ์ล่วงหน้าถึงอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นได้ เราก็จะสามารถหาทางป้องกันผลเสียที่อาจเกิดขึ้นให้น้อยลงไปได้ ตัวอย่างของอุปสรรคจากภายนอก ได้แก่ ภัยธรรมชาติต่างๆ ความแข็งแกร่งของคู่แข่ง ต้นทุนทางพลังงานที่สูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิเคราะห์ SWOT

1. การประเมินสภาพแวดล้อมภายในบริษัทการประเมินสภาพแวดล้อมภายในบริษัทจะเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์และพิจารณาทรัพยากรและความสามารถภายในบริษัทในทุกๆ ด้าน เพื่อที่จะ

ระบุจุดแข็งและจุดอ่อนของบริษัท แหล่งที่มาเบื้องต้นของข้อมูลเพื่อการประเมินสภาพแวดล้อมภายในคือระบบข้อมูลเพื่อการบริหารที่ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งในด้านโครงสร้าง ระบบ ระเบียบ วิธีปฏิบัติงาน บรรยากาศในการทำงานและทรัพยากรในการบริหารงาน ซึ่งได้แก่ คน เงิน วัสดุ การจัดการ รวมถึงการพิจารณาผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของบริษัทเพื่อให้เข้าใจสถานการณ์และผลของกลยุทธ์ที่ได้กำหนดไว้ก่อนหน้านี้ด้วยจุดแข็งของบริษัท คือการวิเคราะห์ปัจจัยภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ในบริษัทนั่นเอง ว่าปัจจัยใดที่เป็นข้อได้เปรียบหรือเป็นจุดเด่นที่นำมาพัฒนาได้ และควรดำรงไว้เพื่อการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของบริษัท ส่วนจุดอ่อนของบริษัทนั้นเป็นปัจจัยภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ในบริษัท ว่าปัจจัยใดเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความเสียเปรียบ ซึ่งจำเป็นต้องมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือขจัดให้หมดไป

2. การประเมินสภาพแวดล้อมภายนอก การประเมินสภาพแวดล้อมภายนอกบริษัทนั้น จะทำให้สามารถค้นหาโอกาสและอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจซึ่งได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมในการดำเนินธุรกิจทั้งในและระหว่างประเทศ เช่น ด้านเศรษฐกิจ (เช่น อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ นโยบายการเงิน งบประมาณ) ด้านสังคม (เช่น ระดับการศึกษาและอัตราการรู้หนังสือของประชาชน ลักษณะชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี) ด้านการเมือง (เช่น พระราชบัญญัติ มติคณะรัฐมนตรี นโยบายทางการเมือง) ด้านเทคโนโลยี (เช่น นวัตกรรมการผลิตพัฒนาการด้านเครื่องมือและอุปกรณ์) เป็นต้น

โอกาสจากสภาพแวดล้อมจะเป็นการวิเคราะห์ว่าปัจจัยภายนอกปัจจัยใดที่สามารถส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำเนินธุรกิจและสามารถนำข้อดีเหล่านี้มาเสริมสร้างให้บริษัทเข้มแข็งขึ้น สำหรับอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมจะเป็นการวิเคราะห์ว่าปัจจัยใดที่สามารถส่งผลกระทบต่อและก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งบริษัทจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงหรือปรับสภาพบริษัทให้มีความแข็งแกร่งและมีความพร้อมที่จะเผชิญกับผลกระทบดังกล่าว

ถึงแม้แนวความคิดในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม SWOT Analysis จะใช้ประเมินทางด้านธุรกิจในระยะแรก แต่โดยหลักการแล้วเมื่อนำประยุกต์ใช้ในการประเมินสถานการณ์ทางการผลิตและการตลาดของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือจะทำให้เกษตรกรรู้จักจุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรค และโอกาสในการวิเคราะห์สถานการณ์ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของเกษตรกรมีปัจจัยทั้งภายในคือตัวเกษตรกรเองและภายนอกเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตเข้ามาเกี่ยวข้องหากเกษตรกรรู้เท่าทันย่อมจะเป็นผลดีในการตั้งรับกับปัญหาและอุปสรรค ขจัดจุดอ่อนในแนวทางที่สามารถทำได้ ตลอดจนการแสวงหาโอกาสทางการตลาดต่อไป

2.6.3 ตลาดเจริญศรี ตลาดรองรับสินค้าเกษตร

ตลาดเจริญศรี ตั้งอยู่ที่อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ก่อตั้งเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2538 บนเนื้อที่ 61 ไร่ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นสถานที่ซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าทางการเกษตร โดยมีเป้าหมายให้เป็นศูนย์กลางในการติดต่อค้าขายระหว่างประเทศเพื่อนบ้านอย่าง

ประเทศลาว กัมพูชา และเวียดนาม ซึ่งเป็นของเอกชนจดทะเบียนในนาม บริษัท อุบลเจริญศรี จำกัด ผู้ค้าขายจะมีหลายระดับตั้งแต่ระดับเกษตรกรรายย่อยที่ทำการซื้อขายภายในจังหวัด ภายในภูมิภาค จนกระทั่งถึงผู้ค้ารายใหญ่ที่ค้าขายเพื่อการส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้านอย่างลาว กัมพูชา

การดำเนินการในช่วงแรกของการเปิดตลาด จะเปิดให้ผู้ค้าขายเข้ามาค้าขายโดยไม่เก็บค่าเช่าทุกรายการเป็นระยะเวลา 3 ปี จัดสรรล็อก ให้เช่า มีจำนวนทั้งสิ้น 871 ล็อก มีผู้เช่าน้อยที่สุดตั้งแต่ 1 ล็อก ถึงมากที่สุด 16 ล็อก จำแนกเป็นอาคารถาวร 12 หลัง อาคารเสริม 5 หลัง กล่าวได้ว่าตลาดเจริญศรีแห่งนี้ เป็นสถานที่ก่อตั้งขึ้น เพื่อสนับสนุนให้เกิดการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับประเทศจนกระทั่งการนำเข้าและส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งมีความสำคัญและเป็นตลาดที่รองรับสินค้าที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพให้เป็นตลาดที่สำคัญในภูมิภาคนี้เพื่อรองรับการเจริญเติบโต โดยเฉพาะการรองรับการค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้านโดยเป็นจุดรับส่งสินค้า จุดนัดพบระหว่างผู้ค้าปลีกกับผู้ค้าส่ง ในปี พ.ศ. 2554 ตลาดเจริญศรี ได้รับใบประกาศเกียรติคุณ ให้เป็นตลาดนัดชุมชนต้นแบบ ที่มีการบริหารจัดการดี จากกรมการค้าภายใน

ลักษณะโครงสร้างของตลาดเจริญศรี ประกอบด้วย ผู้ผลิต ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก และลูกค้า จำนวนผู้ค้าส่งและผู้ค้าปลีกจะมีจำนวนมากที่สุด ปัจจุบันจำนวนผู้ค้าทั้งหมดที่ทำการเช่าคูหาหรือล็อก ขายสินค้ามีประมาณ 500 ราย เป็นคนในพื้นที่ ร้อยละ 70.00 นอกพื้นที่ ร้อยละ 30.00 ชนิดของสินค้าที่ซื้อขายอยู่ในตลาดเจริญศรี เป็นตลาดกลางซื้อขายสินค้าทางด้านการเกษตร จำแนกตามแหล่งที่มาได้เป็น 2 ประเภทคือ มีแหล่งผลิตจากลาวที่มีความสำคัญและโดดเด่นมากที่สุดคือ กะหล่ำปลี กล้วยน้ำว่าติบเป็นสินค้าที่ทำให้ตลาดเจริญศรีเติบโตได้อย่างรวดเร็วเพราะเป็นบรรยากาศการซื้อขายที่คึกคัก รองลงมาเป็นมันแกว พักทอง ถั่วลิสง แครอท ผักกาดขาว หอมหัวใหญ่ มะเขือเทศ มะนาว คุณลักษณะเด่นของพืชผักที่มาจากลาวคือการปลูกที่ไม่เน้นเรื่องปุ๋ยเคมีมากเท่าใดนัก เพราะดินที่ประเทศลาวอุดมสมบูรณ์ สินค้าที่โดดเด่นที่มีการซื้อขายกันอย่างคึกคัก ที่เป็นการค้าขายระหว่างประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะลาวคือกะหล่ำปลี และกล้วยน้ำว่า



ภาพที่ 2.3 ตลาดเจริญศรี อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

สำหรับเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือถือได้ว่าการมีตลาดเจริญศรีเป็นตลาดที่รองรับผลผลิตเพื่อกระจายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ถือเป็นข้อดีเนื่องจากเกษตรกรลดระยะเวลาในการขนส่งสินค้าได้ ประหยัดต้นทุนในการขนส่ง ซึ่งเป็นโอกาสของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

2.7 การจัดการโซ่อุปทาน และห่วงโซ่คุณค่า

การจัดการโซ่อุปทาน และห่วงโซ่คุณค่าโดยความหมายแตกต่างกันอยู่บ้าง ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องเดียวกัน เพียงแต่ในทางธุรกิจสามารถนำมาใช้เสริมซึ่งกันและกันได้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในกระบวนการผลิตสินค้าเพื่อส่งต่อไปให้ผู้บริโภค ดังนี้

การจัดการโซ่อุปทาน (supply chain management) เป็นกระบวนการของการบริหารทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การนำเข้าวัตถุดิบสู่กระบวนการผลิต กระบวนการสั่งซื้อ จนกระทั่งส่งสินค้าถึงมือลูกค้าให้มีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพสูงสุด พร้อมกับสร้างระบบให้เกิดการไหลเวียนของข้อมูลที่ทำให้เกิดกระบวนการทำงานของแต่ละหน่วยงานส่งผ่านไปทั่วทั้งองค์กร การไหลเวียนของข้อมูลยังรวมไปถึงลูกค้า และผู้จัดส่งวัตถุดิบด้วย

การจัดการโซ่อุปทานนั้นเป็นการนำกลยุทธ์ วิธีการ แนวปฏิบัติ หรือทฤษฎี มาประยุกต์ใช้ในการจัดการ การส่งต่อ วัตถุดิบ สินค้า หรือบริการจากหน่วยหนึ่งในโซ่อุปทานไปยังอีกหน่วยหนึ่งอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีต้นทุนรวมในโซ่อุปทานต่ำที่สุด และได้รับวัตถุดิบ สินค้า หรือการบริการตามเวลาที่ต้องการ พร้อมกันนี้ ยังมีการสร้างความร่วมมือกันในการแบ่งปันข้อมูล ข่าวสาร ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดก็ตาม เพื่อให้ทราบถึงความต้องการอันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการส่งต่อของวัตถุดิบ สินค้า หรือการบริการนี้ นำไปสู่การได้รับผลประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่าย (ธนิตย์ โสรรัตน์, 2550)

การจัดการโซ่อุปทานเป็นกระบวนการของการบริหารทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การนำเข้าวัตถุดิบสู่กระบวนการผลิต กระบวนการสั่งซื้อ จนกระทั่งส่งสินค้าถึงมือลูกค้าให้มีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพสูงสุด พร้อมกับสร้างระบบให้เกิดการไหลเวียนของข้อมูลที่ทำให้เกิดกระบวนการทำงานของแต่ละหน่วยงานส่งผ่านไปทั่วทั้งองค์กร การไหลเวียนของข้อมูลยังรวมไปถึงลูกค้า และผู้จัดส่งวัตถุดิบด้วย การจัดการโซ่อุปทานเป็นสาขาที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ต่าง ๆ มากมาย การทำงานร่วมกันระหว่างคู่ค้า การส่งมอบที่รวดเร็ว มีความยืดหยุ่น ตรงเวลา หรือเกี่ยวกับการลดต้นทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นทุนในการขนส่ง และจัดการสินค้าคงคลัง

การจัดการโซ่อุปทาน มีความจำเป็นสำหรับการดำเนินงานในทุกอุตสาหกรรม ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากสภาวะการแข่งขันในปัจจุบัน ที่ทำให้ทุกภาคธุรกิจใส่ใจกับเรื่องการลดต้นทุนในการดำเนินงานและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินงาน กระบวนการจัดการโซ่อุปทานมีส่วนสำคัญที่

ช่วยให้องค์กรยกระดับความสามารถในการบริหาร เช่น การลดสินค้าคงคลัง การเพิ่มผลิตภาพหรือการลดความสูญเปล่าในกระบวนการทำงาน ส่งเสริมความเติบโตของธุรกิจ เช่น การเพิ่มโอกาสในการออกสินค้าใหม่ให้เร็วขึ้น การเปิดตลาดใหม่ ๆ การสร้างความพอใจแก่ลูกค้ามากขึ้น ส่งเสริมความยั่งยืนของธุรกิจ เช่น การลดต้นทุนธุรกิจ การบริหารเงินทุนหมุนเวียนการจัดการโซ่อุปทาน คือกระบวนการโดยรวมของการไหลของวัสดุ สินค้า ตลอดจนข้อมูล และธุรกรรมต่าง ๆ ผ่านองค์การที่เป็นผู้ส่งมอบ ผู้ผลิต ผู้จัดจำหน่าย ไปจนถึงลูกค้าหรือผู้บริโภคโดยที่องค์การต่าง ๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางธุรกิจต่อกัน

ประโยชน์ของการบริหารโซ่อุปทานเสริมสร้างความสามารถในการบริหารส่งเสริมการเติบโตและความยั่งยืนของธุรกิจสมาชิกในโซ่อุปทานปรับระบบการทำงานให้สอดคล้องกันแบ่งปันข้อมูลที่เป็นไปเพื่อความคล่องตัวในการดำเนินงานใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดร่วมกันสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างหน่วยธุรกิจต่างๆ ประกอบการติดต่อดำเนินการด้วยสัญญาทางการค้า ไปยังสินค้าหรือการเจรจาทางการค้า แต่ความไม่แน่นอนของโซ่อุปทานก็คือ การพยากรณ์ความต้องการ (demand forecast) ความต้องการจริงอาจเปลี่ยนแปลงออกไปจากที่ประมาณการเอาไว้โดยผลของการดำเนินการต่างๆ เช่น สภาพการแข่งขัน ราคา สภาพภูมิอากาศ การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี ความเชื่อมั่น ของลูกค้า ระยะเวลาในการจัดส่ง และอื่นๆ

ในขณะที่ห่วงโซ่คุณค่า (value chain) เป็นกิจกรรมและการดำเนินงานให้เกิดมูลค่าที่สูงขึ้นในสายตาของผู้บริโภค กิจกรรมหลักเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้า และบริการโดยตรงประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 5 กิจกรรม ได้แก่การนำเข้าวัตถุดิบในการผลิต การดำเนินการผลิตสินค้า การนำสินค้าออกจำหน่าย การตลาดและการขาย การบริการ และกิจกรรมสนับสนุนได้แก่ โครงสร้างการบริหารและการจัดการพื้นฐานของธุรกิจ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การใช้เทคโนโลยีเพื่อการปรับปรุงสินค้า ขั้นตอนการผลิต และการจัดซื้อจัดจ้าง

โดยดูกระบวนการในระหว่างการผลิตว่ามีกระบวนการใดบ้างที่สามารถสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการ ห่วงโซ่คุณค่าจะมองผู้บริโภคก่อน ซึ่งหมายถึงปลายน้ำแล้วย้อนกลับมายังกระบวนการผลิตในแต่ละขั้นตอน จุดเน้นของห่วงโซ่คุณค่าจึงอยู่ที่คุณค่าในสายตาผู้บริโภค ห่วงโซ่คุณค่าให้ความสำคัญของการจัดการและทรัพยากรไปยังกระบวนการที่ทำให้เกิดคุณค่า ลดการใช้ทรัพยากรที่ไม่ได้สร้างคุณค่า เพื่อให้มูลค่าที่ลูกค้าให้ นั้น มีมูลค่าสูงกว่าค่าใช้จ่ายในการผลิตและขนส่งมากที่สุด

แนวทางที่เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์ห้วยเรือสามารถประยุกต์การบริหารจัดการจึงต้องใช้ทั้งโซ่อุปทาน ไปใช้ในกระบวนการผลิตที่มุ่งเน้นการผลิต (ต้นน้ำ) และห่วงโซ่คุณค่าในกระบวนการตลาดที่มุ่งเน้นผู้บริโภค (ปลายน้ำ) ได้ อาทิ การบริหารต้นทุนของสินค้าตลอดช่วงอายุพริกพื้นเมืองพันธุ์ห้วยเรือ การผลิตสินค้าหรือบริการเฉพาะลูกค้า การสร้างความแตกต่างของสินค้าหรือบริการใกล้จุดส่งมอบที่สุดการใช้ประโยชน์จากพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ การพัฒนาเครือข่ายผู้ส่ง

มอบ เพื่อร่วมจัดทำแผนการผลิตและส่งมอบอย่างทันเวลาการลดความสูญเสีย การใช้มาตรฐานข้อมูล หรือสัญลักษณ์ การลดความซับซ้อนของสินค้า กระบวนการผลิต การส่งมอบ การลดจำนวนผู้ส่งมอบ การบริหารความต้องการและการตอบสนองสินค้าให้เกิดการหมุนเวียนสินค้าคงคลังมากที่สุดการใช้ ข้อมูลลดปริมาณสินค้าคงคลังการสร้างสมดุลระหว่างความต้องการ และการตอบสนองโดยหลีกเลี่ยง การพยากรณ์ แต่ใช้ข้อมูลจริงของความต้องการในการวางแผน การใช้ระบบหน่วยชีวิตที่ครบวงจรทั้ง ทางด้านต้นทุนการดำเนินงาน เวลา ผลกำไร และการบริการลูกค้า

2.8 การสร้างเครือข่าย

เครือข่ายเป็นกระบวนการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ การสร้างเครือข่าย หมายถึงการทำให้มีการติดต่อ สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวก ให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อน ที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าสร้างการคบค้าสมาคมแบบพึ่งพิง นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายต้องไม่ใช้การสร้างระบบติดต่อกันด้วยการเผยแพร่ข่าวสารแบบทางเดียว เช่นการส่งจดหมายข่าวไปให้สมาชิกตามรายชื่อ แต่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันด้วย และเครือข่ายยังต้องมีระบบการทำงานและกระแสนับสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และเจ้าหน้าที่ของศูนย์ที่รับผิดชอบ (นภาพร ทางทิศ และวรทัศน์ อินทรคัมพร, 2559)

ความจำเป็นที่ต้องมีเครือข่ายสาเหตุจากการพัฒนางานหรือการแก้ปัญหาใด ๆ ที่ใช้วิธีดำเนินงานในรูปแบบที่สืบทอดกันเป็นวัฒนธรรมภายในกลุ่มคนที่อยู่ในวงจำกัดไม่มีการติดต่อสื่อสารกับภายนอก การดำเนินงานภายใต้กรอบความคิดเดิม อาศัยข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนอยู่ภายใน ใช้ทรัพยากรหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่พอจะหาได้ใกล้มือซึ่งถือเป็นข้อจำกัดการสร้าง “เครือข่าย” สามารถช่วยแก้ปัญหาข้างต้นได้ด้วยการเปิดโอกาสให้บุคคลและองค์กรได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งบทเรียนและประสบการณ์กับบุคคลหรือองค์กรที่อยู่นอกหน่วยงานของตน ลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน ให้ความร่วมมือและทำงานในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เหมือนการเปิดรับสิ่งใหม่จากภายนอก

สมาชิกของเครือข่ายพึงตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาสัมพันธภาพ เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งหรือความไม่เข้าใจกันที่อาจเกิดขึ้น สัมพันธภาพที่ดีเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในการรักษาเครือข่ายให้ยั่งยืนต่อไป (กองส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคง มนุษย์, 2558) ดังนี้ (1) มีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกันสมาชิกในเครือข่ายต้องมีการพัฒนาเครือข่ายรับรู้เหมือนกันถึงเหตุผลในการเข้ามาร่วมกันเป็นเครือข่ายเช่น มีความเข้าใจในตัวปัญหา และมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ประสกับปัญหาอย่างเดียวกันหรือต้องการความช่วยเหลือ

ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อแก้ปัญหาหรือลดความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น (2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันหมายถึง การที่สมาชิกมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตที่เป็นภาพเดียวกัน มีการรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะเดินทางไปด้วยกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันจะทำให้กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลัง มีความเป็นเอกภาพ และช่วยผ่อนคลายความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการคิดเห็นที่แตกต่างกัน (3) การมีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกันผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการเข้าร่วมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและผลประโยชน์ไม่ใช่ตัวเงิน เป็นความต้องการของมนุษย์ในเชิงปัจเจก เกียรติยศ ชื่อเสียง การยอมรับ โอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ (4) การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่ายการมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง (5) มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกันนำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วทำให้ได้ผลลัพธ์เพิ่มขึ้นในลักษณะพลังทวีคูณ มากกว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อต่างคนต่างอยู่หรือต่างคนต่างทำ (6) มีการเกื้อหนุนพึ่งพากัน การที่สมาชิกเครือข่ายตกอยู่ในสภาวะจำกัดทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน เป็นต้นไม่สามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยตนเองโดยปราศจากเครือข่าย จำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย และ (7) มีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงแลกเปลี่ยนสมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น มีการติดต่อกันผ่านทาง การเขียน การพบปะพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนา ร่วมกัน โดยที่ผลของการปฏิสัมพันธ์นี้ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วย

เพื่อความยั่งยืนควรมีองค์ประกอบสำคัญคือ (1) สมาชิกที่เข้าร่วม ต้องเข้าใจเป้าหมายในการรวมตัวกันว่าจะก่อให้เกิดความสำเร็จในภาพรวม (2) สร้างการยอมรับในความแตกต่างระหว่างสมาชิก ยอมรับในรูปแบบและวัฒนธรรมองค์กรของสมาชิก (3) สร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างบุคลากรทุกระดับของสมาชิกในเครือข่ายในลักษณะความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน (4) จัดให้มีเวทีระหว่างคนทำงานเพื่อพัฒนาหรือแก้ปัญหาในการทำงานด้านต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เช่นการประชุมประจำปี การจัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูล การแก้ปัญหาร่วมกัน การวางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมใหม่

นอกจากนี้เครือข่ายจะต้องมีกลไกสร้างระบบจูงใจ สมาชิกจะยังเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายตราบนานเท่าที่ยังมีสิ่งจูงใจเพียงพอที่จะดึงดูดให้เข้าไปมีส่วนร่วม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องกำหนดกลไกบางประการที่จะช่วยจูงใจให้สมาชิกเกิดความสนใจอยากเข้ามีส่วนร่วม ซึ่งตามทฤษฎีแรงจูงใจแล้ว ปัจเจกชนต่างก็มีสิ่งจูงใจที่ต่างกัน ดังนั้นควรทำการวิเคราะห์เพื่อบ่งชี้ถึงแรงจูงใจที่แตกต่างหลากหลายในแต่ละบุคคล แล้วทำการจัดกลุ่มของสิ่งจูงใจที่ใกล้เคียงกันออกเป็นกลุ่มๆ อาทิ ค่าตอบแทน

จากลักษณะดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่าเครือข่ายต้องมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่เป็นสมาชิกดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมเฉพาะกิจตามความจำเป็น หรือจะเป็นเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องระยะยาวก็ได้ การรวมตัวเป็นเครือข่ายในลักษณะการแลกเปลี่ยน ต้องรับเอาส่วนดีหรือ จุดแข็งของแต่ละฝ่ายมาเรียนรู้และสนับสนุนกันและกัน เป็นการผึกกำลัง องค์กรประกอบจากการทบทวนวรรณกรรมในเรื่องเครือข่ายข้างต้นไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ในการนำไปช่วยเกษตรกรเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่จะมีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายด้วย หากเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีการริเริ่มเป็นเครือข่ายและสามารถพัฒนาเครือข่ายในลักษณะดังกล่าวให้เข้มแข็งต่อไปได้ ซึ่งจะช่วยให้เกิดอาชีพที่ยั่งยืน

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 รูปแบบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ ใช้การวิจัยแบบผสมผสานคือการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยเชิงปริมาณทำให้ได้ข้อมูลทางสถิติที่สามารถตรวจสอบได้ในความถูกต้องของผลการวิจัยในเชิงตัวเลข ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเจาะลึกบรรยายเหตุการณ์ที่เป็นเหตุเป็นผลสนับสนุนการดำเนินงาน ซึ่งจะทำให้ได้คำตอบที่ลึกซึ้งกว่าข้อมูลเชิงปริมาณแต่เพียงอย่างเดียว เพื่อให้เห็นภาพปรากฏการณ์การเชื่อมโยงที่ชัดเจน

3.2 พื้นที่ของการศึกษา

พื้นที่เป้าหมายของการศึกษา 5 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานีที่ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือได้แก่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี เขื่องใน วารินชำราบ ม่วงสามสิบ และเหล่าเสือโก้ก

(good agricultural practice: GAP) แต่อย่างใด ซึ่งจะถูกเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเชิงคุณภาพเป็นตัวแทนของเกษตรกรจำนวน 10 รายต่อไป

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่สองใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1-4 ซึ่งได้แก่ เกษตรกรและผู้รับซื้อในระบบตลาดจำนวน 10 ราย จำแนกเป็นเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ จำนวน 8 ราย คัดเลือกจากกลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงปริมาณ และผู้รับซื้อในระบบตลาดจำนวน 1 ราย เกษตรอำเภอและเกษตรจังหวัด 1 ราย ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling)

ตารางที่ 3.1 รายชื่อกลุ่มตัวอย่างของการสัมภาษณ์

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	หมายเหตุ
1	นายวิจิต สุหงษา	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 10 บ้านอัน
2	นางเต็มสินี ฤทธิชัย	เป็นผู้จัดการร้านสามชัยไถ่ย่างอุบลราชธานี
3	นายมีชัย สายแวว	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 7 บ้านสำราญ
4	นายชาติรี เนียมงาม	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 16 บ้านหัวเรือทอง
5	นายพนาวัน วงศ์หาญ	เกษตรกรผู้ปลูกพริกบ้านหัวเรือทอง
6	นายสำราญ แซ่มชื่น	เกษตรกรผู้ปลูกพริกบ้านหนองยาง
7	นายถนอม อรอินทร์	เกษตรกรผู้ปลูกพริกบ้านทุ่งขามเหนือ
8	นายปรีชา คำพันธ์	เกษตรกรผู้ปลูกพริกบ้านทุ่งขามเหนือ
9	เจ้าหน้าที่รัฐหรือตัวแทน	เกษตรอำเภอเมืองอุบลราชธานี
10	นายสิทธิศักดิ์ จันทรภรณ์	ผู้ประกอบการค้าส่งและค้าปลีกพริก

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งสร้างตามขอบเขตและกรอบแนวคิดของการวิจัย แบ่งออกเป็น 4 ตอน ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพพื้นที่การปลูกพริก ตอนที่ 3 สถานการณ์ทางการผลิต ตั้งแต่วิธีการคัดเลือกพันธุ์พริก การปรับปรุงพันธุ์ การเก็บรักษาพันธุ์ ระบบการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหาอุปสรรค โรคพืช และตอนที่ 4 สถานการณ์ทางการตลาด การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหา อุปสรรค

การทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เทปบันทึกเสียง การจดบันทึก และตัวผู้วิจัย

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เชิงปริมาณด้วยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ โดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 150 ชุด จากนั้นตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามหลังการเก็บข้อมูล เพื่อเตรียมการวิเคราะห์ในส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากกลุ่มตัวอย่าง 10 ราย จำแนกเป็นเกษตรกรผู้ปลูกพริก 8 ครัวเรือน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก รวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้รับซื้อพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในระบบตลาด 1 ราย เกษตรอำเภอและเกษตรจังหวัด 1 ราย

3) ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากเอกสารทางวิชาการ เอกสารเผยแพร่ และผลการศึกษาของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ข้อมูลเชิงพื้นที่ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือจังหวัดอุบลราชธานี สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) ด้วยค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ นำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางและการบรรยายสรุปผลการวิจัย การวัดระดับการปฏิบัติของเกษตรกรในประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาและร่วมเป็นเครือข่าย กำหนดให้คะแนนระดับการปฏิบัติของเกษตรกร ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2541)

ระดับการปฏิบัติมากที่สุด	กำหนดให้	5 คะแนน
ระดับการปฏิบัติตัวมาก	กำหนดให้	4 คะแนน
ระดับการปฏิบัติตัวปานกลาง	กำหนดให้	3 คะแนน
ระดับการปฏิบัติตัวน้อย	กำหนดให้	2 คะแนน
ระดับการปฏิบัติตัวน้อยที่สุด	กำหนดให้	1 คะแนน

จากนั้นหาค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติ โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผล ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2541)

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00	หมายถึง	ให้ระดับการปฏิบัติตัว อยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50	หมายถึง	ให้ระดับการปฏิบัติตัว อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50	หมายถึง	ให้ระดับการปฏิบัติตัว อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50	หมายถึง	ให้ระดับการปฏิบัติตัว อยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50	หมายถึง	ให้ระดับการปฏิบัติตัว อยู่ในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ต้นทุนรวม (total costs: TC) เป็นต้นทุนที่ประกอบไปด้วย ต้นทุนคงที่รวม (total fixed cost: TFC) และต้นทุนผันแปรรวม (total variable cost: TVC)

$$TC = TVC + TFC$$

โดยที่ TC = ต้นทุนรวม (Total costs)

TVC = ต้นทุนผันแปรรวม (total variable cost)

TFC = ต้นทุนคงที่รวม (total fixed cost)

โครงสร้างต้นทุนการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ประกอบด้วยต้นทุนผันแปรคือต้นทุนที่เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือต้องจ่ายตามปริมาณของผลผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป และต้นทุนคงที่ คือ ต้นทุนการผลิตที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณผลผลิตในรอบระยะเวลาหนึ่งๆ หรือไม่สามารถเพิ่มหรือลดได้ภายในรอบระยะเวลาการผลิต ส่วนการประเมินมูลค่าต้นทุนคำนวณมูลค่าปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือจ่ายเป็นเงินสดและไม่ได้จ่ายเป็นเงินสด

วิธีการวิเคราะห์จุดคุ้มทุนของการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ประกอบด้วยการวิเคราะห์ผลผลิตที่จุดคุ้มทุนและการวิเคราะห์ราคาจุดคุ้มทุนโดยจุดคุ้มทุนในที่นี้คือจุดที่รายได้ทั้งหมดเท่ากับต้นทุนทั้งหมด

$$\text{จุดคุ้มทุน ณ ระดับผลผลิตคุ้มทุนเฉลี่ยต่อไร่ คำนวณจาก}$$

$$\frac{\text{ต้นทุนทั้งหมด (บาทต่อไร่)}}{\text{ราคาขาย (บาทต่อกิโลกรัม)}}$$

$$\text{จุดคุ้มทุน ณ ระดับราคาคุ้มทุน คำนวณจาก}$$

$$\frac{\text{ต้นทุนทั้งหมด (บาทต่อไร่)}}{\text{ผลผลิต (กิโลกรัมต่อไร่)}}$$

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เน้นการวิเคราะห์เหตุการณ์แบบไม่อิงทฤษฎี เน้นอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เพื่อไปสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ และการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคทางการตลาดด้วย SWOT analysis โดยใช้

กรอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปสังเคราะห์เพิ่มเติมเป็นหลักปฏิบัติในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเพื่อฐานความรู้และคู่มือสำคัญในการผลิตพริก

3.7 แผนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตารางที่ 3.2 แผนกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์	กิจกรรมดำเนินการ
1. เพื่อศึกษาห่วงโซ่คุณค่า (value chain) ของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี ตั้งแต่วิธีการคัดเลือกพันธุ์พริก การปรับปรุงพันธุ์ การเก็บรักษาพันธุ์ ระบบการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว การขนส่ง จนถึงตลาด	1. ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องข้อมูลทุติยภูมิ 2. สำรวจพื้นที่ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ 5 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่เมืองอุบลราชธานี วารินชำราบ เขื่องใน ม่วงสามสิบ และเหล่าเสือโก้ก 3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือจำนวน 150 รายด้วยแบบสอบถาม โดยมีรายละเอียดครอบคลุมถึงวิธีการคัดเลือกพันธุ์พริก การปรับปรุงพันธุ์ การเก็บรักษาพันธุ์ ระบบการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยวผลผลิต ต้นทุนการขนส่งตั้งแต่แหล่งผลิตจนถึงตลาด 4. สัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ 10 รายเกษตรกรอำเภอ หรือเกษตรกรจังหวัดอุบลราชธานี 2 รายประเด็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการคัดเลือกพันธุ์พริก การปรับปรุงพันธุ์ การเก็บรักษาพันธุ์ ระบบการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยวผลผลิต ต้นทุนการขนส่งตั้งแต่แหล่งผลิตจนถึงตลาด 5. สัมภาษณ์เชิงลึกผู้รับซื้อพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในระบบตลาด 3 ราย เกี่ยวกับวิธีการรับซื้อ ราคา ปริมาณความต้องการซื้อ ช่องทางการค้าส่งและค้าปลีกพริก 6. รวบรวมข้อมูล วิธีการคัดเลือกพันธุ์พริก การปรับปรุงพันธุ์ การเก็บรักษาพันธุ์ ระบบการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยวผลผลิต 7. วิเคราะห์ต้นทุนรวม (total costs: TC) ต้นทุนการ

วัตถุประสงค์	กิจกรรมดำเนินการ
	ผลิต ต้นทุนการขนส่งตั้งแต่แหล่งผลิตจนถึงตลาด
2. เพื่อศึกษาสถานการณ์ทางด้านการตลาดของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในจังหวัดอุบลราชธานี	1. ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องข้อมูลทุติยภูมิ 2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานการณ์ทางด้านการตลาด อุปสงค์และอุปทานในภาพรวม 3. สัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ 8 ราย ผู้รับซื้อพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในระบบตลาด 4 ราย เพิ่มเติมเกี่ยวกับสถานการณ์ทางด้านการตลาด อุปสงค์และอุปทานในภาพรวม 4. รวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์ทางด้านการตลาดในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในภาพรวม
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในด้านการผลิตและการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี	1. ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องข้อมูลทุติยภูมิ 2. สัมภาษณ์ผู้ที่ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ 5 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่เมืองอุบลราชธานี วารินชำราบ เขื่องใน ม่วงสามสิบ และเหล่าเสือโก้ก 3. สัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการค้าพริก การกระจายพริก การรับซื้อพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในตลาดค้าส่งของจังหวัดอุบลราชธานีหรือตลาดอื่นที่รับซื้อ 4. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือด้วยแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ปัจจัยเสี่ยงในด้านการผลิตและการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ 5. สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้รับซื้อพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ 1 ราย ในระบบตลาด เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคปัจจัย

วัตถุประสงค์	กิจกรรมดำเนินการ
	เสี่ยงในด้านการตลาด 6. รวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและอุปสรรค ปัจจัยเสี่ยงในด้านการผลิตและการตลาดในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ
4. เพื่อวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งในด้านการผลิตและการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรื้อ จังหวัดอุบลราชธานี	1. ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องข้อมูลทุติยภูมิ 2. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและอุปสรรคปัจจัยเสี่ยงในด้านการตลาดจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งเกษตรกร ผู้รับซื้อในระบบตลาด เกษตรอำเภอหรือเกษตรจังหวัดมาวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคทางด้านสถานการณ์ทางการตลาด (SWOT analysis) 3. รวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดขั้นสุดท้ายในเชิงบูรณาการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเครือข่ายและสร้างอาชีพให้เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรื้ออย่างยั่งยืน

บทที่ 4

สถานการณ์ทางการผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

สถานการณ์ทางการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในบทนี้ คณะผู้วิจัยจะกล่าวถึงข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในระบบการผลิต ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต การคัดพันธุ์ การปรับปรุงพันธุ์ การเก็บรักษาพันธุ์ ปัญหาโรคและแมลง ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกพริก นอกจากการนำเสนอผลการวิจัยแล้ว คณะผู้วิจัยจะอภิปรายผลการศึกษาไปพร้อมๆ กันเพื่อให้เห็นความต่อเนื่องที่เป็นเหตุเป็นผลของการวิจัยซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเห็นภาพระบบการผลิตของเกษตรกรได้ชัดเจนขึ้น

4.1 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือส่วนใหญ่พบว่า เป็นเพศชาย ร้อยละ 62.70 รองลงมาเป็นเพศหญิงร้อยละ 37.30 อายุ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50 ปี ร้อยละ 66.00 รองลงมา 51 ปีขึ้นไปร้อยละ 34.00 ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 50.85 รองลงมามัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 34.75 สมาชิกในครอบครัวระหว่าง 4-5 คนร้อยละ 68.00 รองลงมาน้อยกว่าหรือเท่ากับ 3 คนร้อยละ 14.67 ดังตารางที่ 4.1

ระดับการศึกษาของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือส่วนใหญ่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สะท้อนถึงความก้าวหน้าและเป็นสัญญาณที่ดีว่าเกษตรกรมีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นกว่าอดีต การส่งเสริมให้เป็นเกษตรกรรุ่นใหม่จึงเป็นเรื่องที่สามารถทำได้ง่ายขึ้น เพราะในอดีตที่ผ่านมาแรงงานในภาคการเกษตรจะจบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาตอนปลายเป็นส่วนใหญ่

อีกทั้งการที่ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีสมาชิกมากกว่า 5 คน อยู่ในวัยแรงงานในภาคการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 2 คน เป็นผลดีต่อเกษตรกรเพราะจะช่วยให้มีแรงงานในภาคการเกษตรและแรงงานในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือที่เพียงพอ หรือหากไม่เพียงพอก็จ้างแรงงานน้อยลง ในขณะที่สถานการณ์ทางด้านแรงงานในภาคเกษตรกรรมเริ่มขาดแคลน อย่างไรก็ตามข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับแรงงานในพื้นที่คือพบเฉพาะแรงงานในครัวเรือน และแรงงานรับจ้างในการผลิตไม่ปรากฏแรงงานแลกเปลี่ยน

สาเหตุที่ไม่ปรากฏแรงงานแลกเปลี่ยนส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาทในระยะที่ผ่านมา ทำให้เกษตรกรหรือแรงงานในท้องถิ่นให้ความสำคัญกับเรื่องค่าแรงมากกว่าการแลกเปลี่ยนแรงงานเหมือนเช่นอดีตที่ผ่านมาประกอบกับภาวะเศรษฐกิจและค่าครองชีพสูงขึ้นทำให้เกษตรกรเน้นรับจ้างแรงงานที่ได้รับเป็นตัวเงินมากกว่า

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ลักษณะทั่วไป	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	94	62.70
หญิง	56	37.30
รวม	150	100.00
2. อายุ		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50 ปี	99	66.00
51 ปีขึ้นไป	51	34.00
รวม	150	100.00
3. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	17	14.41
มัธยมศึกษาตอนต้น	60	50.85
มัธยมศึกษาตอนปลาย	41	34.75
รวม	150	100.00
4. สมาชิกในครอบครัว		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 3 คน	22	14.67
4-4 คน	102	68.00
มากกว่า 5 คน	26	17.33
รวม	150	100.00
5. จำนวนวัยแรงงาน 15 ปีขึ้นไป (เฉลี่ย)		
ชายครัวเรือนละ 1-2 คน	-	-
หญิงครัวเรือนละ 1-2 คน		
6. การประกอบอาชีพของสมาชิก (เฉลี่ย)		
เกษตรกร ครัวเรือนละ 2-3 คน	-	-
เรียนหนังสือ ครัวเรือนละ 1-2 คน		
ประกอบอาชีพอื่นๆ 0-1 คน		

หมายเหตุ: 1. อายุเกษตรกรเฉลี่ย¹ 48 ปี

¹ อายุรวมของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมดหารด้วยจำนวนหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด

อาชีพหลักและอาชีพรองของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือพบว่า อาชีพหลักของครัวเรือนเกษตรกรคือการปลูกข้าวร้อยละ 74.00 ส่วนอาชีพรองคือการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือร้อยละ 73.30 การที่ค่าร้อยละของปลูกข้าวและปลูกพริกใกล้เคียงกัน เนื่องจากการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของเกษตรกรจังหวัดอุบลราชธานี เป็นทั้งอาชีพหลักและอาชีพรองที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจครัวเรือนของเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรปลูกควบคู่กันบางครัวเรือนทั้งข้าวและพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นทั้งอาชีพหลักและอาชีพรอง ดังตารางที่ 4.2

ทั้งนี้เนื่องจากอาชีพหลักของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นการปลูกข้าว ปลูกเพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารให้กับครัวเรือนของเกษตรกรเอง เนื่องจากข้าวยังคงเป็นอาหารหลักของคนไทย แต่พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือซึ่งเป็นได้ทั้งอาชีพหลักและอาชีพรองที่มีความสำคัญในฐานะเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญในพื้นที่ ที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนเกษตรกรมากกว่าการปลูกข้าว ให้มีรายได้และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งรายได้จากการปลูกพริกเป็นแรงจูงใจในการทำรายได้ให้แก่เกษตรกร ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าพริกไม่ใช่พืชหลักของครัวเรือนแต่เป็นพืชเศรษฐกิจทางเลือกลำดับหนึ่งในพื้นที่ที่สร้างให้เกิดรายได้

ตารางที่ 4.2 อาชีพหลัก² และอาชีพรองของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ลักษณะ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ ³
1. อาชีพหลัก		
ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	65	43.30
ปลูกข้าว	111	74.00
รวม	176	100.00
2. อาชีพรอง		
ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ	110	73.30
ปลูกข้าว	63	42.00
รวม	173	100.00

หมายเหตุ: ครัวเรือนเกษตรกรบางครัวเรือนมีอาชีพหลักและอาชีพรองมากกว่า 1 รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 รายการ)

² อาชีพหลักคือ อาชีพที่เกษตรกรใช้เวลามากที่สุดและถือเป็นแหล่งรายได้หลัก (แม้จะทำเงินไม่ได้สูงสุด)

³ ค่าร้อยละคำนวณจากจำนวนครัวเรือนหารกับจำนวนครัวเรือนรวมทั้งหมดเทียบกับ 100

4.2 สถานการณ์การผลิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามห่วงโซ่คุณค่า (value chain) ของ พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

การสร้างมูลค่าเพิ่มของการผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือตามแนวคิดจะมองผู้บริโภคเป็นหลัก แล้วผลิตสินค้าให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคเอาผู้บริโภคเป็นหลัก ซึ่งแตกต่างจากห่วงโซ่อุปทานที่มองกระบวนการบริหารทุกขั้นตอนจากแหล่งผลิตต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดเป็นหลัก อย่างไรก็ตามทั้งห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าต่างก็มีจุดเน้นร่วมกันด้านประสิทธิภาพของสินค้าและบริการและควรดำเนินการควบคู่กันไปในการผลิต สถานการณ์การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในหัวข้อนี้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคสำคัญที่จะช่วยให้การผลิตพริกเป็นไปตามมาตรฐานเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มเช่น ประสบการณ์ในการปลูก เหตุผลสำคัญของเกษตรกรที่เลือกปลูกและลักษณะของพื้นที่ปลูกที่เป็นปัจจัยเอื้อที่สำคัญจากข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสำรวจและการสัมภาษณ์เกษตรกร ผู้นำหมู่บ้านที่สำคัญปรากฏดังนี้

ประสบการณ์ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือพบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมาก่อนปี พ.ศ. 2540 มากที่สุดคือ ร้อยละ 58.67 รองลงมามีประสบการณ์ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541-2558 ร้อยละ 41.33 ทั้งนี้เกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเฉลี่ยครัวเรือนละ 25.62 ปีดังตารางที่ 4.3

หากพิจารณาด้านระยะเวลาในการปลูกพริก ถือว่ามีการปลูกมาอย่างยาวนานตั้งแต่ก่อนปีประเทศไทยเกิดวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปี 2540 หากจะกล่าวว่าพริกเป็นพืชเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่งที่ช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพื่อต่อสู้กับเศรษฐกิจที่ผันผวนตลอดเวลา เป็นพืชทางเลือกที่คงอยู่มาอย่างยาวนานก็น่าจะเหมาะสม เนื่องจากประสบการณ์ของเกษตรกรที่ปลูกพริกมาอย่างนาน มีการสะสมประสบการณ์จากการลองผิดลองถูก ร่วมเรียนรู้โดยการแลกเปลี่ยนและสอบถามวิธีการปฏิบัติที่ดีโดยใช้บอกต่อปากต่อปากระหว่างเกษตรกรด้วยกัน แล้วลงมือปฏิบัติมาเป็นเวลานานทำให้เกิดเป็นความเชี่ยวชาญกลายเป็นทุนทางปัญญาของเกษตรกรที่ส่งผลให้พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือคงอยู่แม้เศรษฐกิจจะเปลี่ยนแปลง และเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงส่งผลต่อต้นทุนในการผลิตที่เพิ่มมากขึ้นก็ตามทุนทางปัญญาของเกษตรกรที่มีอยู่จะช่วยเป็นภูมิคุ้มกันทางการผลิตให้กับเกษตรกรต่อไปในอนาคต

กิจกรรมการดำเนินการผลิตของเกษตรกรที่ทำให้เกิดคุณค่าที่สูงขึ้นในสายตาของผู้บริโภคในปัจจุบัน เกษตรกรจะเน้นผลิตเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของผู้บริโภคแล้วย้อนกลับมาดูกระบวนการในระหว่างการผลิตแต่ละขั้นตอนที่จะสามารถสร้างคุณค่าและเป็นจุดขายให้กับพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือคุณค่าเพิ่มดังกล่าวในกระบวนการผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือคือเกษตรกรดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกแบบปลอดภัยตามข้อกำหนดของกรมวิชาการเกษตรที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ แหล่งน้ำอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อน พื้นที่ปลูกเป็นพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตรายที่จะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อนในผลผลิต การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร

เกษตรกรจะปฏิบัติตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือตามคำแนะนำในฉลากอย่างเคร่งครัด การระบาดของศัตรูพืชในแปลงพริกจะป้องกัน กำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ต้องผ่านกระบวนการหมักหรือย่อยสลายโดยสมบูรณ์เพื่อไม่ให้เกิดการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ที่ทำให้เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ไม่ใช่สิ่งขับถ่ายจากคนในแปลงพริก มีการคัดแยกผลพริกที่มีตำหนิหรือด้อยคุณภาพและเน่าเสียเป็นโรคออก และคัดแยกชั้นคุณภาพและขนาดก่อนจำหน่ายโดยอ้างอิงตามข้อกำหนดในมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติเรื่องพริก นอกจากนี้สถานที่เก็บรักษาต้องถูกสุขลักษณะไม่ถูกแสงแดดโดยตรง มีการหมุนเวียนอากาศดีไม่เกิดความร้อน สะสม และสามารถป้องกันการปนเปื้อนจากวัตถุแปลกปลอม อย่างไรก็ตามข้อกำหนดการผลิตพริกให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของกรมวิชาการเกษตร มี 12 รายการ เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีการดำเนินการที่อยู่ในระดับมาก จำนวน 8 รายการ และอยู่ในระดับปานกลางจำนวน 4 รายการ รายละเอียดแสดงในตารางที่ 4.25 การดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือแบบปลอดภัย ในอนาคตเกษตรกรต้องพยายามดำเนินการให้อยู่ในระดับมากทั้ง 12 รายการเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มในสายตาของผู้บริโภคอย่างแท้จริง พร้อมทั้งมีการรับรองการปฏิบัติจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของแหล่งผลิตด้วย

ทั้งหมดที่กล่าวมาประสบการณ์ในการผลิตของเกษตรกรจะช่วยให้เกิดเป็นเทคนิคสำคัญส่งเสริมกระบวนการผลิตให้มีคุณค่าเพิ่มในสายตาของผู้บริโภคในสถานการณ์การผลิต อาทิ ก่อนการตัดสินใจลงทุนปลูกพริกในเชิงเศรษฐกิจเกษตรกรเชื่อมั่นในสายพันธุ์และความมีชื่อเสียงของพริก มีพื้นที่ปลูกและดินเหมาะสม มีน้ำเพียงพอ ในการเตรียมพื้นที่มีการใช้ปุ๋ยคอกและไถดินกลบ หลังจากไถดินเสร็จแล้วมีการยกแปลงปลูก 30-40 เซนติเมตร มีการจัดระบบน้ำให้เหมาะสมกับแปลง เลือกต้นกล้าที่แข็งแรงย้ายลงแปลงปลูก ต้นกล้าต้องจับอย่างระมัดระวังป้องกันการบอบช้ำ การรดน้ำต้องพอเหมาะหากชุ่มเกินไปจะทำให้ต้นกล้าเน่าได้

ตารางที่ 4.3 ประสบการณ์การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ประสบการณ์ในการปลูกพริก	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
1. ระยะเวลาในการปลูกพริก		
ก่อนหรือปี พ.ศ. 2544	88	58.67
ปี พ.ศ. 2541-2558	62	41.33
รวม	150	100.00

ตารางที่ 4.3 ประสิทธิภาพการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ (ต่อ)

ประสิทธิภาพในการปลูกพริก	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
2. ผู้ให้คำแนะนำเรื่องการปลูก		
พริกเจ้าหน้าที่ของรัฐ	2	1.33
กลุ่มเกษตรกรด้วยกัน	67	44.67
ผู้ค้าพริก	19	12.67
อื่นๆ	62	41.33
รวม	150	100.00

หมายเหตุ: ระยะเวลาในการปลูกพริกเฉลี่ย⁴ 25.62 ปี

เหตุผลที่เกษตรกรเลือกปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือพบว่า เหตุผลลำดับที่ 1 พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นพืชเศรษฐกิจทางเลือกหนึ่งในพื้นที่ที่ช่วยให้เกิดรายได้ ลำดับที่ 2 คือเกษตรกรมีความพร้อมทางด้านปัจจัยการผลิตเช่นเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และลำดับที่ 3 ได้รับคำแนะนำในการปลูกและเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต ดังตารางที่ 4.4

การมีรายได้จากการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี เห็นได้จาก ครัวเรือนเกษตรกรวางแผนการผลิตเริ่มต้นจากการจัดสรรและแบ่งพื้นที่ปลูกระหว่างพืชหลักคือการทำนาปลูกข้าวเพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารให้กับครอบครัวและพืชเศรษฐกิจรองที่ช่วยให้เกิดรายได้

⁴ จำนวนปีในการปลูกพริกพื้นเมืองของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมดหารด้วยจำนวนครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด

ตารางที่ 4.4 เหตุผลที่เกษตรกรเลือกปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ (เรียงตามลำดับ)

ลำดับ	เหตุผล	จำนวน
1.	เป็นพืชเศรษฐกิจทางเลือกหนึ่งในพื้นที่	64
2.	มีความพร้อมทางด้านปัจจัยการผลิตเช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย	43
3.	ได้รับคำแนะนำในด้านการปลูกและ เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต	40
4.	มีที่ดินเหลืออยู่	35
5.	ได้ราคาแน่นอน	32
6.	การได้รับเมล็ดพันธุ์	27
7.	การมีตลาดที่แน่นอน	22
8.	มีแรงงานเหลืออยู่	19

หมายเหตุ: 1 เรียงลำดับของการเลือก

2 เลือกตอบได้มากกว่า 1

ที่ดินเพื่อการเกษตรเป็นปัจจัยหลักสำคัญของเกษตรกรในการทำประโยชน์ การถือครองที่ดินของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในปี 2557 ที่ผ่านมามีพบว่า ที่ดินเพื่อการเกษตรทำนาเฉลี่ยครัวเรือนละ 8.75 ไร่ ที่ดินนอกเหนือจากการเกษตร เฉลี่ยครัวเรือนละ 1.8 ไร่ ที่ดินปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ เฉลี่ยครัวเรือนละ 2.37 ไร่ รายละเอียดของลักษณะพื้นที่ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีดังนี้

ลักษณะพื้นที่ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือพบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ของเกษตรกรเป็นที่เนินสูง ร้อยละ 91.3 รองลงมาเป็นที่ราบเพียง ร้อยละ 8.7 ลักษณะดินเป็นดินร่วน ร้อยละ 55.30 รองลงมาเป็นดินร่วนปนทราย ร้อยละ 44.70 แหล่งน้ำที่ใช้ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมาจากระบบชลประทาน ร้อยละ 46.00 รองลงมา มาจากน้ำบ่อและน้ำสระ ร้อยละ 32.70 ความพอเพียงของน้ำพบว่าน้ำยังคงมีความพอเพียงตลอดปี ร้อยละ 94.00 รองลงมาน้ำมีความพอเพียงบางช่วง ร้อยละ 4.70 ทั้งนี้กรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของเกษตรกรเอง ร้อยละ 58.70 รองลงมาใช้ประโยชน์จากที่ดินโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ร้อยละ 41.30 ดังตารางที่ 4.5

ข้อมูลภาพรวมของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ สํารวจ ณ เดือนมีนาคม 2558 ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิจากสำนักงานเกษตรจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ในปีเพาะปลูก 2557/2558 เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ทั้งหมด 8,000 ไร่ ในปีปลูก 2555/2556 มีพื้นที่ปลูก 10,000 ไร่ ในปีปลูก 2553/2554 เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ จำนวน 10,600 ไร่ ต่อครัวเรือนหากเปรียบเทียบข้อมูล 3 ปีเพาะปลูกย้อนหลังพบว่าในปัจจุบันพื้นที่ปลูกพริกพื้นเมือง

ลดลงจากเดิม โดยมีสาเหตุมาจากเกษตรกรหันไปปลูกพริกพันธุ์อื่นแทน โดยแบ่งพื้นที่เดิมที่เคยปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือไปปลูกพริกพันธุ์อื่นเช่น เพชรดำ F1 และศรแดง เป็นต้น

ข้อมูลสนับสนุนจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม นายวิจิต สุหงษา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10 ระบุว่าร้อยละ 80 ของครัวเรือนในหมู่บ้านปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ผู้ปลูกส่วนใหญ่มีพื้นที่ปลูกประมาณ 4-5 ไร่ ส่วนรายใหญ่จะปลูกประมาณ 10 ไร่ รายเล็กปลูก 1 ไร่ ณ ปัจจุบันพื้นที่ปลูกพริกพื้นเมืองได้ลดลงจากเดิมเมื่อเทียบกับปี 2548/2549 เกือบร้อยละ 50

จากข้อมูลสะท้อนว่าการที่เกษตรกรมีพื้นที่ในการปลูกพริกที่แตกต่างกัน ปัจจัยสำคัญมาจากทรัพยากรต่างๆ ทั้งดิน น้ำ เป็นทรัพยากรที่เกื้อหนุนให้เกษตรกรสามารถปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือได้อย่างเหมาะสมในพื้นที่ หากพิจารณาสัดส่วนที่ดินที่มีอยู่ของเกษตรกรที่ทำการเกษตรปลูกข้าวที่ดินนอกเหนือจากการเกษตร (เป็นที่ยู่ออาศัยและทำประโยชน์อื่นนอกเหนือจากการเกษตร) และที่ดินปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 64.28 : 14.28 : 21.42 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมองประโยชน์ที่ดินที่ช่วยให้เกิดรายได้ จึงมีการแบ่งสรรที่ดินของตนเองให้เกิดประโยชน์ในด้านการเกษตรและด้านอื่นๆ ได้อย่างพอดี ข้อมูลนี้ยังสะท้อนให้เห็นอีกว่าเกษตรกรในพื้นที่มีความมั่นคงในที่ดินทำกินโดยที่ไม่ได้เช่าจากนายทุนแต่อย่างใด

ตารางที่ 4.5 ลักษณะพื้นที่ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ลักษณะพื้นที่	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
1. ลักษณะพื้นที่		
ที่ราบเพียง	13	8.70
ที่เนินสูง	137	91.30
รวม	150	100
2. ลักษณะดิน		
ดินร่วน	83	55.30
ดินร่วนปนทราย	67	44.70
รวม	150	100
3. แหล่งน้ำ		
น้ำจากระบบชลประทาน	69	46.00
น้ำบ่อหรือสระ	49	32.70
น้ำบาดาล	32	21.30
รวม	150	100

ตารางที่ 4.5 ลักษณะพื้นที่ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ (ต่อ)

ลักษณะพื้นที่	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
4. ความพอเพียงของน้ำ		
เพียงพอตลอดปี	141	94.00
เพียงพอบางช่วง	7	4.70
ขาดแคลน	2	1.30
รวม	150	100
5. การถือครองที่ดิน		
กรรมสิทธิ์เป็นของตนเอง	88	58.70
ไม่เสียค่าใช้จ่าย ⁵	62	41.30
รวม	150	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและคำนวณ

สภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อเกษตรกรผู้ปลูกพริก เนื่องจากเกษตรกรยังคงพึ่งพิงสินค้าต่าง ๆ ที่อยู่ในระบบตลาด ดังนั้นการหารายได้ส่วนหนึ่งมาใช้ในการอุปโภคบริโภคจึงมาจากการปลูกพืชเศรษฐกิจในพื้นที่คือพริก ดังนั้นรายได้จากการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของครัวเรือนเกษตรกรในปีปลูก 2557 พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ มีรายได้อยู่ระหว่าง 50,001-100,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน ร้อยละ 48.67 บาทรองลงมา มีรายได้อยู่ระหว่างไม่เกิน 50,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน ร้อยละ 23.33 ทั้งนี้รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน 47,811.53 บาทต่อไร่ หรือ 113,313.33 บาทต่อปี ดังตารางที่ 4.6

การที่เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้ที่มากมาจากการขายพริกที่แตกต่างกันเพราะมีตัวแปรทางด้านปัจจัยการผลิตได้แก่ เทคโนโลยี แรงงาน เงินทุน ที่ดินที่ใช้ในการลงทุนปลูกของครัวเรือนที่แตกต่างกันรายได้ที่ได้จึงแตกต่างกันไปตามสัดส่วนการลงทุน ทั้งนี้เกษตรกรมีรายได้มากที่สุดอยู่ระหว่าง 50,001-100,000 บาท บาทต่อปีต่อครัวเรือน ซึ่งเป็นรายได้เพิ่มให้กับครัวเรือน แสดงให้เห็นว่าพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญในพื้นที่ของเกษตรกรจังหวัดอุบลราชธานี และยังเป็นที่ต้องการของตลาด

⁵ กรรมสิทธิ์ที่ดินไม่ได้เป็นของเกษตรกรแต่ไม่ได้เสียค่าใช้จ่ายในการทำกินในที่ดินหรือไม่ได้เสียค่าเช่า

ตารางที่ 4.6 รายได้จากการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของเกษตรกรปีเพาะปลูก 2557

รายได้รวม (บาทต่อปี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ไม่เกิน 50,000 บาท	35	23.33
50,001-100,000 บาท	73	48.67
100,001-150,000 บาท	23	15.33
มากกว่า 150,000 บาท	19	12.67
รวม	150	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและคำนวณ

หมายเหตุ: 1 รายได้เฉลี่ย 47,811.53 บาทต่อไร่หรือ 113,313.33 บาทต่อปี

2 ต้นทุนเฉลี่ย 29,509.29 บาทต่อไร่หรือ 69,937.01 บาทต่อปี

รายได้เฉลี่ยในภาคการเกษตรที่นอกเหนือจากรายได้ที่มาจากพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของครัวเรือนเกษตรกร พบว่ารายได้มาจากพืช ผักต่างๆ มากที่สุดครัวเรือนละ 51,397.26 บาทต่อปี รองลงมารายได้มาจากไม้ผล 51,200 บาทต่อปีและรายได้จากการปลูกข้าว 37,500 บาทต่อปี ดังตารางที่ 4.7 และสัดส่วนของรายได้ในภาคการเกษตรอื่น นอกเหนือจากอาชีพที่เกษตรกรทำเป็นหลักคือการปลูกพริกพันธุ์หัวเรือเกษตรกรยังมีอาชีพทางภาคเกษตรเสริมทางด้านการเกษตรอีกเพื่อเพิ่มรายได้ ดังภาพที่ 4.1

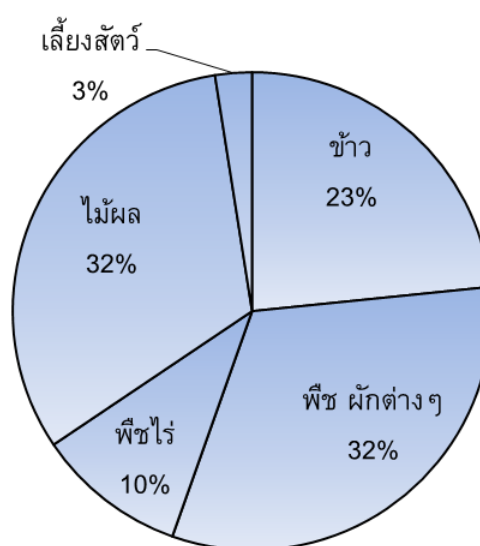
ปัจจัยรายได้ยังคงเป็นเรื่องสำคัญที่สุดของเกษตรกร นอกจากการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือแล้วเกษตรกรยังคงปลูกพืชชนิดอื่นๆ ในพื้นที่เพื่อสร้างความหลากหลาย และเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนในสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ปัจจัยต่างๆ ที่ผูกติดอยู่กับระบบตลาดที่เกษตรกรไม่สามารถควบคุมได้ ลักษณะดังกล่าวเป็นการลดความเสี่ยงให้กับครัวเรือนเกษตรกรอีกประเภทหนึ่ง แต่ลักษณะอาชีพเสริมทางการเกษตรพืชผักต่างๆ พืชไร่ ไม้ผล เลี้ยงสัตว์ เกษตรกรทำเป็นครั้งคราวตามแต่โอกาสและปรับเปลี่ยนหมุนเวียนไปเรื่อยๆ ยกเว้นการปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักและอาชีพรองของครัวเรือนที่ทำความเข้าใจกับการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ตารางที่ 4.7 รายได้ในภาคการเกษตรอื่น⁶ ของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ปี 2557

ที่มาของรายได้	รายได้เฉลี่ย (บาทต่อปี)	ร้อยละ
ข้าว	37,500.00	23.00
พืช ผักต่างๆ	51,397.26	32.00
พืชไร่	16,291.26	10.00
ไม้ผล	51,200.00	32.00
เลี้ยงสัตว์	4,000.00	3.00

ที่มา: จากการคำนวณ

หมายเหตุ: 1. รายได้เงินสดจากการขายพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเฉลี่ย 113,313.33 บาทต่อปี
 2. รายได้จากการขายพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือรวมกับรายได้ในภาคการเกษตรอื่น
 จำนวน 208,200.05 บาทต่อครัวเรือน



ภาพที่ 4.1 สัดส่วนรายได้ในภาคการเกษตรอื่นของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

⁶ รายได้ในภาคการเกษตรอื่นคือ รายได้สุทธิไม่คิดค่าแรงและค่าเช่าที่ดิน

การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ (รอบการปลูกปี 2557) พบว่าเกษตรกรมีการใช้ปัจจัยการผลิตในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ โดยเฉลี่ยแล้วเกษตรกรมีพื้นที่ปลูกทั้งหมดครัวเรือนละ 1 แปลง เฉลี่ยครัวเรือนละ 2.37 ไร่ เริ่มปลูกในเดือน กันยายน-ตุลาคม และเริ่มเก็บเกี่ยวเดือน ธันวาคม-มกราคม เก็บเกี่ยวเสร็จเดือนเมษายน รวมระยะเวลาเก็บเกี่ยวเฉลี่ย 144 วัน หรือประมาณ 4-5 เดือน รายละเอียดของปัจจัยการผลิตที่ใช้ในการปลูกพริกมีดังนี้

ประเภทปุ๋ยที่ใช้ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ทั้งปุ๋ยคอก และปุ๋ยเคมี ร้อยละ 88.00 รองลงมา ใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียว ร้อยละ 12.00 เกษตรกรซื้อด้วยเงินสดร้อยละ 100.00 ดังตารางที่ 4.8

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรนายมีชัย สายแวว ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 บ้านสำราญระบุว่า หน่วยงานของรัฐบาลเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมีโครงการบัตรเครดิตเกษตรกร วงเงิน 50,000 บาท สำหรับซื้อปัจจัยการผลิตจากร้านที่เข้าร่วมโครงการ เช่น สหกรณ์การเกษตร บ้านขี้เหล็ก ร้านไพศาล ร้านแสงศิริ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี แต่เกษตรกรก็ไม่ซื้อด้วยเงินเชื่อยังคงซื้อด้วยเงินสดเพื่อป้องกันการเป็นหนี้

เหตุผลที่เกษตรกรเลือกใช้ทั้งปุ๋ยคอกและปุ๋ยเคมี ในปริมาณที่แตกต่างกันเนื่องจากเกษตรกรบางรายมีสัตว์เลี้ยงที่สามารถให้มูลสัตว์ที่นำมาเป็นปุ๋ยคอกในปริมาณที่พอเพียงกับพื้นที่ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือและปุ๋ยคอกช่วยให้ปริมาณจุลินทรีย์ในดินเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรอีกส่วนหนึ่งไม่มีสัตว์เลี้ยงที่ช่วยให้มีปุ๋ยคอกได้ ทำให้เลือกใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียวแต่ก็เป็นเกษตรกรส่วนน้อยและเกษตรกรส่วนน้อยนี้มีแนวความคิดว่าปุ๋ยเคมีมีธาตุอาหารมากกว่าปุ๋ยคอกและช่วยให้ได้ผลผลิตมากกว่า

ตารางที่ 4.8 ประเภทปุ๋ยที่เกษตรกรใช้ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ประเภทปุ๋ยที่ใช้	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ปุ๋ยเคมี	18	12.00
ปุ๋ยคอกและปุ๋ยเคมี	132	88.00
รวม	150	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและคำนวณ

ปริมาณปุ๋ยคอกที่ใช้ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยคอกในปริมาณ 51-100 กิโลกรัมต่อไร่ ร้อยละ 75.76 รองลงมาใช้ปุ๋ยคอกในปริมาณน้อยกว่าหรือเท่ากับ

50 กิโลกรัมต่อไร่ ร้อยละ 15.15 ปุ๋ยคอกส่วนใหญ่มาจากการผลิตเองจากมูลสัตว์ที่เกษตรกรเลี้ยงไว้ในครัวเรือนเช่น โค กระบือและสุกร ดังตารางที่ 4.9

สาเหตุที่เกษตรกรนิยมใช้ปุ๋ยคอกต้องการเพิ่มปริมาณจุลินทรีย์ในดิน เพื่อบำรุงรักษาดิน และเป็นการบริหารต้นทุนในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ เพราะหากใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียวดัชนีต้นทุนสูงและสภาพดินอาจเสื่อมโทรมซึ่งเป็นความเข้าใจที่ถูกต้องของเกษตรกร เกษตรกรจึงใส่ปุ๋ยคอกสลับกับการใส่ปุ๋ยเคมี

ตารางที่ 4.9 ปริมาณปุ๋ยคอกที่เกษตรกรใช้ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ปริมาณปุ๋ยคอกที่ใช้ (กิโลกรัมต่อไร่)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50	20	15.15
51-100	100	75.76
มากกว่า 101	12	9.09
รวม	132	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและคำนวณ

หมายเหตุ: 1 ค่าต่ำสุด 30 ค่าสูงสุด 120 ค่าเฉลี่ย 89.00 (กิโลกรัมต่อไร่) S.D. = 92.00

2 ไม่ใช้ปุ๋ยคอก 18 ครัวเรือน

ปุ๋ยเคมีในตลาดมีมากมายหลายสูตร แต่สูตรปุ๋ยเคมีที่เกษตรกรใช้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้สูตร 25-7-7 ร้อยละ 50.58 รองลงมาใช้สูตร 15-0-0 ร้อยละ 37.45 เกษตรกรซื้อด้วยเงินสดร้อยละ 100 ดังตารางที่ 4.10

สำหรับสูตรปุ๋ยเคมีที่เกษตรกรใช้ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีเพียง 4 สูตรคือสูตร 25-7-7 ใช้ในการเร่งใบและลำต้น สูตร 16-16-16 ปุ๋ยสูตรเสมอ บำรุงทุกอย่าง ต้น ดอก ผล ใส่ทางดิน สูตร 19-19-19 สูตรเสมอใช้ได้ทุกระยะของการเติบโต และสูตร 15-0-0 เป็นปุ๋ยไนโตรเจนที่ให้ธาตุแคลเซียมที่จำเป็นสำหรับการสร้างเซลล์และความแข็งแรงของต้นพริก

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม นายวิจิต สุหงษา ระบุว่า โรคพืชที่มักพบ คือ โรคเหี่ยวที่เกิดจากเชื้อรา โรคแอนแทรคโนส โรคราคาดม แผลงศัตรูพืช ได้แก่ เพลี้ยไฟพริก ไรขาวพริก หนอนเจาะสมอฝ้าย โดยจะมีการใส่ปุ๋ยเคมีเสมอทั้งคือ (สูตร 16-16-16 สูตร 19-19-19) ทุกๆ 10 วัน โดยใช้วิธีหว่านระหว่างแถวอัตรา 50 กิโลกรัมต่อไร่ เพื่อช่วยให้รากและลำต้นของพริกมีความทนทานต่อ

เชื่อว่า หมายความว่าปุ๋ยบางชนิดสามารถใช้เพื่อป้องกันเชื้อราได้ จึงไม่มีความจำเป็นในการใช้สารเคมีกำจัดเชื้อราบางชนิดหากเกษตรกรมีความรู้จากการลองผิดลองถูกก็จะช่วยให้ลดต้นทุนในการซื้อสารเคมีกำจัดโรคได้ อย่างไรก็ตามข้อมูลที่พบว่าปุ๋ยบางชนิดสามารถใช้ เพื่อป้องกันเชื้อราได้ เป็นความเข้าใจของเกษตรกรเองไม่มีเอกสารทางวิชาการอ้างอิงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น กรมวิชาการเกษตร

ตารางที่ 4.10 สูตรปุ๋ยเคมีที่เกษตรกรใช้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

สูตรปุ๋ยเคมีที่ใช้	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
สูตร 25-7-7	313	50.58
สูตร 16-16-16	12	4.63
สูตร 19-19-19	19	7.34
สูตร 15-0-0	97	37.45
รวม	259	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและคำนวณ

หมายเหตุ: 1 เลือกได้มากกว่า 1

2 เกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยเคมีหลายสูตร

ปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยในปริมาณ 26-50 กิโลกรัมต่อไร่ ร้อยละ 38.67 รองลงมาใช้ปุ๋ยในปริมาณน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 กิโลกรัมต่อไร่ ร้อยละ 26.67 ดังตารางที่ 4.11

มีจำนวน 67 ครัวเรือนที่ใช้ปุ๋ยอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม⁷ ร้อยละ 44.67 โดยครัวเรือนส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยต่ำกว่าเกณฑ์ที่เหมาะสม จำนวน 68 ครัวเรือน ร้อยละ 45.34 และพบครัวเรือนใช้ปุ๋ยมากกว่าเกณฑ์ที่เหมาะสม จำนวน 15 ครัวเรือน ร้อยละ 10.00

เนื่องจากปุ๋ยเคมีมีราคาแพง หากครัวเรือนเกษตรกรใช้มากก็จะส่งผลต่อต้นทุนในการผลิตที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งหากครัวเรือนยังคงใช้ปุ๋ยเคมีติดต่อกันในระยะยาว อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะสมบัติและองค์ประกอบทางกายภาพของดิน และก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและ

⁷ เกณฑ์ที่เหมาะสมของปริมาณปุ๋ยคือ 50-70 กิโลกรัมต่อไร่ (ที่มา: กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

ระบบนิเวศจากการชะล้างปุ๋ยเคมีลงสู่แหล่งน้ำ ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ปุ๋ย และส่งเสริมให้ผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งนอกจากจะช่วยลดต้นทุนการผลิตแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมการผลิตพริกอินทรีย์ที่เป็นทางเลือกหนึ่งของครัวเรือนในอนาคต

ตารางที่ 4.11 ปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีสูตรต่างๆ โดยรวมในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี (กิโลกรัมต่อไร่)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	40	26.67
10-25	28	18.67
26-50	58	38.67
51-100	9	6.00
มากกว่า 100	15	10.00
รวม	150	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและคำนวณ

หมายเหตุ: ค่าต่ำสุด 10 ค่าสูงสุด 150 ค่าเฉลี่ย 35.27 (กิโลกรัมต่อไร่) S.D. = 31.18

วัชพืชเป็นพืชที่เป็นอุปสรรคในการผลิตพืชผลทางการเกษตร การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือก็เช่นเดียวกันเกษตรกรจะพบปัญหาวัชพืชที่เกิดขึ้นในการปลูกพริก ดังนั้นเกษตรกรจำเป็นต้องมีวิธีการควบคุมหรือทำลายวัชพืช การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ยาคุมวัชพืช มากที่สุดร้อยละ 97.33 รองลงมาไม่ใช้ยาคุมวัชพืช ร้อยละ 2.67 ดังตารางที่ 4.12

จำนวนครัวเรือนที่ใช้ยาคุมวัชพืชมากกว่าจำนวนครัวเรือนที่ไม่ใช้ยาคุมวัชพืชเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นทางด้านการเกษตร ในพืชผลแต่ละชนิด ในแต่ละพื้นที่ปลูก สิ่งสำคัญคือการเรียนรู้วิธีการกำจัดวัชพืชที่ถูกต้องจะช่วยให้เกษตรกรมีแนวทางในการจัดการได้ถูกหลักวิธีการ ลดปัญหาด้านเวลาในการดูแล ลดต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการจ้างแรงงานและเกิดเป็นทักษะในการคิดค้นวิธีการที่ดีต่อไป

เกษตรกรส่วนน้อย ร้อยละ 2.67 ที่ไม่ใช้ยาคุมวัชพืชนั้นมีวิธีการกำจัดวัชพืชด้วยการถอนและขุดทำลายทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวเกษตรกรว่าจะใช้วิธีใดที่ให้ผลคุ้มค่าที่สุด เพราะปริมาณวัชพืชในแต่ละแปลงมีมากน้อยแตกต่างกันไป

ตารางที่ 4.12 การใช้ยาคุมวัชพีชของเกษตรกรในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

การใช้ยาคุมวัชพีช	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ไม่ใช้ยาคุมวัชพีช	4	2.67
ใช้ยาคุมวัชพีช	146	97.33
รวม	150	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและคำนวณ

ยาคุมวัชพีชหมายถึงสารเคมีหรือยาประเภทออกฤทธิ์ควบคุมไม่ให้เกิดการงอกของวัชพืช เช่น พงกหญ้าต่างๆ ปริมาณการใช้ยาคุมวัชพีชในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ยาคุมวัชพีชในปริมาณ 201-300 ลูกบาศก์เซนติเมตรต่อไร่ ร้อยละ 30.14 รองลงมาใช้ในปริมาณ 100-200 ลูกบาศก์เซนติเมตรต่อไร่ ร้อยละ 27.40 เกษตรกรซื้อด้วยเงินสดร้อยละ 100 ดังตารางที่ 4.13

ครัวเรือนทั้งหมดใช้ยาคุมวัชพีชต่ำกว่าเกณฑ์ที่เหมาะสม⁸ จำนวน 146 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 สาเหตุที่เกษตรกรใช้ปริมาณการใช้ยาคุมวัชพีชระหว่าง 201-300 ลูกบาศก์เซนติเมตรต่อไร่จำนวนมากเพราะส่วนใหญ่เป็นวัชพืชประเภทใบแคบและใบกว้าง ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด โดยเฉพาะหญ้าประเภทต่างๆ มีเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามปริมาณยาคุมวัชพีชที่เกษตรกรใช้เป็นปริมาณที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม

⁸ เกณฑ์ที่เหมาะสมของปริมาณการใช้ยาคุมวัชพีช คือ 500-750 ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่ (ที่มา: กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

ตารางที่ 4.13 ปริมาณการใช้ยาคุมวัชพืชของเกษตรกรในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ปริมาณการใช้ยาคุมวัชพืช (ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 100	41	28.08
100-200	40	27.40
201-300	44	30.14
มากกว่า 300	21	14.38
รวม	146	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและคำนวณ

หมายเหตุ: 1 ค่าต่ำสุด 0.17 ค่าสูงสุด 500 ค่าเฉลี่ย 213.48 (ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่)

S.D. = 141.47

2 ไม่ใช้ยาคุมวัชพืช 4 ครัวเรือน

การใช้ยากำจัดวัชพืชในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ยากำจัดวัชพืช ร้อยละ 98.00 เกษตรกรเพียงร้อยละ 2.00 ไม่ใช้ยากำจัดวัชพืช ดังตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 การใช้ยากำจัดวัชพืชของเกษตรกรในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

การใช้ยากำจัดวัชพืช	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ไม่ใช้ยากำจัดวัชพืช	3	2.00
ใช้ยากำจัดวัชพืช	147	98.00
รวม	150	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและคำนวณ

ยากำจัดวัชพืชหมายถึงสารเคมีหรือยาประเภทออกฤทธิ์กำจัดและทำลาย (ฆ่า) วัชพืชเช่น พวกหญ้าต่าง ๆ หรือพืชที่ไม่ต้องการ ปริมาณการใช้ยากำจัดวัชพืชในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ยากำจัดวัชพืชในปริมาณน้อยกว่า 50 ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อ

ไร่ ร้อยละ 60.54 รองลงมาใช้ในปริมาณ 50-100 ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่ ร้อยละ 19.73 เกษตรกรซื้อด้วยเงินสดร้อยละ 100 ดังตารางที่ 4.15

ครัวเรือนใช้ยากำจัดวัชพืชตามเกณฑ์ที่เหมาะสม⁹ จำนวน 29 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.73 ใช้ยากำจัดวัชพืชต่ำกว่าเกณฑ์ที่เหมาะสม จำนวน 89 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 60.54 และพบครัวเรือนใช้ยากำจัดวัชพืชมากกว่าเกณฑ์ที่เหมาะสม จำนวน 29 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.70

สาเหตุที่เกษตรกรต้องใช้ปริมาณการใช้ยากำจัดวัชพืชระหว่าง น้อยกว่า 50 ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่ เป็นส่วนมากเพราะเกษตรกรให้ความสำคัญกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมี ซึ่งอาจจะส่งผลต่อผู้บริโภคได้ อีกทั้งเกษตรกรต้องการลดต้นทุน อย่างไรก็ตามปริมาณการใช้ยากำจัดวัชพืชที่เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ยังคงเป็นปริมาณที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 4.15 ปริมาณการใช้ยากำจัดวัชพืชของเกษตรกรในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ปริมาณการใช้ยากำจัดวัชพืช (ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 50	89	60.54
50-100	29	19.73
101-150	11	7.48
มากกว่า 150	18	12.24
รวม	147	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและคำนวณ

หมายเหตุ: 1 ค่าต่ำสุด 120.48 ค่าสูงสุด 1,000 ค่าเฉลี่ย 96.32 (ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่)

S.D. = 151.34

2 ไม่ใช้ยากำจัดวัชพืช 3 ครัวเรือน

ปริมาณการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช (พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ) พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชในปริมาณน้อยกว่าหรือเท่ากับ 50 ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่ ร้อยละ 22.30 รองลงมาใช้ในปริมาณ 50-100 ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซี

⁹ ปริมาณการใช้ยากำจัดวัชพืชในเกณฑ์ที่เหมาะสมคือ 50-100 ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่ (ที่มา: กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

ต่อไร่ และปริมาณ 201-250 ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่ ร้อยละ 20.95 เกษตรกรซื้อด้วยเงินสด ร้อยละ 100 ดังตารางที่ 4.16

มีครัวเรือน 60 ครัวเรือนที่ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม¹⁰ คิดเป็นร้อยละ 43.25 โดยครัวเรือนส่วนใหญ่ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ต่ำกว่าเกณฑ์ที่เหมาะสม จำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.10 และพบครัวเรือนใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชมากกว่าเกณฑ์ที่เหมาะสม จำนวน 19 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 12.84

สาเหตุที่เกษตรกรต้องใช้ปริมาณสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ระหว่างน้อยกว่าหรือเท่ากับ 50 ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่ จำนวนมากเพราะต้องการรักษาคุณภาพและมาตรฐานของการปลูกพริกปลอดภัยตามคำแนะนำของเกษตรอำเภอหรือเกษตรจังหวัด เพื่อไม่ให้เป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค อย่างไรก็ตามการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ที่เกษตรกรใช้ยังคงเป็นปริมาณที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่พบเห็นครัวเรือนเกษตรกรที่ใช้สารอินทรีย์ป้องกันและกำจัดแมลง

ทั้งนี้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้านชาติรี ได้เล่าว่า เมื่อต้นปี พ.ศ. 2558 องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเรือ ได้ส่งเสริมเมล็ดพันธุ์พริกปอเทือง เพื่อแจกให้เกษตรกรปลูก สลับช่วงเวลากับการปลูกพริก เพื่อลดการปัญหาโรครากปมในพริกอันเกิดจากไส้เดือนฝอย เนื่องจากพริกปอเทืองไม่ใช่พืชอาศัย จึงช่วยลดประชากรและการระบาดของไส้เดือนฝอยและตัดวงจรของโรครากปมในพริก นอกจากนี้ยังเป็นพืชสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน

¹⁰ ปริมาณการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชที่เหมาะสมคือ 50-100 ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่ (ที่มา: กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

ตารางที่ 4.16 ปริมาณการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช¹¹ ของเกษตรกรในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ปริมาณการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช (ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50	33	22.30
51-100	31	20.95
101-150	11	7.43
151-200	23	15.54
201-250	31	20.95
มากกว่า 250	19	12.84
รวม	148	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและคำนวณ

หมายเหตุ: 1 ค่าต่ำสุด 0.17 ค่าสูงสุด 1,000 ค่าเฉลี่ย 172.77 (ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่)

S.D. = 151.91

2 ไม่ตอบ 2 ครัวเรือน

ประเภทสารป้องกันและกำจัดโรคพืชในพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้สารป้องกันและกำจัดโรคพืชชื่อสามัญ ไดฟีโนโคนาโซล ร้อยละ 17.30 รองลงมาโพรพิแนบร้อยละ 15.33 เกษตรกรซื้อด้วยเงินสดร้อยละ 100 ดังตารางที่ 4.17

สาเหตุที่เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเลือกใช้สารป้องกันและกำจัดโรคพืชชื่อสามัญไดฟีโนโคนาโซลมากกว่าชื่อสามัญอื่นๆ เนื่องจากหาซื้อได้ง่ายตามท้องตลาด และเห็นเพื่อนเกษตรกรด้วยกันใช้แล้วได้ผลดีก็เลยใช้ตาม ข้อมูลจากการสังเกตคือเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการในการปลูกพริกพื้นเมืองส่วนใหญ่เกิดจากอิทธิพลของเกษตรกรด้วยกันจะมีผลต่อกลุ่มเกษตรกรโดยเฉพาะการเลือกใช้ปัจจัยการผลิตที่คล้ายคลึงกันรวมทั้งรูปแบบในการผลิตอื่นๆ

¹¹ หมายถึงสารเคมีประเภทป้องกันและกำจัดศัตรูพืชจำพวกแมลง

ตารางที่ 4.17 ประเภทยาป้องกันและกำจัดโรคพืชพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ประเภทยา (ชื่อสามัญ)	จำนวน (คร้วเรือน)	ร้อยละ
คลอโรทาโลนิล	20	13.33
อะซ็อกซีสโตรบิน	12	8.00
ไดฟิโนโคนาโซล	26	17.30
คลอโรทาโลนิล	20	13.33
แมนโคเซบ	5	3.33
คอปเปอร์ ไฮดรอกไซด์	18	12.00
โพรพิแนบ	23	15.33
อื่นๆ	2	1.33
รวม	150	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและคำนวณ

การใช้สารป้องกันและกำจัดโรคพืชในพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดโรคพืชในปริมาณน้อยกว่าหรือเท่ากับ 50 ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่ ร้อยละ 25.33 รองลงมาใช้ในปริมาณ 201-250 ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่ ร้อยละ 20.67 เกษตรกรซื้อด้วยเงินสดร้อยละ 100 ดังตารางที่ 4.18

มีครัวเรือน 8 ครัวเรือนที่ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดโรคพืช อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม¹² คิดเป็น ร้อยละ 5.02 โดยครัวเรือนส่วนใหญ่ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดโรคพืช ต่ำกว่าเกณฑ์ที่เหมาะสม จำนวน 124 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 82.98 และพบครัวเรือนใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดโรคพืชมากกว่าเกณฑ์ที่เหมาะสม จำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 12.00

สาเหตุที่เกษตรกรต้องใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดโรคพืชระหว่างน้อยกว่าหรือเท่ากับ 50 ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่ จำนวนมากเพราะเกษตรกรใส่ใจต่อผู้บริโภค ต้องการผลิตพริกที่ปลอดภัยอย่างไรก็ตามการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดโรคพืชพริกที่เกษตรกรใช้ยังคงเป็นปริมาณที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม

¹² ปริมาณการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดโรคพืช 50-700 ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่

ตารางที่ 4.18 ปริมาณการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดโรคพืชของเกษตรกรในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ปริมาณการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดโรคพืช (ลูกบาทก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50	38	25.33
50-100	29	19.33
101-150	11	7.33
151-200	23	15.33
201-250	31	20.67
มากกว่า 250	18	12.00
รวม	150	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและคำนวณ

หมายเหตุ: ค่าต่ำสุด 12.25 ค่าสูงสุด 1,000 ค่าเฉลี่ย 178.73 (ลิตรต่อไร่) S.D. = 151.01

ปริมาณการใช้เมล็ดพันธุ์/พันธุ์พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือพบว่า เกษตรกรมีปริมาณการใช้เมล็ดพันธุ์ในปริมาณน้อยกว่า 0.5 กิโลกรัมต่อไร่มากที่สุด ร้อยละ 66.00 รองลงมาใช้เมล็ดพันธุ์ในปริมาณ 0.5-1.0 กิโลกรัมต่อไร่ ร้อยละ 20.67 โดยได้จากหน่วยงานภาครัฐเช่นเกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัด และเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ทำพันธุ์เอง หากจำเป็นต้องซื้อเกษตรกรจะซื้อด้วยเงินสด ร้อยละ 100 ดังตารางที่ 4.19

การที่เกษตรกรมีปริมาณการใช้เมล็ดพันธุ์ในปริมาณน้อยกว่า 0.5 กิโลกรัมต่อไร่มากที่สุดเนื่องจากเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรปลูกไม่เกิดความสูญเสีย เนื่องจากต้นกล้าพริกส่วนใหญ่รอดในปริมาณมากซึ่งเป็นการลดความสูญเสียทางด้านต้นทุนการผลิตอีกวิธีหนึ่งของเกษตรกร สำหรับเกษตรกรที่ใช้ปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่มากขึ้น เนื่องจากทำการปลูกโดยหยอดเมล็ดหลายเมล็ดในหลุม เพราะต้องการให้ต้นกล้าพริก มีอัตราการรอดให้มากที่สุดหรือลดความเสี่ยงจากต้นกล้าตาย

แนวปฏิบัติที่ดีจากการใช้เมล็ดพันธุ์ เกษตรกรควรต้องมีวิธีการในการปลูกว่าวิธีการใดจะลดต้นทุนในการสูญเสียต้นกล้าพริกมากที่สุดระหว่างหยอดเมล็ดพันธุ์น้อยแต่ต้นกล้ารอดหรือไม่รอดค่อยซ่อมแซมต้นกล้าที่หลัง กับหยอดเมล็ดพันธุ์มากเพื่อรักษาต้นกล้าไว้ไม่ให้ตายแล้วถอนทิ้งในภายหลังวิธีไหนจะช่วยให้ลดต้นทุนได้มากและเกิดประสิทธิภาพมากกว่ากัน

ตารางที่ 4.19 ปริมาณการใช้เมล็ดพันธุ์

ปริมาณการใช้เมล็ดพันธุ์ (กิโลกรัมต่อไร่)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 0.5	99	66.00
0.5-1.0	31	20.67
มากกว่า 1.0	20	13.33
รวม	150	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและคำนวณ

หมายเหตุ: ค่าต่ำสุด 0.17 ค่าสูงสุด 50 ค่าเฉลี่ย 4.16 (กรัมต่อไร่) S.D. 10.99

ภาพรวมของการจัดการผลผลิตพริกในปีเพาะปลูก 2557 ผลผลิตจากการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือทั้งสิ้น เฉลี่ย 2,305 กิโลกรัมต่อปีเพาะปลูกต่อครัวเรือน แบ่งเก็บไว้ใช้ทำพันธุ์เฉลี่ยจำนวน 87.50 กิโลกรัมต่อปีต่อครัวเรือน ที่เหลือเฉลี่ยจำนวน 2,217.50 กิโลกรัมต่อปีต่อครัวเรือน ผู้รับซื้อมาซื้อที่สวน ดังตารางที่ 4.20

จากข้อมูลการจัดการผลผลิตจากการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ผลผลิตทั้งหมดผู้รับซื้อมาซื้อที่สวนเอง ทำให้เกษตรกรไม่ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายในการขนส่ง ลดความเสี่ยงของผลผลิตการจัดการผลผลิตระหว่างขนส่งได้ อย่างไรก็ตามเกษตรกรอาจสร้างทางเลือกให้กับตนเองได้ระหว่างการนำผลผลิตไปขายเองที่ตลาด กับให้ผู้รับซื้อมาซื้อที่สวน โดยการคำนวณต้นทุนผลตอบแทนจากการดำเนินการขายสองแบบ เพื่อเปรียบเทียบกันว่าวิธีการขายแบบใดจะให้ผลคุ้มค่ากว่า

ตารางที่ 4.20 ภาพรวมของการจัดการผลผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

การจัดการผลผลิต	ปริมาณ (กิโลกรัม)	จำนวนเงิน (บาท)
นำไปขายเองที่ตลาด	-	-
ผู้รับซื้อมาซื้อที่สวน	2,217.50	108,945.70
เก็บไว้ใช้ทำพันธุ์	87.50	4,298.80
รวม	2,305.00	113,244.60

หมายเหตุ: ราคาเฉลี่ย 49.13 บาทต่อกิโลกรัม

ปัจจัยที่ทำให้การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของเกษตรกรมีประสิทธิภาพดีกว่าเกษตรกรรายอื่นซึ่งปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเหมือนกันพบว่า คุณภาพของพันธุ์ดีมีชื่อเสียงอยู่แล้ว ร้อยละ 38.40 รองลงมาประสบการณ์ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของเกษตรกรเองที่มีมานานทำให้ประสิทธิภาพของพริกดี ร้อยละ ดังตารางที่ 4.21

อย่างไรก็ตามปัจจัยทั้งด้านคุณภาพของพันธุ์ดี ชื่อเสียง และประสบการณ์ในการปลูกพริกพื้นเมืองเป็นปัจจัยที่แปรผันทิศทางเป็นบวกไปด้วยกันเพราะประสบการณ์การปลูกพริกดี มีการลงมือทดลองจนรู้ว่าการปฏิบัติอย่างไรจะให้ผลดีที่สุด ย่อมส่งผลให้คุณภาพของพริกดีด้วย

ตารางที่ 4.21 ปัจจัยที่ทำให้การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของเกษตรกรมีประสิทธิภาพมากกว่าเกษตรกรรายอื่น

ปัจจัย	จำนวน	ร้อยละ
ประสบการณ์ในการปลูกพริกพื้นเมือง	29	27.80
คุณภาพของพันธุ์ดี ชื่อเสียง	40	38.40
ดินเหมาะสม	13	12.50
ปลอดสารพิษ ใช้ยาฆ่าแมลงในปริมาณน้อย	22	21.10
รวม	104	100.00

หมายเหตุ: จำนวนเกษตรกรที่ตอบแบบสอบถาม 104

ปัจจัยที่ทำให้การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของเกษตรกรมีประสิทธิภาพเท่ากับเกษตรกรรายอื่นที่ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเหมือนกันคือ คุณภาพของพันธุ์ดี ชื่อเสียง เนื่องจากพ่อค้าหรือผู้รับซื้อเข้าไปซื้อที่สวนภายใต้เกษตรกรที่ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือด้วยมาตรฐานเดียวกัน ทั้งกระบวนการผลิต ราคาที่ได้รับเท่ากัน สิ่งเหล่านี้จึงไม่ใช่ความแตกต่างแต่เป็นสิ่งที่เหมือนกันในความคิดเห็นของเกษตรกร ดังตารางที่ 4.22

ดังนั้น คุณภาพของพันธุ์ดี ชื่อเสียงของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ จึงเป็นภาพลักษณ์ของพริกพื้นเมืองของเกษตรกรทั้งกลุ่ม ความรับผิดชอบของเกษตรกรผู้ปลูกก็ต้องช่วยกันรักษาคุณภาพ และชื่อเสียงรวมกันเป็นเครือข่ายเพื่อสร้างมาตรฐานให้สูงขึ้นต่อไป

ตารางที่ 4.22 ปัจจัยที่ทำให้การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของเกษตรกรมีประสิทธิภาพเท่ากับเกษตรกรรายอื่น

ปัจจัย	จำนวน	ร้อยละ
คุณภาพของพันธุ์ดี ชื่อเสียง	23	48.90
ราคาผลผลิตเท่ากัน	10	21.20
ปลอดสารพิษ ใช้จ่ายค่าแมลงในอัตราที่น้อย	14	29.70
รวม	47	100.00

หมายเหตุ: จำนวนครัวเรือนที่ตอบแบบสอบถาม 47

การเปรียบเทียบปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีประสิทธิภาพดีกว่าเกษตรกรผู้ปลูกพริกพันธุ์อื่นคือ พริกสีแดงที่รुकคืบเข้ามาในพื้นที่ พบว่าปัจจัยที่ทำให้การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของเกษตรกรมีประสิทธิภาพดีกว่าพริกสีแดงของเกษตรกรรายอื่น คุณภาพของพันธุ์ต่ำกว่าพันธุ์อื่น (สีแดง) มากที่สุด ร้อยละ 22.20 รองลงมาคือ ทนทานต่อโรคน้อยกว่าร้อยละ 26.60 ดังตารางที่ 4.23

มีพริกทางเลือกพันธุ์สีแดงที่เข้ามาในพื้นที่ จากผู้ประกอบการค้าส่งพริกโดยนำเมล็ดพันธุ์มาให้เกษตรกรปลูกในพื้นที่ แล้วให้ราคาที่ดีกว่าพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ทำให้เกษตรกรในพื้นที่เริ่มหันไปปลูกพริกพันธุ์สีแดง เพราะเกษตรกรรู้สึกว่าจะไม่ต้องลงทุนซื้อปัจจัยการผลิตมากโดยเฉพาะเมล็ดพันธุ์ ลักษณะดังกล่าวของผู้ประกอบการที่เข้ามาในพื้นที่คล้ายๆ กับการทำสัญญากับเกษตรกรในการปลูกผลผลิตให้ในลักษณะการผลิตในระบบพันธะสัญญาเพียงแต่ไม่มีการทำสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น เกษตรกรบางรายที่เคยปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรืออยู่แล้วก็เริ่มทดลองนำพริกสีแดงมาปลูกโดยแบ่งพื้นที่ปลูกจากการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้พริกหัวเรือเริ่มปลูกลดน้อยลงกว่าเดิม

ตารางที่ 4.23 ปัจจัยที่ทำให้การเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีประสิทธิภาพดีกว่าเกษตรกรผู้ปลูกพริกพันธุ์อื่น (สีแดง)

ปัจจัย	จำนวน	ร้อยละ
คุณภาพของพันธุ์ต่ำกว่าพันธุ์อื่น (สีแดง)	10	22.20
ราคาต่ำกว่า	5	11.10
ทนต่อโรคน้อยกว่า	12	26.60
ผลเน่าในช่วงการเก็บเกี่ยว	8	17.70

ตารางที่ 4.23 ปัจจัยที่ทำให้การเกษตรปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีประสิทธิภาพด้อยกว่าเกษตรกรปลูกพริกพันธุ์อื่น (สรแดง) (ต่อ)

ปัจจัย	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ทนต่อสภาพอากาศที่แห้งแล้ง	5	11.10
ขาดการพัฒนาสายพันธุ์ที่ดีขึ้น	2	4.40
ความนิยมในตลาดลดลง	3	6.60
รวม	45	100.00

การเปรียบเทียบข้อมูลพริกพันธุ์หัวเรือของเกษตรกรปี 2557 กับ 2556 ในด้านผลผลิต ราคา คุณภาพและต้นทุน จากการประเมินโดยเกษตรกรเอง ผลการประเมินด้านผลผลิต พื้นที่ปลูกในปี 2557 มากกว่าปี 2556 ด้านราคาในปี 2557 เพิ่มขึ้นกว่าปี 2556 ส่วนต้นทุนรวมในปี 2557 ลดลงกว่าปี 2556 ดังตารางที่ 4.24

ผลการเปรียบเทียบนี้ หากเกษตรกรเก็บข้อมูลเพื่อคาดการณ์แนวโน้มในอนาคตโดยดูข้อมูลย้อนหลังจะทำให้เกษตรกร มีแนวทางในการพัฒนา แต่จากการสัมภาษณ์เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เก็บข้อมูลสำคัญไว้ ทำให้การคาดการณ์แนวโน้มต่างๆ อาจมีข้อจำกัด ซึ่งข้อมูลที่ได้นี้จะทำให้เกษตรกรมีแรงจูงใจและพัฒนาการปลูกขึ้นเป็นลำดับ เพราะสถานการณ์ปัจจุบันการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือลดลงกว่าเดิมในปี 2556 สิ่งทีเกษตรกรกังวลคือการรุกรานของพริกพันธุ์อื่นเช่น เพชรดำ F1 สรแดง ที่จะทำให้พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรืออาจสูญหายไป และต้องต่อสู้กับพริกพันธุ์พื้นอื่นๆ ที่เข้ามาในพื้นที่โดยที่เกษตรกรไม่มีข้อมูลเพียงพอสำหรับการเปรียบเทียบ

ตารางที่ 4.24 การเปรียบเทียบข้อมูลพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของเกษตรกร ปี 2557 กับ 2556

ข้อมูลเปรียบเทียบ	2557	2556
1 ผลผลิตรวม (กิโลกรัม)	2,304.00	1,500.00
2 พื้นที่ปลูก (ไร่)	2.37	2.33
3 คุณภาพของผลผลิต	ดี	ดี
4 ราคา (บาทต่อกิโลกรัม)	49.13	47.00
5 ต้นทุนรวมทั้งหมด (บาท)	29,509.29	35,680.00

4.3 การดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกพริกแบบปลอดภัย

เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีการดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกพริกแบบปลอดภัยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.58$) มีการดำเนินการตามมาตรฐานเรียงลำดับค่าเฉลี่ยที่มากที่สุด 3 ลำดับแรกดังนี้ ไม่ใช้สิ่งขับถ่ายจากคนในแปลงพริก ($\bar{X}=3.85$) เมื่อจำเป็นต้องใช้วัตถุดิบทรายทางการเกษตรจะปฏิบัติตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตร ($\bar{X}=3.58$) และพื้นที่ปลูกเป็นพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุดิบทรายที่จะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อนในผลผลิต ($\bar{X}=3.58$) ดังตารางที่ 4.25

สาเหตุที่เกษตรกรให้ความสำคัญกับการไม่ใช้สิ่งขับถ่ายจากคนในแปลงพริกเพราะเกษตรกรได้รับความรู้จากเกษตรอำเภอและเกษตรจังหวัดเน้นให้เห็นอันตรายที่จะเกิดกับผู้บริโภคและกำชับให้เกษตรกรมีความซื่อสัตย์ในอาชีพและมีความรับผิดชอบต่อผู้บริโภคเป็นสำคัญส่งผลต่อคุณภาพของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในระยะยาว

ตารางที่ 4.25 การดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือแบบปลอดภัย

การดำเนินการตามมาตรฐาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. แหล่งน้ำอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อน	3.67	0.62	มาก
2. พื้นที่ปลูกเป็นพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุดิบทรายที่จะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อนในผลผลิต	3.74	0.68	มาก
3. เมื่อจำเป็นต้องใช้วัตถุดิบทรายทางการเกษตรจะปฏิบัติตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์หรือตามคำแนะนำในฉลากอย่างเคร่งครัด	3.82	0.66	มาก
4. เมื่อมีการระบาดของศัตรูพืชในแปลงพริกต้องป้องกัน กำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ	3.60	0.70	มาก
5. การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ได้ผ่านกระบวนการหมักหรือย่อยสลายโดยสมบูรณ์เพื่อไม่ให้เกิดการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคในระดับที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค	3.72	0.75	มาก

ตารางที่ 4.25 การดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือแบบปลอดภัย (ต่อ)

การดำเนินการตามมาตรฐาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
6. ไม่ใช้สิ่งขับถ่ายจากคนในแปลงพริก	3.85	0.72	มาก
7. อุปกรณ์และภาชนะที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวสะอาด ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อคุณภาพของผลิตผล และไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนที่มีผลต่อความปลอดภัยของผู้บริโภค	3.43	0.67	ปานกลาง
8. มีการคัดแยกผลพริกที่มีตำหนิหรือด้อยคุณภาพและเน่าเสียเป็นโรคออก และคัดแยกชั้นคุณภาพและขนาดก่อนจำหน่ายโดยอ้างอิงตามข้อกำหนดในมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติเรื่องพริก	3.60	0.60	มาก
9. ภาชนะบรรจุและพาหนะในการขนย้ายต้องสะอาด ไม่มีการปนเปื้อนที่ส่งผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค	3.40	0.60	ปานกลาง
10. สถานที่เก็บรักษาต้องถูกสุขลักษณะไม่ถูกแสงแดดโดยตรง มีการหมุนเวียนอากาศดีไม่เกิดความร้อนสะสม และสามารถป้องกันการปนเปื้อนจากวัตถุแปลกปลอม	3.69	0.55	มาก
11. สุขลักษณะส่วนบุคคลเพื่อป้องกันไม่ให้พริกเกิดการปนเปื้อนจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคจากผู้สัมผัสกับพริกโดยตรงโดยเฉพาะในขั้นการเก็บเกี่ยว	3.38	0.64	ปานกลาง
12. มีการบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจและการป้องกันกำจัดศัตรูพืชตลอดปีปลูก	3.11	0.87	ปานกลาง
รวม	3.58	0.67	มาก

หากเปรียบเทียบการดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกพริกแบบปลอดภัย อาจมีความแตกต่างบางประเด็นที่เกิดขึ้น คณะผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยเพื่อพิสูจน์ความแตกต่างในมาตรฐานคือ เกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกที่แตกต่างกันมีการดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกพริกพื้นเมืองแบบปลอดภัยแตกต่างกัน

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงได้ทดสอบผลการเปรียบเทียบ โดยใช้สถิติ F-test (one way ANOVA) พบว่า เกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกพริกต่างกัน ทำให้การดำเนินการตามมาตรฐานการ

ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือแบบปลอดภัย แตกต่างกัน ในมาตรฐานเมื่อจำเป็นต้องใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรจะปฏิบัติตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือตามคำแนะนำในฉลากอย่างเคร่งครัด และมาตรฐาน เมื่อมีการระบาดของศัตรูพืชในแปลงพริกต้องป้องกัน กำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนการดำเนินงานตามมาตรฐานข้ออื่นๆ ไม่พบความแตกต่างดังตารางที่ 4.26 ซึ่งมาตรฐานที่พบความแตกต่างผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ โดยใช้วิธี LSD (least square difference) ผลการวิเคราะห์ ดังตารางที่ 4.27 ข้อมูลสำคัญที่ได้จากการวิเคราะห์ผลผู้เขียนจะได้อภิปรายในหัวข้อการอภิปรายผลต่อไป

ตารางที่ 4.26 การเปรียบเทียบการดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือแบบปลอดภัยของเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกที่แตกต่างกัน

มาตรฐานการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือแบบปลอดภัย	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1. แห้งน้ำอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อน	ระหว่างกลุ่ม	.703	2	.351	.918	.402
	ภายในกลุ่ม	56.290	147	.383		
	รวม	56.993	149			
2. พื้นที่ปลูกเป็นพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตรายที่จะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อนในผลผลิต	ระหว่างกลุ่ม	.777	2	.389	.839	.434
	ภายในกลุ่ม	68.083	147	.463		
	รวม	68.860	149			
3. เมื่อจำเป็นต้องใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรจะปฏิบัติตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือ ตามคำแนะนำในฉลากอย่างเคร่งครัด	ระหว่างกลุ่ม	3.042	2	1.521	3.660*	.028
	ภายในกลุ่ม	61.098	147	.416		
	รวม	64.140	149			
4. เมื่อมีการระบาดของศัตรูพืชในแปลงพริกต้องป้องกัน กำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ	ระหว่างกลุ่ม	3.051	2	1.526	3.252*	.041
	ภายในกลุ่ม	68.949	147	.469		
	รวม	72.000	149			

ตารางที่ 4.26 การเปรียบเทียบการดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือแบบ
ปลอดภัยของเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกที่แตกต่างกัน (ต่อ)

มาตรฐานการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือแบบปลอดภัย	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
5. การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ได้ผ่านกระบวนการหมักหรือย่อยสลายโดยสมบูรณ์เพื่อไม่ให้เกิดการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคในระดับที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	.647 83.593 84.240	2 147 149	.324 .569	.569	.567
6. ไม่ใช้สิ่งขับถ่ายจากคนในแปลงพริก	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	1.732 75.042 76.773	2 147 149	.866 .510	1.696	.187
7. อุปกรณ์และภาชนะที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวสะอาด ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อคุณภาพของผลิตผล และไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนที่มีผลต่อความปลอดภัยของผู้บริโภค	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	.996 65.837 66.833	2 147 149	.498 .448	1.112	.332
8. มีการคัดแยกผลพริกที่มีตำหนิหรือด้อยคุณภาพและ เน่าเสียเป็นโรคออก และคัดแยกชั้นคุณภาพและขนาดก่อนจำหน่ายโดยอ้างอิง ตามข้อกำหนดในมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติเรื่องพริก	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	.580 53.420 54.000	2 147 149	.290 .363	.798	.452
9. ภาชนะบรรจุและพาหนะในการขนย้ายต้องสะอาด ไม่มีการปนเปื้อนที่ส่งผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	.015 53.985 54.000	2 147 149	.007 .367	.020	.980
10. สถานที่เก็บรักษาต้องถูกสุขลักษณะ ไม่ถูกแสงแดดโดยตรง มีการหมุนเวียนอากาศดีไม่เกิดความร้อนสะสม และสามารถป้องกันการ ปนเปื้อนจากวัตถุแปลกปลอม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	.112 45.782 45.893	2 147 149	.056 .311	.179	.836

ตารางที่ 4.26 การเปรียบเทียบการดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือแบบปลอดภัยของเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกที่แตกต่างกัน (ต่อ)

มาตรฐานการปลูกพริกพื้นเมืองหัวเรือ แบบปลอดภัย	แหล่งความ แปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
11. สุขลักษณะส่วนบุคคลเพื่อป้องกัน ไม่ให้พริกเกิดการปนเปื้อน จุลินทรีย์ที่ ทำให้เกิดโรคจากผู้สัมผัสกับพริก โดยตรงโดยเฉพาะในขั้นการเก็บเกี่ยว	ระหว่างกลุ่ม	.094	2	.047	.113	.894
	ภายในกลุ่ม	61.246	147	.417		
	รวม	61.340	149			
12. มีการบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการ สำรวจและการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ตลอดปีปลูก	ระหว่างกลุ่ม	2.843	2	1.421	1.909	.152
	ภายในกลุ่ม	109.451	147	.745		
	รวม	112.293	149			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	3.497	2	0.092	1.407	0.087
	ภายในกลุ่ม	7.260	147	0.065		
	รวม	10.757	149			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ของการดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือแบบปลอดภัยของเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกที่แตกต่างกัน โดยวิธี LSD (least square difference) พบความแตกต่างดังนี้

มาตรฐานการปลูกข้อที่ 3 เมื่อจำเป็นต้องใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรจะปฏิบัติตามคำแนะนำของ กรมวิชาการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือตามคำแนะนำในฉลากอย่างเคร่งครัด พบว่า เกษตรกรผู้ที่มีประสบการณ์ในการปลูกต่ำกว่า 10 ปี และระหว่าง 11-20 ปี มีการดำเนินการที่แตกต่างกับ เกษตรกรผู้ที่มีประสบการณ์ในการปลูกมากกว่า 20 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่เกษตรกรผู้ที่มีประสบการณ์ในการปลูกต่ำกว่า 10 ปี และเกษตรกรผู้ที่มีประสบการณ์ในการปลูกระหว่าง 11-20 ปี มีการดำเนินการในมาตรฐานที่น้อยกว่า

มาตรฐานการปลูกข้อที่ 4.27 เมื่อมีการระบาดของศัตรูพืชในแปลงพริกต้องป้องกัน กำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ เกษตรกรผู้ที่มีประสบการณ์ระหว่าง 11-20 ปี มีการดำเนินการที่แตกต่างกับ เกษตรกรผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า 20 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่เกษตรกรผู้ที่มีประสบการณ์ระหว่าง 11-20 ปี มีการดำเนินการตามมาตรฐานที่น้อยกว่า

ตารางที่ 4.27 การเปรียบเทียบรายการดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือแบบปลอดภัยของเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกที่แตกต่างกัน

มาตรฐานการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ แบบปลอดภัย	ประสบการณ์	$\bar{X}$	ประสบการณ์		
			ต่ำกว่า 10 ปี	ระหว่าง 11-20 ปี	มากกว่า 20 ปี
เมื่อจำเป็นต้องใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร จะปฏิบัติตามคำแนะนำของ กรมวิชาการ เกษตรกรทรวางเกษตรและสหกรณ์หรือตาม คำแนะนำในฉลากอย่างเคร่งครัด	ต่ำกว่า 10 ปี	3.720	-	.732	.014*
	11-20 ปี	3.763	-	-	.016*
	มากกว่า 20 ปี	4.096	-	-	-
เมื่อมีการระบาดของศัตรูพืชในแปลงพริก ต้องป้องกัน กำจัดอย่างถูกต้องตามหลัก วิชาการ	ต่ำกว่า 10 ปี	3.581	-	.534	.075
	11-20 ปี	3.500	-	-	.012*
	มากกว่า 20 ปี	3.871	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.4 ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในด้านการผลิต ด้านแรงงานเก็บเกี่ยวไม่มีปัญหาร้อยละ 100 ระบบการปลูกพริกปลอดภัย วิธีการคัดพันธุ์ วิธีการปรับปรุงพันธุ์ วิธีการเก็บรักษาพันธุ์ การได้พบเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อแนะนำทางด้านการผลิต ไม่มีปัญหาร้อยละ 100

ปัญหาและอุปสรรคด้านแหล่งที่มาของเงินทุนที่ใช้ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ โดยเฉลี่ยเป็นเงิน 28,833.33 บาท เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา เนื่องจากเงินทุนมาจากตนเองร้อยละ 99.3 มีปัญหา ร้อยละ 0.07 คือต้องลงทุนเพิ่ม ด้านเทคโนโลยีในการผลิตเกษตรกรไม่มีปัญหา ร้อยละ 97.30 เนื่องจากการนำเทคโนโลยีมาใช้ช่วยให้ผลผลิตดีขึ้นตามไปด้วย มีปัญหา ร้อยละ 2.70 เนื่องจากการใช้เทคโนโลยีทำให้ต้นทุนสูงขึ้นและทำให้ค่าใช้จ่ายในการผลิตเพิ่มขึ้นใน

ปัญหาและอุปสรรคด้านปริมาณผลผลิตที่ได้รับเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาร้อยละ 88.00 มีปัญหาร้อยละ 12.00 เนื่องจากอากาศแห้งแล้ง ปริมาณผลผลิตได้น้อย ส่งผลให้ขายได้น้อยเมื่อผู้ประกอบการมารับซื้อผลผลิตที่สวน ส่วนปัญหาด้านคุณภาพของผลผลิตไม่มีปัญหาร้อยละ 95.30

มีปัญหาร้อยละ 4.70 เนื่องจากปัญหาโรคต่างๆ ที่เกิดกับพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเกษตรกรยังควบคุมไม่ได้ ทำให้พริกมีคุณภาพลดลง แนวทางการแก้ปัญหาเกษตรกรเห็นว่าควรลดสารเคมีแล้วใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนซึ่งจะส่งผลดีต่อคุณภาพพริกและสุขภาพของเกษตรกรผู้ปลูกพริกด้วย ดังตารางที่ 4.28

ตารางที่ 4.28 ข้อคิดเห็นปัญหา และอุปสรรคของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในด้านการผลิต

รายละเอียด	ปัญหาที่เกิดขึ้น	
	ไม่มีปัญหา (ร้อยละ)	มีปัญหา (ร้อยละ)
1. แรงงานเก็บเกี่ยว	150 (100.00)	-
2. เงินทุนที่ใช้ในการผลิต	149 (99.30)	1 (0.07)
3. เทคโนโลยีในการผลิต	146 (97.30)	4 (2.70)
4. โรคและแมลงศัตรูพืช	46 (30.70)	104 (69.30)
5. ปริมาณสารเคมีที่ใช้มากเกินไป	147 (98.00)	3 (2.00)
6. ปริมาณผลผลิตที่ได้รับ	132 (88.00)	18 (12.00)
7. คุณภาพของผลผลิต	143 (95.30)	7 (4.70)
8. ระบบการปลูกพริกปลอดภัย	150 (100.00)	-
9. วิธีการตัดพันธุ์	150 (100.00)	-
10. วิธีการปรับปรุงพันธุ์	150 (100.00)	-
11. วิธีการเก็บรักษาพันธุ์	150 (100.00)	-
12. การได้พบเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อแนะนำทางด้านการผลิต	150 (100.00)	-

ที่มา: จากการสำรวจและคำนวณ

ปัญหาเรื่องโรคและแมลงศัตรูพืชเกษตรกรไม่มีปัญหาร้อยละ 69.30 มีปัญหาร้อยละ 30.70 เนื่องจากโรคที่สำคัญคือ โรคผลเน่าก่อนเก็บเกี่ยวหรือโรคเน่าคอดิน โรคราแป้ง โรคราสนิม โรคกุ้งแห้ง และโรคใบจุดตากบ

แนวทางการแก้ปัญหาโรคที่เกิดกับพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของเกษตรกรคือ การเพิ่มปริมาณยาฆ่าแมลงและสารเคมีในการกำจัดในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นซึ่งวิธีการนี้จะเป็นผลเสียต่อ

ผู้บริโภครและตัวเกษตรกรเอง โดยฉีดพ่นยาเพื่อกำจัดก่อนการเก็บเกี่ยวผล 2-3 ครั้ง แต่เกษตรกรบางรายก็เน้นวิธีการป้องกันโดยเพิ่มปริมาณยาฉีด ดังตารางที่ 4.29

ข้อมูลที่ต้องการในการปฏิบัติเกี่ยวกับปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืชจึงควรได้รับคำแนะนำในการใช้อย่างถูกต้องเพื่อลดความเสียหายจากโรค ผลกระทบที่จะเกิดกับตัวเกษตรกรและผู้บริโภคที่ตามมา

ตารางที่ 4.29 ปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืชและวิธีการแก้ปัญหาของเกษตรกร

ประเด็น	ความถี่	ร้อยละ	วิธีแก้ปัญหา
ไม่มีปัญหา	46	30.7	-
มีปัญหาและอุปสรรค	104		
1. มีแมลงเจาะผลพริกในช่วงก่อนเก็บเกี่ยวผลเน่าก่อนเก็บเกี่ยว			1. การเพิ่มปริมาณยาฆ่าแมลงและสารเคมีในการกำจัดให้มากกว่าเดิม
2. แมลงศัตรูพืชดื้อยา			2. ฉีดยาพ่นกำจัด 2-3 ครั้ง ก่อนเก็บ
3. โรคราแป้ง			3. ฉีดยาและรีบเก็บพริกขาย
4. โรคราสนิม			4. ใช้น้ำปุ๋ยหมักชีวภาพกำจัดแทน
5. โรคกุ้งแห้ง			5. ปรึกษาร้านเคมีเกษตร
6. โรคใบจุดตากบ			6. พัฒนาสายพันธุ์ให้ทนทานต่อโรค
7. โรคเน่าคอดิน			

4.5 ขั้นตอนการปลูกเพื่อสร้างเอกลักษณ์ของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ตามที่ได้กล่าวในบทนำแล้วว่าหัวเรือเป็นชื่อตำบลหนึ่งในเขตพื้นที่การปกครองอำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี เป็นที่รู้จักของผู้คนทั่วไป เนื่องจากตำบลนี้เป็นต้นกำเนิดของพริกพันธุ์พื้นเมืองพันธุ์หัวเรือซึ่งมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ว่ากระบวนการผลิตพริกในขั้นตอนสำคัญนั้นมีที่มาจาก ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เครือข่ายเกษตรกรด้านการคัดเลือกพันธุ์พริก การปรับปรุงพันธุ์ การเก็บรักษาพันธุ์ การเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยวผลผลิต มีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

4.5.1 วิธีการคัดเลือกพันธุ์พริก เกษตรกรมีการดำเนินการ 3 รูปแบบคือ (1) เก็บเมล็ดพันธุ์พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือไว้ทำพันธุ์เอง (2) มีเกษตรกรบางส่วนเริ่มซื้อเมล็ดพันธุ์จากร้านค้าในจังหวัดหรือร้านค้าในหมู่บ้าน โดยเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ที่สมบูรณ์ ซึ่งเมล็ดพันธุ์ 50 กรัมจะสามารถปลูกพริกได้

ประมาณ 1 ไร่ (3) เก็บเมล็ดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือสำหรับปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือน โดยจะคัดเลือกเมล็ดพริกที่สมบูรณ์ เพื่อเพาะปลูกประมาณครั้งละ 2,000 ต้น โดยเมล็ดพันธุ์พริกที่ปลูกไว้บริโภคในครัวเรือนนี้เกษตรกรจะไม่ใช่สารเคมี

4.5.2 การเก็บรักษาพันธุ์ ทุกฤดูกาลปลูกพริกคือช่วงปลายเดือนสิงหาคมถึงช่วงต้นเดือนกันยายน เกษตรกรจะซื้อเมล็ดพันธุ์พริกมาจากตลาดมาปลูกหรือซื้อจากเพื่อนเกษตรกร โดยไม่มีการเก็บเมล็ดพันธุ์พริกจากแปลงปลูกของตนไว้เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์แต่อย่างใด โดยเกษตรกรจะเริ่มซื้อเมล็ดพันธุ์ยี่ห้อที่มีเปอร์เซ็นต์ความงอกสูง ให้ผลผลิตดี และมีลักษณะผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาด และได้ราคาขายผลผลิตที่ดี ด้วยเหตุนี้พันธุ์พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในพื้นที่จึงเริ่มถูกแทนที่ด้วยเมล็ดพันธุ์พริกจากบริษัท เนื่องจากพ่อค้าพริกจะให้ราคาผลผลิตพริกที่ปลูกด้วยเมล็ดพันธุ์ของบริษัทสูงกว่าพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

4.5.3 ระบบการเพาะปลูก ระบบและวิธีการปลูกแบ่งเป็นการเพาะต้นกล้าและการย้ายปลูกในแปลงปลูก

1) การเพาะต้นกล้า เกษตรกรเริ่มเพาะต้นกล้าด้วยเมล็ดพันธุ์ที่ซื้อมาจากตลาดในถาดหลุมขนาด 104 หลุม โดยใช้วัสดุปลูกที่มีส่วนผสมที่ประกอบด้วยแกลบดำร้อยละ 60 ดินร่อยละ 10 วัสดุปลูกสำเร็จบรรจุถุงร้อยละ 20 และขุยมะพร้าวร้อยละ 10 อัตราเมล็ดพันธุ์ที่ใช้คือ 2 เมล็ดต่อหลุม เกษตรกรบางรายจะรดน้ำและใช้ผ้าคลุมถาดหลุมที่หยอดเมล็ดพริกแล้วไว้ก่อนประมาณ 3-4 จนเมล็ดเริ่มงอกแล้วจึงย้ายลงโรงเรือนเพาะกล้า โดยเชื่อว่าจะทำให้เมล็ดงอกได้ดี

หลังจากเพาะเมล็ดในถาดหลุมเรียบร้อยแล้ว เกษตรกรจะย้ายถาดไปไว้ในโรงเรือนเพาะกล้า ที่คลุมด้วยพลาสติกใสและสแลนบังแดดคลุมซ้ำอีกชั้นตรงส่วนที่เป็นหลังคาเพื่อป้องกันลมและควบคุมปริมาณแสงแดดไม่ให้ถูกต้นกล้ามากเกินไป เกษตรกรจะดูแลต้นกล้าประมาณ 40 วันจึงย้ายลงปลูกในแปลง โดยจะมีการรดน้ำประมาณ วันเว้นวันหรือตามสภาพความชื้นของดินและสภาพอากาศ นอกจากนั้นจะมีพ่นสารกำจัดเชื้อรา สารกำจัดแมลงศัตรูพืช และปุ๋ยเกร็ด (ปุ๋ยให้ทางใบ) สูตรบำรุงต้นและใบ ประมาณสัปดาห์ละครั้ง หรือแล้วแต่สภาพของต้นกล้า



ภาพที่ 4.2 การเพาะต้นกล้าพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

2) การย้ายปลูกลงแปลงปลูก ช่วงประมาณต้นเดือนสิงหาคม เกษตรกรจะเตรียมแปลงปลูกโดยการไถพรวนเพื่อย่อยดินให้มีขนาดเล็กและเป็นการกำจัดวัชพืช หลังจากนั้นจะยกร่องแปลงให้มีความกว้าง 70 ถึง 100 เซนติเมตร และมีความยาวตามความยาวของแปลงปลูก นอกจากนั้น เกษตรกรจะฉีดสารเคมีคุมวัชพืชก่อนย้ายต้นกล้าพริกลงปลูก 3- 4 วัน สำหรับการปลูกพริกนั้น เกษตรกรจะเว้นระยะระหว่างแถวและต้น ประมาณ 30 เซนติเมตร x 30 เซนติเมตร จำนวนต้นกล้าที่ปลูกต่อหลุมปลูกคือ 2 ต้น การดูแลรักษาต้นพริกจะมีการฉีดสารกำจัดแมลงศัตรูพริกและสารกำจัดเชื้อรา เมื่อพริกอายุประมาณ 4 เดือน ต้นพริกจะเริ่มให้ผลผลิต



ภาพที่ 4.3 แปลงพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

4.5.4 การเก็บเกี่ยวผลผลิต การเก็บเกี่ยวผลผลิตจะเริ่มต้นในเดือนพฤศจิกายน โดยต้นพริกให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนถึงเดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ หลังจากนั้นปริมาณผลผลิตจะค่อยๆ ลดลงเรื่อยๆ จนถึงเดือนสุดท้ายของการให้ผลผลิตคือเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดูแลรักษาของเกษตรกรแต่ละรายด้วย โดยจะมีการเก็บเกี่ยวรวมตลอดฤดูกาลปลูกประมาณ 7-8 ครั้ง การเก็บเกี่ยวจะมีการว่าจ้างชาวบ้านในพื้นที่ ส่วนผู้มารับซื้อพริกมักจะเป็นพ่อค้ารายใหญ่ในพื้นที่เข้ามารับซื้อที่สวน



ภาพที่ 4.4 ผลผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือที่ออกสู่ตลาด

4.6 ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาและร่วมเป็นเครือข่าย

การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือพบว่า ช่วยทำให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาและร่วมเป็นเครือข่ายโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$) โดยมีค่าเฉลี่ยประโยชน์ในด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้แก่ มีการจ้างงานในชุมชน ($\bar{X} = 4.19$) สภาพเศรษฐกิจของชุมชน ความเป็นอยู่ดีขึ้น ($\bar{X} = 4.06$) เกษตรกรผู้ปลูกพริกมองเห็นผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินเช่น ความสุข ความพึงพอใจในอาชีพ ($\bar{X} = 3.75$) ดังตารางที่ 4.30

การที่เกษตรกรให้ความคิดเห็นว่าการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือก่อให้เกิดการจ้างงานในชุมชน ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นเนื่องจากขั้นตอนการปลูกพริกจนกระทั่งการเก็บเกี่ยว ต้องจ้างแรงงาน หากแรงงานในครัวเรือนไม่เพียงพอ ครัวเรือนจะต้องจ้างแรงงานที่อยู่ในชุมชนหรือชุมชนใกล้เคียง เกือบทุกขั้นตอนทำให้แรงงานรับจ้างมีรายได้จากการรับจ้างนอกจากงานประจำอีกแหล่งหนึ่ง

ตารางที่ 4.30 ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาและร่วมเป็นเครือข่าย

ประโยชน์ที่เกิดขึ้น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การจ้างงานในชุมชน	4.19	0.57	มาก
2. สภาพเศรษฐกิจของชุมชน ความเป็นอยู่ดีขึ้น	4.06	0.63	มาก
3. มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกันนำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง	3.84	0.62	มาก

ตารางที่ 4.30 ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาและร่วมเป็นเครือข่าย (ต่อ)

ประโยชน์ที่เกิดขึ้น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
4. ความสัมพันธ์ในชุมชนมากขึ้นเช่น เกษตรกรนัดคุยกัน มากขึ้น ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือ	3.73	0.71	มาก
5. เกิดกิจกรรมทางสังคมเช่น งานบุญ เกิดกองทุนชุมชน	3.45	0.76	ปานกลาง
6. เกษตรกรผู้ปลูกพริกมองเห็นผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินเช่นความสุข ความพึงพอใจ ในอาชีพ	3.92	0.51	มาก
7. มองเห็นจุดมุ่งหมายในอาชีพปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัว เรือในอนาคตร่วมกัน	3.57	0.71	มาก
8. มีการแก้ไขปัญหาาร่วมกันในด้านการผลิตและ การตลาด	3.75	0.66	มาก
9. มีการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและ กันหรือมีกิจกรรมประชุมร่วมกัน	3.23	0.74	ปานกลาง
รวม	3.75	0.66	มาก

4.7 การรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีการรวมกันเป็นกลุ่มภายใต้ชื่อ “เกษตรกรอาสา” วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มเป็นไปเพื่อพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันอย่างยาวนาน ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงสังคมในการร่วมมือช่วยเหลือกัน เนื่องจากการเชื่อมโยงของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองที่สมัครใจ ในการแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกันอีกทั้งนำข้อมูลข่าวสารจากทางเกษตรจังหวัด เกษตรอำเภหรือองค์การบริหารส่วนตำบลมาถ่ายทอดให้กันและกัน ระยะเวลาของการรวมกลุ่มเริ่มตั้งแต่ปี 2549-2559 รวมระยะเวลา 10 ปี ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดคือการช่วยเหลือและลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน แลกเปลี่ยนพูดคุยในระบบการผลิตเป็นสำคัญ การจัดหาปัจจัยการผลิต รายชื่อเครือข่ายเกษตรกรอาสาตารางที่ 4.31

ตารางที่ 4.31 รายชื่อเครือข่ายเกษตรกรอาสา

ลำดับ	หมู่บ้าน	ชื่อเกษตรกรอาสา	หมายเหตุ
1.	หมู่ 2 บ้านหนองมูก	นายไพฑูรย์ สมบูรณ์	0850246497
2.	หมู่ 4 บ้านหนองจอง	นายสุขชี ขุยทอง	0862213507
3.	หมู่ 5 บ้านหนองยาง	ก้านัน	0834642889
4.	หมู่ 6 บ้านหนองเม็ก	นายอำพร เชื้อชัย	0819556533
5.	หมู่ 7 บ้านสำราญ	นายมีชัย สายแวว	0879609133
6.	หมู่ 8 บ้านหนองจำนั๊ก	นายทองใบ ทาจิตต์	0823668755
7.	หมู่ 9 บ้านคล้อ	แม่บัวทิพย์ คณะพันธ์	0891891939
8.	หมู่ 10 บ้านอัน	นายศักดิ์ ศิริพัฒน์	0878602182
9.	หมู่ 11 บ้านหัวเรือ	นางจตุรพร หลอดเงิน	0842990070
10.	หมู่ 12 หนองก่าน	นายชาตรี สายนรา	0833673588
11.	หมู่ 13 บ้านทุ่งหนองทอง	นายจินดา วงศ์สุข	-
12.	หมู่ 14 บ้านทุ่งขาม	นายวิชัย จินวงษ์	0897217570
13.	หมู่ 15 บ้านทุ่งขามเหนือ	ผู้ใหญ่บ้าน	-
14.	หมู่ 16 บ้านหัวเรือทอง	นายชาตรี เนียมงาม	0862584388

ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มเกษตรกรอาสา คือ หลายคนร่วมกันคิดร่วมกันทำ ทำให้กลุ่มมีพลังเกิดขึ้น โดยเฉพาะความเท่าเทียมกันในระบบการผลิต ข้อมูลข่าวสารทางการตลาด ราคาขาย ผลผลิตที่ได้ใกล้เคียงกัน เพราะมีการดำเนินการที่คล้ายๆ กัน การรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือจึงมีลักษณะของการ มีเป้าหมายร่วมกันที่นำไปสู่กิจกรรมการปลูกพริกให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ มีความสนใจและเห็นประโยชน์ร่วมกันในการรักษามาตรฐานพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ มีการช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ดังที่ นายชาตรี เนียมงาม กล่าวว่า “เมื่อก่อนต่างคนต่างทำ” ตั้งแต่รวมกลุ่มมีเกษตรกรอาสา “ต่างคนต่างช่วยกันทำ และคิดร่วมกัน” ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นดีกว่าต่างคนต่างทำหลายเท่า

4.8 ต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

4.8.1 การประเมินมูลค่าต้นทุนของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ในการศึกษาครั้งนี้ประเมินมูลค่าต้นทุนโดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 150 ครัวเรือน ในการคำนวณมูลค่าปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือจ่ายเป็นเงินสดและไม่ได้จ่ายเป็นเงินสด ดังนี้

- 1) ค่าดอกเบี้ยยเงินกู้ คิดจากจำนวนเงินกู้และอัตราดอกเบี้ยที่เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือจ่ายจริง ให้กับแหล่งเงินกู้ต่างๆ
- 2) ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนในการซื้อเครื่องจักรอุปกรณ์ คิดเป็น ร้อยละ 2.5 ต่อปีของมูลค่าซื้อเท่ากับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร
- 3) ค่าแรงงานในครัวเรือน ประเมินจากอัตราค่าจ้างแรงงานในพื้นที่ตามที่กฎหมายกำหนด คือ 300 บาทต่อคนต่อวัน
- 4) ค่าเช่าที่ดิน ถ้าที่ดินเช่าคิดตามราคาเช่าที่จ่ายจริง ส่วนที่ดินของเกษตรกรเองประเมินจากอัตราค่าเช่าในท้องถิ่น คือร้อยละ 500 บาทต่อไร่ต่อปี
- 5) ค่าดอกเบี้ยยเงินลงทุน ในกรณีเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือใช้เงินของตนเองซื้อวัสดุการเกษตร คิดร้อยละ 3 (เท่ากับอัตราเงินฝากธนาคาร)
- 6) ค่าปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรซื้อ เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี ค่าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและอื่นๆ คิดจากจำนวนที่ใช้และราคาที่เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือได้จ่ายจริง

4.8.2 ผลการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ต้นทุนและผลตอบแทนในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ คณะวิจัยจะวิเคราะห์จากการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของเกษตรกรในหนึ่งรอบการผลิต ซึ่งใช้เวลาประมาณ 3-4 เดือนต่อรอบการผลิต อย่างไรก็ตามถึงแม้เกษตรกรบางรายจะเริ่มนำพริกพันธุ์อื่นมาทดลองปลูกแต่การวิเคราะห์นี้คิดต้นทุนเฉพาะพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเท่านั้น

เกณฑ์ที่ใช้วัดผลตอบแทนจากการผลิต ในการวิจัยนี้ ใช้ผลผลิตต่อไร่ ราคาต่อกิโลกรัม รายได้ต่อไร่ กำไรสุทธิต่อไร่ รายได้เหนือต้นทุนผันแปรเงินสดต่อไร่ และกำไรสุทธิเงินสดต่อไร่ ผลวิเคราะห์พบว่า ปริมาณผลปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของครัวเรือนเฉลี่ยไร่ละ 973.14 กิโลกรัม ราคาเฉลี่ยที่ครัวเรือนขายได้เท่ากับ 49.13 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือทั้งหมดจำนวน 47,811.53 บาทต่อไร่ หรือ 49.13 บาทต่อกิโลกรัม เมื่อหักต้นทุนการผลิตทั้งหมด จำนวน 29,509.29 บาทต่อไร่ จะได้กำไรสุทธิจำนวน 18,304.70 บาทต่อไร่ หรือ 18.81 บาทต่อกิโลกรัม และเมื่อหักด้วยต้นทุนทั้งหมดที่เป็นเงินสด จะได้รับรายได้สุทธิเหนือต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินสดจำนวน 28,220.80 บาทต่อไร่ หรือ 28.97 บาทต่อกิโลกรัม ดังตารางที่ 4.32 และ 4.33

ตารางที่ 4.32 ต้นทุนโดยรวม¹³ และผลตอบแทนในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

หน่วย:(บาท/ไร่)

รายการ	ต้นทุนการผลิต		รวม	ร้อยละ
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด		
1. ต้นทุนผันแปร	19,619.19	4,890.80	24,509.99	83.05
1.1 ค่าแรงงานและเครื่องจักร	10,863.82	4,890.8	15,754.62	53.38
การเตรียมดินและแปลงปลูก	254.5	394.3	648.8	2.20
การปลูกลงแปลง	623.31	617.93	1,241.24	4.21
การใส่ปุ๋ยและรดน้ำ	36.92	429.85	466.77	1.57
การพ่นสารเคมีควบคุมวัชพืช	105.8	109.49	215.29	0.73
การพ่นสารเคมีกำจัดโรคพืช	219.94	159.7	379.64	1.29
การเก็บผลผลิต บรรจุและขนส่ง	9,623.35	3,179.53	12,802.88	43.39
1.2 ค่าวัสดุการเกษตร	6,168.45	0	6,168.45	20.90
เมล็ดพันธุ์	1,218.57	0	1,218.57	4.13
ปุ๋ยเคมี	2,196.88	0	2,196.88	7.44
ปุ๋ยคอก	2,117.16	0	2,117.16	7.17
สารเคมีกำจัดโรคพืช	170.84	0	170.84	0.58
สารเคมีควบคุมวัชพืช	113.72	0	113.72	0.39
น้ำมันเชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่น	351.28	0	351.28	1.19
1.3 ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ¹⁴	2,586.92	0	2,586.92	8.77

¹³ เป็นต้นทุนโดยรวมในรอบการผลิตตั้งแต่การเตรียมดิน การเพาะกล้าจนกระทั่งเก็บเกี่ยวผลผลิต

¹⁴ ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ประกอบด้วยค่าอาหารกลางวันของแรงงานรับจ้าง ค่าสาธารณูปโภคเช่นค่าโทรศัพท์ ค่าไฟฟ้าการสูบน้ำหรือระบบการให้น้ำ เป็นต้น

ตารางที่ 4.32 ต้นทุนและผลตอบแทนในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ (ต่อ)

หน่วย:(บาท/ไร่)

รายการ	ต้นทุนการผลิต		รวม	ร้อยละ
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด		
2. ต้นทุนคงที่	1,185.00	3,814.35	4,999.35	16.95
ค่าเช่าที่ดิน/ค่าเสียโอกาสของการใช้ที่ดิน	1,185.00	0.00	1,185.00	4.02
ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์การเกษตร	0	2,421.29	2,421.29	8.21
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนซื้ออุปกรณ์การเกษตร	0	1,393.06	1393.06	4.72
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	20,804.19	8,705.10	29,509.29	100.00
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม	21.38	8.95	30.32	

ตารางที่ 4.33 ผลตอบแทนการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

หน่วย:(บาท/ไร่)

รายการ	ผลตอบแทนจากการผลิต
1. ผลผลิต (กิโลกรัมต่อไร่)	937.14
2. ราคาเฉลี่ย (บาทต่อกิโลกรัม)	49.13
3. รายได้ทั้งหมด (บาทต่อไร่)	47,811.53
4. ต้นทุนผันแปรต่อกิโลกรัม (บาทต่อกิโลกรัม)	26.40
5. กำไรสุทธิ (บาทต่อไร่)	18,302.24
6. กำไรสุทธิ (บาทต่อกิโลกรัม)	18.81
7. รายได้สุทธิเหนือต้นทุนผันแปรเงินสด (บาทต่อไร่)	28,192.34
8. รายได้สุทธิเหนือต้นทุนผันแปรเงินสด (บาทต่อกิโลกรัม)	28.97

ที่มา: จากการคำนวณ

หมายเหตุ: พื้นที่ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ เฉลี่ย 2.37 ไร่ต่อครัวเรือน

4.8.3 การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน จะช่วยให้เกษตรกรตัดสินใจวางแผนการผลิต การใช้ปัจจัยในการผลิตได้ ตลาดและราคาได้ในระดับหนึ่ง การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนของการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ จึงประกอบด้วยการวิเคราะห์ผลผลิตที่จุดคุ้มทุนและการวิเคราะห์ราคาที่จุดคุ้มทุน โดยจุดคุ้มทุนในที่นี้คือจุดที่รายได้ทั้งหมดเท่ากับต้นทุนทั้งหมด

1) จุดคุ้มทุน ณ ระดับผลผลิตคุ้มทุนเฉลี่ยต่อไร่ คำนวณจาก

$$\frac{\text{ต้นทุนทั้งหมด (บาทต่อไร่)}}{\text{ราคาขาย (บาทต่อกิโลกรัม)}}$$

$$\frac{29,509.29}{49.13}$$

$$\text{ระดับผลผลิตคุ้มทุน} = 600.60 \text{ กิโลกรัมต่อไร่}$$

2) ระดับราคาคุ้มทุน คำนวณจาก

$$\frac{\text{ต้นทุนทั้งหมด (บาทต่อไร่)}}{\text{ผลผลิต (กิโลกรัมต่อไร่)}}$$

$$\frac{29,509.29}{973.14}$$

$$\text{ระดับราคาคุ้มทุน} = 30.30 \text{ บาทต่อกิโลกรัม}$$

ผลผลิตที่จุดคุ้มทุนของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรืออยู่ที่ 30.00 บาทต่อกิโลกรัม ที่ระดับผลผลิต 600.60 กิโลกรัมต่อไร่ ทั้งนี้รายรับทั้งหมดเท่ากับต้นทุนทั้งหมด แต่ถ้าครัวเรือนได้ผลผลิตต่ำกว่าระดับดังกล่าวแล้วครัวเรือนจะขาดทุนหรือมีกำไรสุทธิต่ำกว่า 0 พบว่ามีครัวเรือน จำนวน 150 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ที่สามารถผลิตได้มากกว่าหรือเท่ากับผลผลิตคุ้มทุน สำหรับกรณีพิจารณาราคาที่จุดคุ้มทุน เมื่อครัวเรือนสามารถปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือได้ 600.60 กิโลกรัมต่อไร่ ครัวเรือนจะขายพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือได้ในราคา 29,486.10 บาทต่อไร่หรือราคา 30.30 บาทต่อกิโลกรัม รายรับจากการขายผลผลิตทั้งหมดจะเท่ากับต้นทุนทั้งหมด และถ้าครัวเรือนขายพริก

พื้นที่เมืองพันธุ์หัวเรือได้ต่ำกว่าราคาดังกล่าว การปลูกพริกพื้นที่เมืองพันธุ์หัวเรือจะขาดทุน พบว่ามี
ครัวเรือน จำนวน 0.00 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.00 ที่สามารถผลิตได้น้อยกว่าผลผลิตคุ้มทุน

บทที่ 5

สถานการณ์ทางการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

คณะผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงสถานการณ์ทางการตลาดที่ครอบคลุมถึงกิจกรรมการตกลงซื้อขาย สถานที่ซื้อขายพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ การกำหนดราคา การขยายตัวของตลาด ช่องทางการจัดจำหน่ายของผลผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ดังนั้นตลาดในระบบเศรษฐกิจของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อเกษตรกรเนื่องจากตลาดทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิตกับเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือกับผู้บริโภคโดยผ่านผู้รับซื้อพ่อค้าคนกลาง ซึ่งจะช่วยให้พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือจากแหล่งผลิตปฐมภูมิไปสู่ผู้บริโภคคนสุดท้าย

5.1 สถานการณ์ทางการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

จากการสำรวจข้อมูลและการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือพบว่าเกษตรกรไม่ต้องเคลื่อนย้ายพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือไปยังตลาดที่ต่างๆ แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากผู้ค้าส่งมารับซื้อที่สวนของเกษตรกรเอง ทำให้เกษตรกรไม่มีค่าใช้จ่ายในการเคลื่อนย้ายผลผลิตที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด แต่ประเด็นการจัดการความเสี่ยงทางด้านการตลาด ปัญหาทางด้านราคาเกษตรกรไม่มีอำนาจในการกำหนดหรือต่อรองราคาแต่อย่างใด ประเด็นนี้ได้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรโดยตรงหากพิจารณาเรื่องราวได้ที่มาจากการกำหนดราคาที่เกษตรกรได้รับ การกำหนดราคาขึ้นอยู่กับผู้รับซื้อเพียงคนเดียว เกษตรกรคิดว่าเป็นปัญหาสำหรับเกษตรกรมากที่สุด ร้อยละ 68.00 เกษตรกรส่วนน้อย ร้อยละ 32.00 คิดว่าไม่เป็นปัญหา ดังตารางที่ 5.1

การที่เกษตรกรส่วนใหญ่ระบุว่า รายได้ที่ได้รับจากการขายมีปัญหาเนื่องจากเกษตรกรเปรียบเทียบราคาที่เคยได้รับสูงสุดในช่วงเวลาที่พริกขาดแคลนหรือมีปริมาณออกสู่ตลาดน้อย แต่เมื่อพริกมีปริมาณเพียงพอและล้นตลาดราคาจึงต้องลดลงตามกลไกของตลาด ส่งผลให้เกษตรกรมีกำไรน้อยลงกว่าปีที่ผ่านมา ส่วนเกษตรกรที่คิดว่ามีปัญหาเป็นเกษตรกรที่เข้าใจระบบการตลาดว่าหากผลผลิตพริกออกมามากเกินความต้องการ อีกทั้งผู้บริโภคมีความต้องการบริโภคพริกน้อยลงหรือมีทางเลือกในการบริโภคพริกในรูปแบบอื่นๆ ย่อมจะส่งผลต่อระดับราคาที่เคยได้รับ

สิ่งสำคัญที่สุดคือ เกษตรกรต้องรู้จักหาข้อมูลหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือเกษตรกรควรให้ข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกรในด้านราคา การวางแผนการผลิต หรือผลผลิตพริกพันธุ์ต่างๆ ที่คุณภาพใกล้เคียงกันออกสู่ตลาดหรือเก็บเกี่ยวพร้อมกัน เพราะปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อปริมาณผลผลิต และส่งผลต่อราคาพริกที่ลดลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การแก้ปัญหาในการลดความ

เสี่ยงกรณีที่ผลผลิตพริกออกมาเยอะตามราคาที่คุณกำหนดเพราะพริกไม่สามารถเก็บไว้นานได้เมื่อเก็บเกี่ยวจากแปลงปลูกแล้ว

ตารางที่ 5.1 ราคาผลผลิตหรือรายได้ที่ได้รับ

ประเด็น	ความถี่	ร้อยละ	วิธีแก้ปัญหา
ไม่มีปัญหา	48	32.00	-
มีปัญหาและอุปสรรค	102	68.0	ยอมนำพริกออกขายตามราคาตลาด
ราคาไม่แน่นอน ต่ำกว่าที่เคยได้รับ			
ราคาที่ได้ไม่สอดคล้องกับผลผลิต			

การขนส่งผลผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเพื่อไปขายที่ตลาด เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 100 ไม่มีปัญหา เนื่องจากผู้ซื้อมารับซื้อที่สวนของเกษตรกรเอง ดังตารางที่ 5.2

ข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์เกษตรกรนายปรีชา คำพันธุ์ และนายถนอม อรอินทร์ ระบุว่าผู้ซื้อที่สำคัญในตำบลหัวเรือคือ พ่อค้าพริกรายใหญ่ 2 ราย คือ สิทธิพลฟาร์ม และนายสิทธิศักดิ์ จันทร์ภรณ์ อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 3 บ้านหัวเรือ และรายอื่นๆ อีก 4 ราย การซื้อขายพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือร้อยละ 50 เป็นระบบเก่าแก่หมายความว่าพ่อค้าหรือเจ้าเก่าจะให้เมล็ดพันธุ์และปุ๋ยแก่เกษตรกรไปใช้ก่อนโดยยังไม่เก็บเงินทันที แต่จะหักค่าใช้จ่ายทั้งหมดหลังเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยผลผลิตที่ได้เกษตรกรต้องขายให้เจ้าเก่าเท่านั้น

นายปรีชา คำพันธุ์ และนายถนอม อรอินทร์ ได้ให้ข้อมูลต่อว่า พริกที่เจ้าเก่ารับซื้อถึงสวนจะถูกนำมาทำความสะอาดโดยการแยกสิ่งปลอมปน แล้วบรรจุถุงๆ ละ 10 กิโลกรัม ดังนั้น หากราคาพริกอยู่ที่ 50 บาทต่อกิโลกรัม พ่อค้าจะมีต้นทุนค่าพริก 500 บาท ค่าขนส่งถุงละ 10 บาท ค่าถุง ค่าแรง รวมกันประมาณ 100 บาท และจะขายในราคาประมาณ 800 บาทต่อถุง ดังนั้นกำไรจะอยู่ประมาณ 200 บาทต่อถุง

อย่างไรก็ตามราคาจะมีความผันแปรขึ้นลงตามกลไกการตลาด พริกจะมีราคาดีในช่วงเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมกราคม สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านชาติรี ให้เหตุผลว่าเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคมเป็นช่วงที่พริกที่ผลิตในเขตจังหวัดชัยภูมิและจังหวัดกาญจนบุรียังไม่ออกสู่ตลาด โดยการขายพริกนั้นพ่อค้าจะมีการตรวจสอบราคาในตลาดก่อนเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาตั้งราคาขายก่อนจะมารับซื้อพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ส่วนการขนส่งพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือไปขายของรถร่วม นายสิทธิศักดิ์ จันทร์ภรณ์ ผู้ประกอบการค้าส่งได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการขนส่งเพื่อจำหน่ายพริกต่อไปว่า ได้ว่าจ้างรถขนส่งประมาณร้อยละ 10 ของรายได้จากพริกที่ขายได้ จะออกรถประมาณ 20.00 น. ไปถึงตลาดปลายทาง

ที่กรุงเทพมหานครประมาณเวลา 04.00 น. กรณีที่การขนส่งล่าช้าจะทำให้พริกถูกความร้อนจากแสงแดดในระหว่างการขนส่งมีผลให้พริกเสียหายการขนส่งจึงดำเนินการในตอนกลางคืนถึงเข้าตรูบางครั้งจำเป็นต้องคัดพริกทั้งจำนวนมากเป็นเหตุให้ขาดทุนซึ่งส่วนนี้ผู้ค้าพริกยอมรับความเสี่ยงที่เกิดขึ้น และส่วนนี้ก็เป็นเหตุผลในการตั้งราคากับเกษตรกรด้วย

นายสิทธิศักดิ์ จันทรภรณ์ ได้ให้ข้อมูลต่อว่า หลังจากขายพริกที่ตลาดสินค้าเกษตรที่กรุงเทพมหานครแล้ว ขากลับตนเองจะนำสินค้าเกษตรเช่น มะนาว หอมแขก มันฝรั่ง แครอท หอมหัวใหญ่ จากตลาดสินค้าเกษตรในกรุงเทพมหานคร นำกลับมาขายในเขตอีสาน เช่น จังหวัด นครราชสีมา ศรีสะเกษ และร้อยเอ็ดซึ่งเป็นการบริหารจัดการความเสี่ยงและผลตอบแทนของผู้ค้าพริกให้เกิดประโยชน์ตลอดเส้นทางขนส่ง

จากข้อมูลการสำรวจและการสัมภาษณ์ พบว่าเกษตรกรไม่มีความเสี่ยงในการขนส่งสินค้าเพื่อไปจำหน่ายเอง ไม่ต้องหาตลาดเอง จึงยอมรับการตั้งราคาซื้อขายจากผู้ค้าส่ง ลักษณะดังกล่าวเกษตรกรเป็นเพียงผู้ผลิตในขั้นปฐมภูมิเท่านั้น จึงกล่าวได้ว่าช่องทางการจำหน่ายพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของเกษตรกรเป็นช่องทางการจำหน่ายในลักษณะการกระจายพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือออกสู่ตลาด ระหว่างผู้ซื้อ ผู้ขาย และผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการซื้อ มี 3 ทอดก่อนถึงมือผู้บริโภคหรือกล่าวได้ว่าช่องทางการจัดจำหน่ายพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นช่องทาง 3 ระดับคือผู้ผลิต ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีกและผู้บริโภค

ตารางที่ 5.2 การขนส่งผลผลิต

ประเด็นปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	วิธีแก้ปัญหา
ไม่มีปัญหา	150	100.0	-
มีปัญหาและอุปสรรค	0	0	-

เหตุผลสำคัญในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ เนื่องจากพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นพืชเศรษฐกิจ มีตลาดรับซื้อแน่นอน ผลผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือที่ออกมาทุกปีเพาะปลูกนั้น มีตลาดรับซื้อแน่นอน เกษตรกรส่วนใหญ่จึงไม่มีปัญหาเรื่องตลาดรับซื้อเป็นความคิดเห็นที่มากที่สุด ร้อยละ 99.30 มีเพียง ร้อยละ 0.70 คิดว่ามีปัญหาเรื่องการตลาดรับซื้อ ดังตารางที่ 5.3

การที่เกษตรกรส่วนใหญ่คิดว่าไม่มีปัญหา เนื่องจากตลาดเกิดขึ้นทันทีหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตพริกที่สวนของเกษตรกรเอง และเกษตรกรพอใจที่จะขายที่สวนโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการขนส่ง อีกทั้งไม่ต้องแบกรับภาระความเสี่ยงของผลผลิตเสียหายระหว่างการขนส่งที่ต้องไปส่งให้ทันเวลา การว่าจ้างรถ เพื่อลดความน่าเสียของพริกสด เป็นลักษณะของการถ่ายโอนความเสี่ยงของเกษตรกรผู้ปลูกพริกไปให้ผู้รับซื้อในระบบตลาด แต่การที่เกษตรกรส่วนน้อยที่คิดเห็นว่ามีปัญหาและ

เป็นอุปสรรคเพราะ มีพ่อค้ารายใหญ่อยู่รายเดียวหรือสองรายเป็นผู้มารับซื้อทั้งหมดเพื่อไปส่งขายตามตลาดในท้องถิ่นและตลาดภูมิภาคอื่นๆ ในลักษณะของการผูกขาดและการมีอำนาจในการกำหนดราคา

ดังนั้น ทางเลือกของเกษตรกรเพื่อป้องกันการผูกขาด เกษตรกรสามารถนำผลผลิตของตนเองออกขายในตลาดค้าปลีกในจังหวัดอุบลราชธานีโดยตรง และตลาดกลางสินค้าขนาดใหญ่ของจังหวัดอุบลราชธานีเองได้ คือตลาดเจริญศรี โดยมีระยะทางระหว่างแหล่งผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือไปตลาดเจริญศรีระยะทาง 35 กิโลเมตรได้ แต่ยังไม่มีการขายใดดำเนินการในลักษณะดังกล่าว

ตารางที่ 5.3 ปัญหาและอุปสรรคทางด้านตลาดรับซื้อผลผลิต

ประเด็น	ความถี่	ร้อยละ	วิธีแก้ปัญหา
ไม่มีปัญหา	149	99.30	-
มีปัญหาและอุปสรรค มีการผูกขาดการซื้อขาย	1	0.70	-

ข้อมูลข่าวสารทางด้านการตลาด การไหลของข้อมูลข่าวสาร ปริมาณความต้องการพริกในภาพรวมของประเทศ และตลาดต่างประเทศเกี่ยวข้องโดยตรงระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ การได้รับข้อมูลข่าวสารทางด้านการตลาด ปัจจัยการผลิตเกษตรกรส่วนใหญ่คิดว่าไม่มีปัญหา ร้อยละ 99.30 มีเพียงเกษตรกรส่วนน้อยร้อยละ 0.70 มีปัญหาและอุปสรรคในการได้รับข้อมูลข่าวสารทางด้านการตลาดหรือปัจจัยการผลิตเนื่องจากคิดว่าข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาไม่ตรงตามความเป็นจริง ราคาตลาดเคลื่อนไหวกว่าที่ได้รับข่าวสารโดยเฉพาะเรื่องราคา

ดังนั้น แนวทางการแก้ปัญหาสำหรับเกษตรกรที่ได้รับข้อมูลข่าวสารไม่ตรงตามความเป็นจริง เกษตรกรควรได้ตรวจสอบข้อมูลข่าวสารจากแหล่งที่น่าเชื่อถือได้มากกว่า 2 แหล่งก่อนการตัดสินใจขายผลผลิตก็จะช่วยให้เกษตรกรได้รับข่าวสารที่ถูกต้อง ทั้งนี้เครื่องมือที่สามารถช่วยให้เกษตรกรตรวจสอบราคาได้คือโทรศัพท์มือถือ หรือข่าวสารทางโทรทัศน์ ข้อมูลจากเอกสารประชาสัมพันธ์ของภาครัฐอย่างเกษตรอำเภอหรือเกษตรจังหวัดอุบลราชธานี

ตารางที่ 5.4 การได้รับข้อมูลข่าวสารทางด้านการตลาดหรือปัจจัยการผลิต

ประเด็น	ความถี่	ร้อยละ	วิธีแก้ปัญหา
ไม่มีปัญหา	149	99.30	-
มีปัญหาและอุปสรรค	1	0.70	-
ข่าวสารราคาพริกไม่เป็นความจริง			

สภาพการณ์ทางด้านราคาและค่าใช้จ่ายทางการตลาด เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีค่าใช้จ่ายทางการตลาด เพราะพ่อค้ามารับซื้อที่สวน ร้อยละ 100 เกษตรกรทราบราคาซื้อขายพริกจากพ่อค้าโดยตรง ร้อยละ 100 เพราะมีพ่อค้ารายใหญ่รายเดียวหรือสองรายเท่านั้นที่เข้ามารับซื้อที่สวน และเกษตรกรไม่เคยตรวจสอบหรือเช็คราคาจากแหล่งอื่นมากที่สุด ร้อยละ ร้อยละ 94.00 มีเพียงเกษตรกรส่วนน้อยร้อยละ 6.00 เท่านั้นที่เคยตรวจสอบราคาจากแหล่งอื่นๆ เช่น จากพ่อค้ารายอื่นจากชาวหนังสือพิมพ์ และเพื่อนบ้าน ดังตารางที่ 5.5

เหตุผลที่เกษตรกรไม่ตรวจสอบราคาจากแหล่งตรวจสอบอื่นๆ เนื่องจากอำนาจการตั้งราคายังเป็นของผู้รับซื้ออยู่ อีกทั้งมีความพอใจที่จะขายในลักษณะนี้ เพียงแต่ระดับราคาที่ขายในแต่ละช่วงฤดูกาลเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมาควรใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 5.5 ปัญหาและอุปสรรคของการตรวจสอบราคาพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

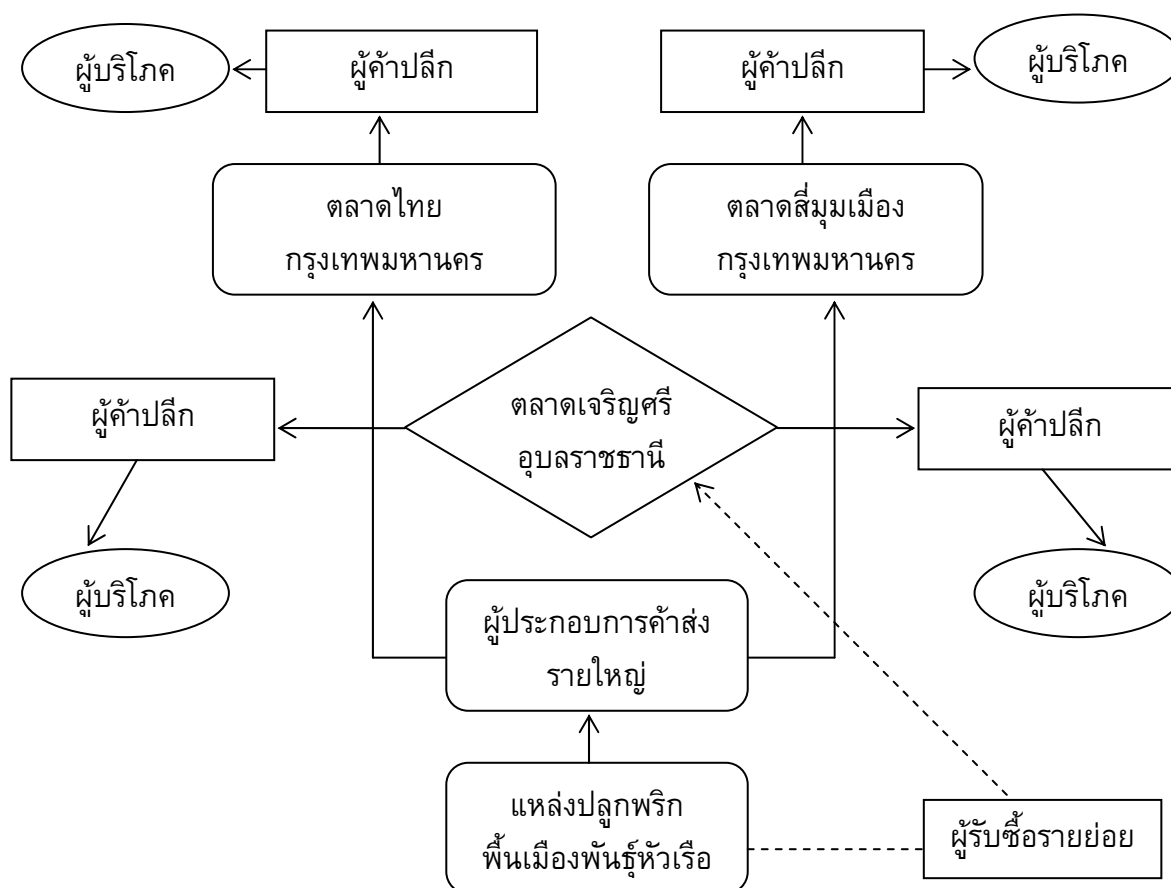
ประเด็น	ความถี่	ร้อยละ	วิธีแก้ปัญหา
ไม่ได้ตรวจสอบราคาของผลผลิต	140	94.00	-
ได้ตรวจสอบราคาของผลผลิต	10	6.00	-

5.2 การบริหารความเสี่ยงด้านราคา

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม นายวิจิต สุหงษา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10 ระบุว่าเกษตรกรในหมู่บ้านมีการขายพริกสดเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 95 ส่วนน้อยที่ขายพริกแห้งเพราะว่า ต้องใช้พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือสดถึง 3-4 กิโลกรัม จึงจะได้พริกแห้ง 1 กิโลกรัมเนื่องจากพริกสดมีความอวบน้ำสูง เมื่อดตากแห้งจะทำให้เหลือน้ำหนักเพียง 1 ต่อ 4 ของน้ำหนักสด ขณะที่ราคาขายพริกแห้งจะสูงกว่าพริกสดเพียง 5-10 บาทต่อกิโลกรัมเท่านั้น ซึ่งเกษตรกรคิดว่าไม่คุ้มค่า

จากข้อมูลดังกล่าวการขายพริกสดของเกษตรกรเป็นวิธีการลดความเสี่ยงอีกประเภทหนึ่ง เพราะหากบริหารจัดการผลผลิตไม่ดีแล้วจะทำให้ต้นทุนเพิ่มขึ้น กำไรลดลง ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการที่เกษตรกรทุกครัวเรือนเรียนรู้ร่วมกันที่ดำเนินการอยู่

นอกจากนี้ ตัวแทนเกษตรกรนายพนาวัน วงศ์หาญ บอกเล่าเกี่ยวกับการขายพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในราคาที่ขายในแต่ละครั้งกับพ่อค้าคนกลางในพื้นที่ (ในหมู่บ้าน) เพราะราคาซื้อขายสามารถคุยหรือต่อรองกันได้และรู้สึกว่าการขายพริกเป็นสินค้าที่ขายง่ายเมื่อเทียบกับสินค้าเกษตรชนิดอื่น เนื่องจากมีความสะดวกเพราะพ่อค้ารับซื้อถึงแปลงผลิต ลักษณะของพ่อค้าที่มารับซื้อจะมีทั้งพ่อค้าย่อย และพ่อค้ารายใหญ่ โดยพ่อค้าย่อยจะรับซื้อพริกเพื่อนำไปขายให้พ่อค้ารายใหญ่อีกต่อหนึ่ง โดยพ่อค้ารายใหญ่จะบริหารจัดการเกี่ยวกับการขนส่งว่าจ้างรถร่วม จากอุบลราชธานีไปสู่ตลาดสินค้าเกษตรขนาดใหญ่ในกรุงเทพมหานครได้แก่ ปากคลองตลาด ตลาดไท ตลาดสี่มุมเมือง และอาจจะมีผลผลิตส่วนน้อยที่ส่งมาขายที่ตลาดเจริญศรี อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี แสดงเส้นทางการขนส่งพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ดังภาพที่ 5.1



ภาพที่ 5.1 เส้นทางการขนส่งพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

หากพิจารณาส่วนแบ่งทางการตลาดในด้านราคาของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในแต่ละตลาดพบว่าหลังจากซื้อที่แหล่งผลิต (สวนของเกษตรกร) ผู้ประกอบการกำหนดราคาเพิ่มขึ้นจากแหล่งผลิต ร้อยละ 30.00-40.00 ส่วนราคาขายที่ผู้ค้าส่งขายส่งที่ตลาดกลางเพิ่มขึ้น ร้อยละ 30.00 ราคาขายของผู้ค้าปลีกเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 30.00-45.00 หากราคาซื้อขายเริ่มต้นที่แหล่งผลิตกิโลกรัมละ 50 บาท ผู้ค้าส่งจะขายที่ตลาดไทหรือตลาดกลางกรุงเทพมหานคร จะขายราคา 80-100 บาทต่อกิโลกรัม และผู้ค้าปลีกจะขายที่ราคา 90-120 บาทต่อกิโลกรัม

5.3 พริกกับธุรกิจอาหารของผู้ประกอบการในจังหวัดอุบลราชธานี

ตัวแทนผู้ประกอบการในการให้ข้อมูลเรื่องพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ร้านสามชัยไถ่ย่าง เป็นร้านอาหารที่มีชื่อเสียงของจังหวัดอุบลราชธานี ประกอบกิจการขายอาหารอีสานประเภทส้มตำอาหารรสจัดที่เน้นการใช้พริกเป็นเครื่องปรุง โดยคุณเต็มสินี ฤทธิ์ชัย เป็นผู้จัดการร้าน คุณจรรยา ธิญญเจริญ เป็นผู้จัดซื้อวัตถุดิบในการปรุงอาหารในตลาดหนองบัว และคุณสุนิดา พงศ์เสื่อ เป็นผู้ทำหน้าที่ตำส้มตำ ได้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการนำพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมาใช้ปรุงอาหารหลักของร้านเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2558 ดังนี้

5.3.1 แหล่งซื้อ ร้านสามชัยไถ่ย่าง จะซื้อพริกชนิดเด็ดขั้วแล้วจากตลาดหนองบัวอุบลราชธานี ครั้งละ 2-3 กิโลกรัม โดยราคาจะเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละฤดูกาล เช่นในช่วงเดือนมิถุนายน และกรกฎาคม 2558 พริกจะมีราคาค่อนข้างสูงประมาณ 120 บาทต่อกิโลกรัม ขณะที่ช่วงฤดูหนาว พริกราคาต่ำเพียง 30-40 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งทางร้านจะซื้อพริกมาใช้ในการประกอบอาหารในร้านทุกๆ 2-3 วัน เพราะหากซื้อปริมาณมากกว่านี้จะทำให้มีพริกเหลือมาก ขาดความสดใหม่ และเน่าเสีย เพราะทางร้านไม่มีการนำพริกไปตากแห้งแต่อย่างใด

5.3.2 การใช้พริก ร้านสามชัยไถ่ย่างจะเน้นใช้พริกชี้หนูเม็ดใหญ่สดเป็นส่วนใหญ่ โดยผู้ซื้อวัตถุดิบเข้าร้านจะระบุกับแม่ค้าว่าต้องการเน้นพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือที่สดใหม่และเป็นพริกเม็ดแดง โดยจะซื้อพริกชนิดเด็ดขั้วแล้วจากแม่ค้าเจ้าประจำที่ตลาดหนองบัว อำเภอเมือง อุบลราชธานี ชนิดของอาหารที่ร้านสามชัยไถ่ย่าง ใช้พริกในการปรุงอาหารคือ ส้มตำ อุหน่อไม้ ตำแซบ ลาบ และแกงอ่อม ตามลำดับ โดยเฉพาะส้มตำจะมีการใช้พริกสดมากที่สุดประมาณ 1-2 กิโลกรัมต่อวัน ส่วนรายการอาหารอื่นๆ จะใช้พริกสดไม่มากนัก ซึ่งทางร้านจะทำความสะอาดพริกโดยแบ่งพริกที่จะใช้ในแต่ละวันประมาณ 1-2 กิโลกรัมนำมาแช่น้ำและล้างทำความสะอาดก่อนนำมาปรุงอาหาร

ปริมาณพริกที่ใช้ในแต่ละวันจะมากหรือน้อยขึ้นกับจำนวนลูกค้าที่มารับประทานอาหารที่ร้านซึ่งส่วนใหญ่ลูกค้าจะมีมากในช่วงเวลาอาหารกลางวัน และความรสนิยมในการรับประทานรสเผ็ดของลูกค้าแต่ละราย เช่น ลูกค้าที่ไม่ค่อยชอบรับประทานส้มตำที่เผ็ดจัดจะขอให้ใส่พริก 1-3 เม็ด ขณะที่ผู้ที่ชอบเผ็ดจะใส่พริก 1 ทับพี (พริก 10 เม็ด) ต่อส้มตำ 1 ครก

5.3.3 รสชาติพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ คุณเต็มสินี ฤทธิชัย ผู้จัดการให้ข้อมูลว่า พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีข้อเด่น คือ เผ็ดจัด แต่ข้อเสียคือถ้าใส่มากเกินไปจะทำให้อาหารมีกลิ่นเหม็นเขียวมากทำให้อาหารมีรสชาติไม่น่ากินเท่าที่ควร แต่ส่วนใหญ่ร้านส้มตำในจังหวัดอุบลราชธานีจะเน้นใช้พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือด้วยกันเนื่องจากให้รสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของความเผ็ดร้อน

จากข้อมูลปริมาณพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือที่ร้านส้มตำใช้คือประมาณ 1-2 กิโลกรัมต่อวัน หากพิจารณาร้านส้มตำที่อยู่ใน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีจำนวนมากกว่า 80 ร้านที่เป็นร้านที่คนทั่วไปในจังหวัดรู้จัก เป็นร้านที่มีชื่อเสียงเรื่องส้มตำอร่อย หากทำส้มตำใช้พริกประมาณ 1-2 กิโลกรัม ใน 1 วันจะใช้พริกทั้งหมดประมาณ 160 กิโลกรัม หากมองจังหวัดอุบลราชธานีที่มี 25 อำเภอและจังหวัดใกล้เคียงของภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีกที่นิยมบริโภคอาหารรสจัด ดังนั้น โอกาสดีของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือย่อมจะสูงขึ้นตามไปด้วย อีกทั้งประชากรของจังหวัดมีแนวโน้มเพิ่ม โอกาสทางการตลาดเฉพาะร้านส้มตำ ก็ยังถือเป็นผู้สร้างโอกาสการผลิตพริกให้เกษตรกรในระยะยาวต่อไปได้



ภาพที่ 5.2 ร้านส้มตำในจังหวัดอุบลราชธานีที่ใช้พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในการปรุงรส

5.4 แนวทางการเพิ่มมูลค่าของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

การเพิ่มมูลค่าคือการทำให้สินค้ามีคุณค่าเพิ่มขึ้นจากแหล่งผลิตเดิมซึ่งเป็นแหล่งผลิตปฐมภูมิ เช่น มูลค่าเพิ่มด้านราคา มูลค่าเพิ่มด้านชื่อเสียง มูลค่าเพิ่มด้านรสชาติและการแปรรูปให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดวิธีทำให้พริกพันธุ์พื้นเมืองพันธุ์หัวเรือแตกต่างจากพริกพันธุ์อื่นควรจะอยู่ในรูปแบบใดนั้น จากการสัมภาษณ์เกษตรกรจำนวน 8 รายเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2558 เกษตรกร

ให้ข้อคิดเห็นว่า ต้องเริ่มต้นจากแหล่งผลิตโดยอาศัยเครือข่ายเกษตรกร ต้องรักษาคุณภาพอย่างเคร่งครัดตรวจสอบซึ่งกันและกันในกระบวนการผลิต เนื่องจากผู้บริโภคสมัยใหม่มีความเชื่อถือโดยเน้นการผลิตพริกจากแหล่งผลิตที่มีคุณภาพ ซึ่งอาจทำได้โดยการโฆษณา การให้เยี่ยมชมสถานที่ผลิตแปลงปลูกพริกในลักษณะเกษตรเชิงท่องเที่ยว อีกทั้งเจ้าหน้าที่ในระดับจังหวัดจะต้องช่วยประชาสัมพันธ์ให้กลมกลืนกับงานประเพณีและวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานี โดยการออกร้านจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร ในลักษณะการตอกย้ำถึงความแตกต่างของสินค้าของเกษตรกรจากสัญลักษณ์ของสินค้าพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือให้เป็นพริกสัญลักษณ์จังหวัดอุบลราชธานี

ดังนั้นจากการสัมภาษณ์คุณภาพพริกต้องเริ่มต้นจากแหล่งผลิต และมีองค์ประกอบสำคัญในการช่วยให้คุณภาพโดดเด่นคือ การรวมกลุ่มของเกษตรกรอาสาเป็นเครือข่ายซึ่งมีความสำคัญและใช้ประโยชน์จากกลุ่มได้มาก เพราะจะช่วยกันคิด ช่วยกันทำและร่วมกันผลิต มีเป้าหมายร่วมกันคือการสร้างมูลค่าเพิ่มให้พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือโด่งดังไปไกลถึงตลาดต่างประเทศ เพราะในปัจจุบันพริกพันธุ์อื่นๆ ก็มีการพัฒนาคุณภาพที่ใกล้เคียงกันเป็นทางเลือกให้ผู้บริโภคนำไปใช้ปรุงอาหารได้เหมือนกัน เนื่องจากทั้งผู้บริโภคและผู้ขายต่างก็มีข้อมูลข่าวสารในตลาดอย่างเท่าเทียมกัน ผู้ผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือสามารถทำให้ผู้บริโภครู้สึกว่าคุณภาพมีความแตกต่างจากพริกอื่นทั่วไปด้วยการอาศัยภาพลักษณ์ในงานประเพณีที่สำคัญของจังหวัดก็จะช่วยให้พริกเกิดความพิเศษเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ การสัมภาษณ์เพิ่มเติมผู้ใหญ่นายชาติรี เล่าว่าพื้นที่ที่มีการปลูกพริกมากในเขตตำบลหัวเรือ (ประมาณร้อยละ 80 ของครัวเรือน) ได้แก่ หมู่ 5 บ้านหนองยาง หมู่ 7 บ้านหัวเรือ หมู่ 10 บ้านอัน หมู่ 15 บ้านทุ่งขามเหนือ และหมู่ 16 บ้านหัวเรือทอง แต่การปลูกพริกในพื้นที่เป็นการปลูกพริกเพื่อเก็บขายผลสด ไม่มีอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตพริกแต่อย่างใด นอกจากการตากแห้งเพื่อรักษาความเน่าเสียเท่านั้น และสิ่งสำคัญเกษตรกรเน้นขายทันทีที่เก็บจากแปลงปลูกเพราะเมื่อเก็บเสร็จหมายความว่าเงินสดกำลังจะมา ก็เลยไม่รีรอและไม่มีความคิดที่จะแปรรูปเพราะต้องใช้แรงงานเพิ่ม ใช้ทุนเพิ่ม การบริหารจัดการขายผลพริกสดในปัจจุบันจึงเป็นวิธีการที่เกษตรกรพอใจที่สุดในขณะนี้

ข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านชาติรี บอกว่าเกษตรกรในพื้นที่ มีทักษะในการจัดการการผลิตสามารถทำให้ผลผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเฉลี่ยต่อไร่ประมาณ 3.5 ตัน โดยเกษตรกรรายที่มีผลผลิตสูงสามารถมีผลผลิตถึงไร่ละ 7-8 ตัน ทั้งนี้ลักษณะของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีคือ มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาดเช่น โรงงานผลิตบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปจะนิยมใช้พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ส่วนข้อเสียคือเนื้อพริกอมน้ำมาก ทำให้เน่าเสียได้ง่าย บางครั้งอาจเน่าเสียระหว่างเส้นทางขนส่งโดยเฉพาะช่วงเวลาอากาศร้อนจัด

การเพิ่มมูลค่าพริกในส่วนที่เกษตรกรสามารถทำได้คือ การทำให้คุณภาพพริก ณ ปัจจุบันนี้คงที่หรือให้มากกว่าเดิม ก็คงความคาดหวังในเรื่องรสชาติของผู้บริโภคได้ ดังนั้นการผลิตโดยเน้นมาตรฐานให้เป็นไปตามข้อกำหนดมาตรฐาน จึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ซึ่งจะส่งผลต่อราคาและเป็นผลดีต่อ

เกษตรกร เพราะผู้บริโภคสมัยใหม่จะยอมจ่ายในราคาที่สูงขึ้น หากคิดว่าสินค้านั้นมีคุณภาพปลอดภัยต่อสุขภาพ

การเพิ่มมูลค่าพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือสำคัญที่สุดคือ การเพิ่มมูลค่าในกระบวนการผลิตเพื่อคงความคาดหวังในเรื่องรสชาติ ความสะอาดเรื่องของสารพิษตกค้าง ปริมาณสารพิษตกค้างซึ่งจะต้องเป็นไปตามมาตรฐาน ดังนั้นการผลิตสินค้าเกษตรกรผู้ปลูกพริกต้องดูแลตั้งแต่ระยะเริ่มแรกต้องบำรุงดิน การให้น้ำอย่างเหมาะสม การใช้สารเคมี การป้องกันแมลง และลดการใช้สารเคมี การเก็บเกี่ยว การดูแลหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตรงกับความต้องการตลาด ถึงจะได้ราคาดี

ทั้งนี้ ผู้บริโภคมีปัจจัยหลายปัจจัยที่ให้ความสำคัญ เช่นรสชาติ คุณภาพของผลผลิตพริกการเพาะปลูกแบบเกษตรอินทรีย์ ความปลอดภัยของผู้บริโภค ซึ่งเป็นกระแสของการบริโภคพริกสด ที่ปลอดภัยจากสารพิษตกค้าง เนื่องจากปัจจุบัน ประชากรชาวไทยและประชากรทั่วโลก ได้ตระหนักและห่วงใยสุขภาพตนเองถึงโรคภัยไข้เจ็บอันเกิดจากสารเคมีตกค้าง ที่มาจากเกษตรกรผู้ผลิตที่ขาดความรับผิดชอบ ขาดความรู้ ความเข้าใจ จนเกิดเป็นภัยคุกคามต่อชีวิตของผู้บริโภค

สิ่งสำคัญ ในระบบการตลาดสินค้าเกษตรทั่วไปอาจเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาหมายถึงเกษตรกรมีความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดด้วย โดยเฉพาะความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป ทำให้การผลิตเปลี่ยนไปด้วยเช่นเดียวกันพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือสิ่งที่พบคือ พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นสินค้าที่เน่าเสียง่าย เป็นวัตถุดิบในการปรุงอาหาร เกษตรกรไม่ยอมรับความเสี่ยงจากการเน่าเสีย การพัฒนาระบบการผลิตและการตลาดก็เริ่มเปลี่ยนไป คือเกษตรกรปลูกแล้วขายให้แก่ผู้รับซื้อที่เกษตรกรมั่นใจ และผู้รับซื้อพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือก็ได้สร้างความมั่นใจกับเกษตรกรผู้ปลูกพริกว่าปลูกแล้วขายได้จึงมีระบบตลาดในลักษณะที่ไม่เป็นทางการเกิดขึ้นคือการสร้างพันธมิตรทางวาจาระหว่างเกษตรกรกับผู้รับซื้อจึงช่วยให้ทั้งสองฝ่ายมั่นใจซึ่งกันและกันในระดับหนึ่งว่าผู้ปลูกมีที่ขายแน่นอนมีตลาดรับซื้อแน่นอน และทางฝ่ายผู้ซื้อมั่นใจว่าจะมีสินค้านำส่งขายต่อที่ตลาดและเกษตรกรจะขายให้ตนเองแน่นอน รวมทั้งการให้ปัจจัยการผลิตไปผลิตก่อนแล้วจึงหักลบในการซื้อขาย และการทำลักษณะนี้เกษตรกรและผู้รับซื้อไม่ได้มีสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด เพราะเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่มีความซื่อสัตย์ในการผลิต การตกลงลักษณะนี้น่าจะเรียกว่าการตลาดแบบมีข้อตกลงอย่างไม่เป็นทางการในระบบการผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

ลักษณะการผลิตและการขายพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือผู้ซื้อจะเป็นผู้แบกรับความเสี่ยงผลผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเนื่องจากเป็นสินค้าที่อยู่ในข่ายเน่าเสียง่าย เป็นสินค้าวัตถุดิบระบบตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือจึงมีตัวแปรด้านเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องในการขนส่งสินค้าเพื่อนำออกสู่ตลาด ดังนั้นลักษณะพิเศษของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือจึงขายผลผลิตทันทีหลังการเก็บเกี่ยว โดยมีเหตุผลสำคัญคือต้องการเงินสดสำหรับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และจ่ายค่าปัจจัยการผลิตกับต้องการหักลบปัจจัยการผลิตที่รับจากผู้รับซื้อมาก่อนในลักษณะสินเชื่อยืมปัจจัยการผลิต ทำให้ต้อง

รับขายทันที พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือจึงเป็นสินค้าเกษตรปกติ ที่เป็นไปตามกลไกการตลาดเหมือนสินค้าเกษตรอื่นๆ

ข้อมูลผลผลิตพริกประเภทต่างๆ ที่ออกสู่ตลาด เป็นข้อมูลสำคัญที่จะช่วยให้เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีการวางแผนผลิตและนำพริกออกสู่ตลาด เพื่อให้ไม่ผลผลิตออกมาชนกัน ดังตารางที่ 5.6

ตารางที่ 5.6 ช่วงเวลาที่ผลผลิตพริกสดออกสู่ตลาดในประเทศ

เดือน ประเภทพริก	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือสด อุบลราชธานี	←—————→											
พริกสดใหญ่ พระนครศรีอยุธยา									←—————→			
พริกขี้หนูเล็กสด นครปฐม ชุมพร ระยองและ จันทบุรี									←—————→			
พริกขี้หนูใหญ่ลูกผสม ชัยภูมิ อุตรดิตถ์ นครราชสีมา								←—————→				
พริกขี้หนูใหญ่ สปป.ลาว			←—————→									
พริกแห้ง	←-----→	←-----→	←-----→	←-----→	←-----→	←-----→	←-----→	←-----→	←-----→	←-----→	←-----→	←-----→

ที่มา: จากการสำรวจ

จากตารางที่ 5.6 ช่วงเวลาที่พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือออกสู่ตลาดเป็นช่วงเวลาที่ผลผลิต ไม่ชนกับผลผลิตที่ออกจากเกษตรกรในพื้นที่อื่นๆ เท่าใดนัก ดังนั้นข้อมูลนี้จะช่วยให้เกษตรกรวางแผนการผลิตเพื่อลดความเสี่ยงจากราคาผลผลิตพริกตกต่ำ โดยเฉพาะผลผลิตพริกจาก สปป.ลาวที่เข้ามาขายในประเทศผ่านด่านศุลกากรช่องเม็กและนำมากระจายต่อผู้บริโภคที่ตลาดเจริญศรี ที่มีระยะเวลาเหลื่อมกันในช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายน จากช่วงฤดูกาลผลิตคาดการณ์ได้ในระดับหนึ่งว่า พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีความได้เปรียบตรงออกสู่ตลาดในช่วงต้นปี ซึ่งผลผลิตส่วนใหญ่ของพริกในประเทศจะออกในช่วงปลายปี

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ด้านการผลิตและการตลาด

การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ในแนวทางการดำเนินการของเกษตรกรรวมทั้งหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถประยุกต์ได้ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ เนื่องจากมีความจำเป็นเพราะจะทำให้เกษตรกรผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงได้ทราบถึงความเสี่ยงเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการประเมินสถานการณ์เพื่อให้รู้เท่าทันและเข้าใจสถานการณ์ที่เข้ามาเกี่ยวข้องทั้งทางด้านการผลิตและการตลาดที่จำเป็น เพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในระบบ ในบทนี้คณะผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อค้นพบในเบื้องต้นของการวิจัยในแรกของการรายงานความก้าวหน้าส่วนในข้อค้นพบและการอธิบายปรากฏการณ์เชิงลึกของห่วงโซ่คุณค่าคณะผู้วิจัยได้ได้นำเสนอเชิงลึกในร่างรายงานการวิจัย

6.1 สรุปผลการวิจัย

6.1.1 เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือส่วนใหญ่พบว่า เป็นเพศชาย ร้อยละ 62.70 อายุ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50 ปี ร้อยละ 66.00 ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 50.85 สมาชิกในครอบครัวระหว่าง 4-5 คนร้อยละ 68.00

6.1.2 อาชีพหลักของครัวเรือนเกษตรกรคือการปลูกข้าวและปลูกพริกพันธุ์หัวเรือร้อยละ 74.00 ส่วนอาชีพรองของเกษตรกรคือการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือและปลูกข้าวร้อยละ 73.30 การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของเกษตรกรจังหวัดอุบลราชธานีถือเป็นอาชีพรองที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจครัวเรือน

6.1.3 สถานการณ์การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมาก่อนปี พ.ศ. 2540 มากที่สุดคือ ร้อยละ 58.67 เกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเฉลี่ยครัวเรือนละ 25.62 ปี เหตุผลลำดับหนึ่งที่เกษตรกรเลือกปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือคือพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นพืชเศรษฐกิจทางเลือกหนึ่งในพื้นที่ ที่ช่วยให้เกิดรายได้ ที่ดินปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ เฉลี่ยครัวเรือนละ 2.37 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่ของเกษตรกรเป็นที่เนินสูง ร้อยละ 91.3 ลักษณะดินเป็นดินร่วน ร้อยละ 55.30 แหล่งน้ำที่ใช้ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมาจากระบบชลประทาน ร้อยละ 46.00 ซึ่งทำให้น้ำยังคงมีความพอเพียงตลอดปี ร้อยละ 94.00

6.1.4 สภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อเกษตรกรเนื่องจากเกษตรกรยังคงพึ่งพิงสินค้าต่างๆ ที่อยู่ในระบบตลาด รายได้จากการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือครัวเรือนส่วนใหญ่ มีรายได้อยู่ระหว่าง 50,001-100,000 บาทต่อปี

6.1.5 การใช้ปัจจัยการผลิตต่างๆ ได้แก่ปุ๋ย เกษตรกรส่วนใหญ่ ใช้ปุ๋ยคอกในปริมาณ ปริมาณ 51-100 กิโลกรัมต่อไร่ ใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณ 26-50 กิโลกรัมต่อไร่ ร้อยละ 38.67 ใช้ยาคุมวัชพืชในปริมาณ 201-300 ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่ ใช้ยากำจัดวัชพืชในปริมาณ น้อยกว่า 50 ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่ ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชในปริมาณน้อยกว่าหรือเท่ากับ 50 ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่ ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดโรคพืชในปริมาณน้อยกว่าหรือเท่ากับ 50 ลูกบาศก์เซนติเมตรหรือซีซีต่อไร่ ใช้เมล็ดพันธุ์ในปริมาณน้อยกว่า 0.5 กิโลกรัมต่อไร่

6.1.6 ภาพรวมของการจัดการผลผลิตในปีปลูก 2557 ผลผลิตจากการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือทั้งสิ้น เฉลี่ย 2,305 กิโลกรัมต่อปีปลูกต่อครัวเรือน เกษตรกรแบ่งเก็บไว้ใช้ทำพันธุ์ จำนวน 87.50 กิโลกรัม ที่เหลือจำนวน 2,217.50 กิโลกรัมผู้รับซื้อมาซื้อที่สวนของเกษตรกร

6.1.7 การสร้างห่วงโซ่คุณค่า (value chain) ให้กับพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเพื่อสนองความต้องการของตลาดผู้บริโภคของเกษตรกร คือเน้นการดำเนินการตามมาตรฐานการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือแบบปลอดภัย จำนวน 12 รายการของกรมวิชาการเกษตร โดยภาพรวมและ 8 รายการอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการไม่ใช้สิ่งขับถ่ายจากคนในแปลงพริก และเมื่อจำเป็นต้องใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรจะปฏิบัติตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตรอย่างเคร่งครัด ส่วนที่เหลือ 4 รายการอยู่ในระดับปานกลาง

6.1.8 ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ด้านแรงงาน ระบบการปลูกพริกปลอดภัย วิธีการคัดพันธุ์ วิธีการปรับปรุงพันธุ์ วิธีการเก็บรักษาพันธุ์ การได้พบเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อแนะนำทางด้านการผลิต ไม่มีปัญหาร้อยละ 100 สำหรับด้านแหล่งที่มาของเงินทุน ด้านเทคโนโลยีในการผลิต ด้านปริมาณผลผลิตที่ได้รับ ด้านคุณภาพของผลผลิตส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา มีเพียงส่วนน้อยที่คิดว่าเป็นปัญหา ส่วนที่เป็นปัญหาคือโรคและแมลงศัตรูพืช

6.1.9 ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาและร่วมเป็นเครือข่ายทำให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมอยู่ในระดับมากโดยเฉพาะมีการจ้างงานในชุมชน สภาพเศรษฐกิจของชุมชน ความเป็นอยู่ดีขึ้น และเกษตรกรผู้ปลูกพริกมองเห็นผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินเช่นความสุข ความพึงพอใจในอาชีพ

6.1.10 ต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือปริมาณผลปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของครัวเรือนเฉลี่ยไร่ละ 973.14 กิโลกรัม ราคาเฉลี่ยที่ครัวเรือนขายได้เท่ากับ 49.13 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือทั้งหมดจำนวน 47,811.53 บาทต่อไร่ หรือ 49.13 บาทต่อกิโลกรัม เมื่อหักต้นทุนการผลิตทั้งหมด จำนวน 29,509.29 บาทต่อไร่ จะได้กำไรสุทธิจำนวน 18.81 บาทต่อกิโลกรัม และเมื่อหักด้วยต้นทุนทั้งหมดที่เป็นเงินสด

จะได้รายได้สุทธิเหนือต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินสดจำนวน 28,192.34 บาทต่อไร่ หรือจะได้รายได้เหนือต้นทุนผันแปรเงินสด 28.97 บาทต่อไร่

6.2 หลักการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคด้านการผลิตและการตลาด

ใช้หลักการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคด้านการผลิตและการตลาด โดยมีคุณลักษณะสำคัญดังนี้

6.2.1 จุดแข็ง (strengths) หมายถึง ปัจจัยต่างๆ ภายในของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งหรือเป็นจุดแข็งของเกษตรกรที่จะนำไปสู่การได้เปรียบในการผลิต เป็นข้อดีที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในของเกษตรกรเองเช่น เงินทุนที่ใช้ในการผลิต ประสิทธิภาพและความเชี่ยวชาญเฉพาะ สภาพแวดล้อมดินอุดมสมบูรณ์

6.2.2 จุดอ่อน (weaknesses) หมายถึง ปัจจัยต่างๆ ภายในของเกษตรกรที่ทำให้เกิดความอ่อนแอ หรือเป็นจุดอ่อน นำไปสู่ข้อจำกัดในการผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ เป็นปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดจากสภาพภายในของตัวเกษตรกรเอง เกษตรกรจำเป็นต้องหาวิธีแก้ไขปัญหานั้นให้ได้

6.2.3 โอกาส (opportunities) หมายถึง ปัจจัยต่างๆ ภายนอกที่เอื้อประโยชน์ให้เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือซึ่งเป็นโอกาสที่ช่วยส่งเสริมการผลิต เช่น สภาพเศรษฐกิจที่ขยายตัว ปริมาณความต้องการพริกที่เพิ่มขึ้นผลจากประชากรเพิ่มขึ้น นโยบายการให้ความช่วยเหลือจากสถาบันต่างๆ หรือนโยบายจากรัฐบาล ทั้งหมดนี้เป็นผลจากสภาพแวดล้อมภายนอก เกษตรกรจะต้องรู้จักใช้ประโยชน์จากโอกาสนั้นในการวางแผนการผลิต

6.2.4 อุปสรรค (threats) หมายถึง ปัจจัยต่างๆ ภายนอกของเกษตรกรที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน ที่เป็นข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก เกษตรกรจำเป็นต้องปรับวิธีการในการผลิตและการตลาดให้สอดคล้อง และพยายามขจัดปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นให้หมดไป

6.3 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคด้านการผลิต

6.3.1 ข้อค้นพบสำคัญในงานวิจัยนี้ที่เป็นจุดแข็งทางด้านการผลิตของเกษตรกรคือ เกษตรกรมีความพร้อมทางด้านปัจจัยการผลิตที่ประกอบด้วยที่ดิน แรงงานในครัวเรือนที่เหลืออยู่เฉลี่ยครัวเรือนละ 2 คน และทุนทางการเงินที่เน้นทุนภายในของตนเองที่มีอยู่ ไม่กู้ยืมเงินนอกระบบหรือสถาบันการเงินต่างๆ เห็นได้จากเกษตรกรลงทุนซื้อปัจจัยการผลิตด้วยเงินสดร้อยละ 100 นอกจากนี้ทรัพยากรธรรมชาติเช่นการมีน้ำที่เพียงพอในการผลิต และมีสภาพแวดล้อมเหมาะสมที่เหมาะกับการ

ผลิต อีกทั้งตัวของเกษตรกรเองมีประสบการณ์ในการปลูกพริกพื้นเมืองเฉลี่ยครัวเรือนละ 25.62 ปี ทำให้เกษตรกรเกิดความเชี่ยวชาญและเป็นการลงทุนให้เกิดประสิทธิภาพทางอ้อมในการผลิตซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพแรงงานที่ใช้ในการผลิตด้วย

เน้นใช้แรงงานในครัวเรือนและการจ้างงานในชุมชนเป็นหลัก โดยไม่นำเทคโนโลยีมาทดแทนแรงงาน มีขนาดการผลิตที่สอดคล้องกับความสามารถในการบริหารจัดการ เน้นการขยายตัวแบบค่อยเป็นค่อยไปและใช้ทุนภายในเป็นสำคัญ เพื่อลดความเสี่ยงในการบริหารจัดการ

นอกจากนี้ เกษตรกรมีการรวมกลุ่มในรูปแบบของเกษตรกรอาสา เป็นตัวแทนหมู่บ้านละ 1 คนซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้นำหมู่บ้าน มีกำนัน 1 คน ผู้ใหญ่บ้านอีก 13 คน ปัจจุบันมีอยู่ 14 คน ทำให้กลุ่มเกิดความเหนียวแน่นเนื่องจากผู้นำหมู่บ้านเป็นหัวหน้าหมู่บ้านที่ลูกบ้าน (เกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ) ลักษณะของกลุ่มจึงมีพื้นฐานมาจากการให้การยอมรับ มีความรัก ความผูกพัน และความไว้วางใจกันในกลุ่มทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระบบการผลิตและอื่นๆ เช่น ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับปัจจัยการผลิต การรักษามาตรฐานการผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือแบบปลอดภัย เป็นต้น

6.3.2 จุดอ่อนทางด้านการผลิตของเกษตรกรคือ เกษตรกรขาดการวางแผนในการผลิต โดยเฉพาะพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือขาดการพัฒนาสายพันธุ์ ทั้งนี้เกษตรกรเห็นว่าพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรืออย่างไรในอดีตปัจจุบันก็ยังเป็นพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรืออย่างเดิม โดยเฉพาะหากเกษตรกรได้รับความรู้ในการพัฒนาให้ทนทานต่อโรคและแมลงได้จะทำให้พริกมีความสำคัญยิ่งขึ้น ซึ่งเกษตรกรจำเป็นต้องเรียนรู้และพัฒนาสายพันธุ์ต่อไประหว่างเพื่อนเกษตรกรเครือข่ายและขอรับความรู้และเทคโนโลยีจากเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง สรุปคือเกษตรกรยังขาดทุนทางปัญญาที่จะพัฒนาสายพันธุ์พริกพื้นเมืองให้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ การสร้างความยั่งยืนของกลุ่ม ยังไม่มีการจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่องให้กลายเป็นแบบแผนการปฏิบัติประจำปีในรอบปีปลูกเช่น การประชุมวางแผนร่วมกันก่อนกิจกรรมปลูก เก็บเกี่ยว แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในมาตรฐานการผลิตพริกแบบปลอดภัยในแนวทางการปฏิบัติและขอค้นพบที่ดีโดยอาจจัดทำในรูปแบบตารางกิจกรรมไว้ชัดเจนมีจำนวนครั้ง และระยะเวลาที่ง่ายในการจดจำ เนื่องจากผลการทดสอบทางสถิติยังพบว่า กลุ่มเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกมากกว่า 20 ปีมีองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่ดีมากกว่าเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกที่น้อยกว่า

6.3.3 โอกาสทางด้านการผลิตของเกษตรกรคือ ปัจจุบันผู้บริโภคให้ความสนใจกับพริกที่ผลิตได้มาตรฐานตามข้อกำหนดซึ่งพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีชื่อเสียงทางด้านการผลิต อีกทั้งบริษัทที่ผลิตอาหารสำเร็จรูปอย่างมะหมีก็สำเร็จรูปได้นำพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือไปเป็นพริกปนสำเร็จรูปบรรจุในซองอาหาร ซึ่งลักษณะอาหารดังกล่าวเป็นที่นิยมของผู้บริโภคที่ต้องการความสะดวก และมีรายได้ไม่มากนัก ส่วนอาหารในภูมิภาคก็เน้นพริกสดพันธุ์หัวเรือเป็นเครื่องปรุงโดยเฉพาะร้านอาหารอีสานทั่วไป ทำให้เกษตรกรมีโอกาสในการผลิตพริกเพื่อป้อนตลาดอย่างต่อเนื่องในระยะยาวต่อไป

เพราะผู้บริโภคมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง และพริกก็ได้ถูกแปรรูปจากโรงงานให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างสะดวก อีกทั้งรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมสินค้าเกษตรให้เกษตรกรทำการผลิตเพื่อส่งออกจำหน่าย โดยให้ข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง

6.3.4 อุปสรรคทางการผลิตของเกษตรกรคือ เนื่องจากพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือยังขาดการพัฒนาสายพันธุ์ที่ทนทานต่อโรค เกษตรกรขาดการจดบันทึกที่สำคัญเกี่ยวกับการสำรวจและการป้องกันกำจัดศัตรูพืชตลอดปีปลูก อีกทั้งสุขลักษณะส่วนบุคคลเพื่อป้องกันไม่ให้พริกเกิดการปนเปื้อนจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคจากผู้สัมผัสกับพริกโดยตรงโดยเฉพาะในขั้นการเก็บเกี่ยว ดังนั้นในพื้นที่บางพื้นที่เกษตรกรเริ่มหันไปปลูกพริกพันธุ์ตรงที่เข้ามาเป็นทางเลือกของเกษตรกรในพื้นที่โดยพ่อค้านำเมล็ดพันธุ์มาแจกจ่ายโดยปลูกให้ก่อนเมื่อเก็บขายจึงค่อยหักลบกลบหนี้กัน และเมล็ดพันธุ์ที่พ่อค้านำมาเกษตรกรไม่สามารถเก็บรักษา และเพาะพันธุ์เองได้ต้องรับจากพ่อค้าอย่างเดียว ดังนั้นสถานการณ์การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือในพื้นที่เริ่มแปรเปลี่ยนตั้งแต่ปี 2554 จนถึงปัจจุบันโดยที่เมื่อก่อนเกษตรกรปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือร้อยละ 80 ปัจจุบันเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือลดลงเหลือร้อยละ 60 นอกจากนี้ผู้บริโภคกังวลเรื่องสารเคมีตกค้างเหมือนกับที่กังวลในพืชผลทางการเกษตรทั่วไป

6.4 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคด้านการตลาด

ตลาดในทางปฏิบัติของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเกิดขึ้นที่สวน เนื่องจากเป็นจุดแรกและจุดเดียวกับสถานที่ผลิต เพราะหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้รับซื้อมาซื้อที่สวนทันที จึงกล่าวได้ว่าหลังจากเก็บผลผลิตเสร็จเกษตรกรก็สามารถลดความเสี่ยงจากการเก็บรักษาผลผลิตพริกทันที หากกล่าวระบบตลาดของเกษตรกรคือเป็นสถานที่ถ่ายโอนความเสี่ยงจากการขายผลผลิต และสิ้นสุดการขายผลผลิต ณ จุดเดียวกัน จากลักษณะดังกล่าวเป็นการบริหารความเสี่ยงที่เป็นศูนย์ของเกษตรกรเพราะไม่ต้องแบกรับภาระทางด้านต้นทุนการขนส่ง หากมองถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคด้านการตลาดวิเคราะห์ได้ดังนี้

6.4.1 จุดแข็งด้านการตลาดเกษตรกรมีตลาดรับซื้อแน่นอน จึงไม่มีความเสี่ยงในการขายผลผลิตเนื่องจากมีพ่อค้ารายใหญ่มารับซื้อถึงสวน เป็นการเน้นการบริหารความเสี่ยงต่ำของเกษตรกรไม่มีต้นทุนในการขนส่ง

6.4.2 จุดอ่อนด้านการตลาดราคาที่เกษตรกรได้รับมีความผันผวนมากตั้งแต่ 50-100 บาท เกษตรกรไม่มีอำนาจต่อรองราคาเท่าที่ควร ราคาขึ้นอยู่กับผู้รับซื้อ นอกจากนี้เกษตรกรขาดความเข้าใจทางด้านการตลาดโดยเฉพาะความสัมพันธ์ด้านความต้องการซื้อ กับความต้องการขาย และการบริหารจัดการด้านการตลาด

6.4.3 โอกาส ทางด้านการตลาด ผู้บริโภคส่วนหนึ่งนิยมบริโภคผักสด อีกส่วนหนึ่งนิยมบริโภคผักที่แปรรูปในการปรุงอาหารเช่น ผักป่น ซอสผัก และน้ำผักในรูปแบบต่างๆ การคมนาคมในการขนส่งทางด้านการตลาดสะดวก มีผู้รับซื้อมาซื้อผลผลิตที่สวนร้อยละ 100 ทำให้เกษตรกรลดความเสี่ยงและแบกรับภาระด้านต้นทุนการขนส่ง หากเกษตรกรอยากนำไปขายส่งเองที่ตลาดก็สามารถทำได้เนื่องจากมีตลาดเจริญศรีเป็นตลาดที่รองรับสินค้าเกษตรจากประเทศเพื่อนบ้านที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

6.4.4 อุปสรรคด้านการตลาด ขาดการวางแผนการตลาดกับผู้รับซื้อและโรงงานแปรรูปเกษตรกรได้รับการบอกเล่าจากผู้ประกอบการรับซื้อให้ผลิตให้อย่างเดียว โดยไม่มีการไหลของข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างอื่น อีกทั้งผู้บริโภคยังไม่มั่นใจในคุณภาพของผักและการตกค้างของสารเคมีเนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกผักพื้นเมืองพันธุ์หัวเรื้อยังไม่ได้ดำเนินการขอใบรับรองมาตรฐานคุณภาพการผลิตผักปลอดภัยเพื่อเป็นสัญลักษณ์การยืนยันในด้านความปลอดภัยในกระบวนการผลิต

6.5 ข้อค้นพบที่สำคัญอื่น ที่สามารถนำมาปรับปรุงเป็นหลักการที่ดีให้เกษตรกร

ข้อค้นพบที่สำคัญอื่น ที่สามารถนำมาปรับปรุงเป็นหลักการที่ดีให้เกษตรกรในช่วงแรกซึ่งเป็นการรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

6.5.1 เกษตรกรใช้เทคโนโลยีในการผลิตผักพื้นเมืองพันธุ์หัวเรื้อที่เหมาะสมโดยอาศัยภูมิปัญญาและประสบการณ์ในการปลูกผักพื้นเมืองมานานเช่น การบำรุงรักษาดินโดยใช้ปุ๋ยคอกสลับกับการใช้ปุ๋ยเคมี ความพยายามในการดำเนินของระบบการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานการปลูกผักปลอดภัย

6.5.2 ใช้ทรัพยากรทางการผลิตทุกชนิดอย่างประหยัด และมีประสิทธิภาพสูงสุดการใช้ปุ๋ยคอกที่เป็นของเสียของสัตว์ที่เลี้ยงไว้ในครัวเรือน การใช้สารเคมีเท่าที่จำเป็นและความสามารถในการลงทุน

6.5.3 เน้นการใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก หากไม่พอก็จ้างแรงงานที่จำเป็นในกระบวนการผลิต โดยไม่นำเทคโนโลยีทางการเกษตรมาทดแทนแรงงานช่วยให้เกิดการจ้างงานในชุมชน

6.5.4 มีขนาดการผลิตผักพื้นเมืองที่สอดคล้องกับความสามารถในการบริหารจัดการ มีการวางแผนที่ดินเพื่อใช้ในการปลูกพืชหลักเช่นข้าว ที่ดินทำประโยชน์อื่น และที่ดินปลูกผักพื้นเมืองพันธุ์หัวเรื้ออย่างเป็นสัดส่วนตามความจำเป็น และมีการปรับเปลี่ยนการผลิตพืชเกษตรอื่นโดยเน้นการขยายตัวแบบค่อยเป็นค่อยไปบนพื้นฐานของการมีแรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก

6.5.5 ใช้ทุนภายในที่มีอยู่เป็นสำคัญเช่น ทุนทางปัญญา ทุนทางการเงินโดยเน้นลงทุนด้วยเงินทุนเกษตรกรเองไม่กู้ยืมหรือหากกู้ยืมก็ต้องอยู่ในข่ายที่ตัวเองมีความสามารถชำระคืนได้ เพื่อลดความเสี่ยงในการบริหารจัดการ และหนี้สินครัวเรือน

6.5.6 การปลูกพริกพื้นเมืองเกษตรกรคำนึงถึงความอยู่รอดในระยะยาว โดยคำนึงถึงความต้องการของตลาดในท้องถิ่น ตลาดภูมิภาค และตลาดภายในประเทศเพื่อวางแผนการผลิตในแต่ละปีปลูกเพื่อลดความเสี่ยงในด้านราคา

6.5.7 เกษตรกรมีความซื่อสัตย์สุจริตในการปลูกพริกโดยเน้นมาตรฐานการผลิตเป็นสำคัญไม่เอารัดเอาเปรียบแรงงานเมื่อต้องจ้างแรงงานโดยค่าแรงเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด และการให้ประโยชน์อื่นเช่น อาหารกลางวันเลี้ยงในวันที่จ้างแรงงาน

6.5.8 เน้นการกระจายความเสี่ยงจากการผลิตพืชที่หลากหลาย เพื่อลดความเสี่ยงและความผันผวนของตลาด พืชชนิดใดที่มีกำไรสามารถนำไปสนับสนุนพืชที่ประสบปัญหาจากการผลิตหรือภัยธรรมชาติได้

6.5.9 สามารถใช้มูลสัตว์ที่เป็นสัตว์เศรษฐกิจที่เลี้ยงไว้เพื่อจำหน่ายเป็นรายได้เสริม มาใช้เป็นปุ๋ยในกระบวนการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือได้ หรืออาจกล่าวได้ว่านำของเสียจากกระบวนการผลิตหนึ่งมาเป็นปัจจัยนำเข้าของอีกกระบวนการผลิตหนึ่งได้ ทำให้ของเสียจากระบบการผลิตใช้ประโยชน์อื่นได้

6.5.10 เน้นการบริหารความเสี่ยงต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขายผลผลิตพริกที่สวนโดยไม่ก่อให้เกิดต้นทุนในการขนส่งหรือการเก็บรักษาพริกที่อาจเสียหายจากการขนส่ง

6.5.11 เน้นการผลิตเพื่อเป็นวัตถุดิบภายในท้องถิ่น และการตอบสนองตลาดภายในท้องถิ่น ภูมิภาค ตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ ตามลำดับ

6.5.12 มีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายในลักษณะกลุ่มเกษตรกรอาสาโดยผู้นำหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านจะนำข้อมูลข่าวสาร ด้านการผลิต ปัจจัยการผลิต ความรู้ทางด้านการผลิตจากเจ้าหน้าที่รัฐมาถ่ายทอดให้กลุ่มเกษตรกรที่เป็นเกษตรกรผู้ปลูกพริกในหมู่บ้านของตนเองเป็นระยะๆ ก่อนฤดูการปลูกจะแลกเปลี่ยนประสบการณ์วิธีการที่ดีร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งระหว่างเกษตรกรด้วยกัน โดยกลุ่มเกษตรกรอาสาซึ่งเป็นผู้นำหมู่บ้านจะรู้ข้อมูลทางด้านการผลิตของเกษตรกรในหมู่บ้านของตนเป็นอย่างดี

6.6 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายระดับท้องถิ่นเพื่อนำผลวิจัยไปใช้

ถึงแม้พริกจะจัดอยู่ในกลุ่มพืชที่มีความอ่อนไหวต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตั้งแต่ระบบการผลิตและการตลาด ในกรณีพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือยังคงเป็นพืชเศรษฐกิจที่สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับเกษตรกรในหลายๆ ชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี ตลอดจนพ่อค้าที่

ประกอบธุรกิจจำหน่ายพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ สามารถรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดท้องถิ่น ตลาดภูมิภาคทั้งในประเทศและส่งออกต่างประเทศ เป็นลำดับ ทั้งนี้เพราะพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือมีความโดดเด่นตรงที่มีรสชาติเผ็ด ผลใหญ่ สามารถเข้าสู่ตลาดได้ทั้งผลสด ผลแห้ง และการแปรรูปเป็นเครื่องปรุงในอาหารสำเร็จรูป และชื่อเสียงของพริกเป็นที่รู้จักของผู้บริโภคทั่วไปที่บ่งบอกถึงแหล่งกำเนิด ในระยะยาวเพื่อให้พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเป็นพืชเศรษฐกิจทางเลือกสำคัญของเกษตรกรต่อไป ผู้เกี่ยวข้องควรพิจารณานำแนวทางต่างๆ เพื่อจัดลำดับในการช่วยเหลือเกษตรกร

6.6.1 ภาครัฐในจังหวัดเช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานเกษตรจังหวัด ควรส่งเสริมภาพลักษณ์ของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรืออย่างต่อเนื่องในเทศกาลที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานีเช่นงานแห่เทียนพรรษา และการจัดประกวดพริกพันธุ์หัวเรือในจังหวัดจากเกษตรกรหลายอำเภอเพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาสายพันธุ์

6.6.2 ภาครัฐควรให้ความสนใจให้มีการจัดสรรทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร และโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรอย่างเพียงพอ และมีประสิทธิภาพยั่งยืน เน้นความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อลดผลกระทบในระยะยาวต่อไป โดยเฉพาะการรณรงค์ให้เกษตรกรใช้พืชในท้องถิ่นเพิ่มขึ้นที่นอกเหนือจากปอเทือง

6.6.3 ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในระบบการตลาด การวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดเพื่อลดความเสี่ยงในการผันผวนของราคาพริกในบางฤดูกาล

6.6.4 ส่งเสริมให้เกิดช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลายให้เกษตรกรให้มากกว่า 1 ทางเลือกซึ่งปัจจุบันมีทางเลือกเดียวคือการขายให้กับผู้รับซื้อซึ่งมาซื้อที่สวน อาจส่งเสริมทักษะการขายให้เกษตรกรจำหน่ายด้วยตนเองทั้งการขายปลีกและขายส่งเพื่อเป็นทางเลือกที่มากขึ้น โดยเน้นขายในตลาดท้องถิ่น เพื่อลดต้นทุนในการขนส่ง

6.6.5 เกษตรอำเภอหรือเกษตรจังหวัดอุบลราชธานี ต้องสร้างการตระหนักรู้ให้กับเกษตรกรอย่างต่อเนื่องในการรักษามาตรฐานการผลิตพริกปลอดภัย เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือยังไม่ได้มีการรับรองในระบบเกษตรที่ดีและเหมาะสม (good agricultural practice: GAP) เนื่องจากผู้บริโภคในปัจจุบันได้ใส่ใจกับการรักษาสุขภาพ จึงเลือกบริโภคอาหารหรือวัตถุดิบประกอบอาหารที่มีมาตรฐานไม่มีสิ่งปนเปื้อนของสารเคมีที่เกินปริมาณ สนับสนุนการจัดอบรม ให้ความรู้ วิธีการดำเนินการ เพื่อเตรียมความพร้อมขอใบรับรองมาตรฐานการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

6.6.6 ส่งเสริมให้เกิดการแรงงานแลกเปลี่ยนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดกิจกรรมความสามัคคี ในการช่วยเหลือกันทางด้านการเกษตร เพราะการรวมกลุ่มนอกจากจะก่อให้เกิดความสามัคคีแล้วยังก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านการผลิตอย่างต่อเนื่องจากกิจกรรมนี้ด้วย

6.6.7 เจ้าหน้าที่รัฐในระดับจังหวัดควรได้ร่วมมือกันกับเกษตรกรผู้ปลูกพริกในการพัฒนาสายพันธุ์ให้พริกมีความทนทานต่อโรค ก่อนที่เกษตรกรจะหันไปรับพันธุ์พริกทางเลือกอื่นๆ เข้ามาปลูกในพื้นที่เพื่อทดแทนพริกพื้นเมืองพันธุ์เรือซึ่งอาจทำให้พริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือลดน้อยและอาจจะหายไปในที่สุด

6.6.8 การพัฒนาเครือข่ายประกอบด้วย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งสามฝ่ายได้แก่ เกษตรกร หน่วยงานภาครัฐเช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เกษตรอำเภอหรือเกษตรจังหวัด และผู้ประกอบการค้าพริกในจังหวัดอุบลราชธานี ควรร่วมมือกันตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มที่ บทบาทของเกษตรกรต้องผลิตพริกตามมาตรฐานการเกษตรแบบปลอดภัยของกรมวิชาการเกษตรอย่างเคร่งครัด การพัฒนาสายพันธุ์ที่ทนทานต่อโรคร่วมกัน องค์การบริหารส่วนตำบล เกษตรอำเภอหรือจังหวัดต้องสนับสนุนข้อมูล ให้คำปรึกษาและช่วยวางแผนการผลิต เพื่อให้ผลผลิตออกมาไม่ตรงกับการผลิตพริกในพื้นที่อื่นๆ และนำพาเกษตรกรเพื่อให้ได้รับการรับรอง การผลิตพริกที่ดีตามมาตรฐาน GAP ผู้ประกอบการให้ข้อมูลความต้องการของผู้บริโภคและแนวโน้มของผู้บริโภคในปัจจุบัน ข้อมูลทางด้านการตลาด ปริมาณแนวโน้มความต้องการผลผลิตพริกของตลาดต่อเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง สิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบการควรทำหลังจากรับซื้อผลผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือจากเกษตรกรมาแล้ว ก่อนนำไปจำหน่ายควรได้คัดแยกชั้นคุณภาพ และขนาดของพริกอีกครั้ง นำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพริกหัวเรือ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการสร้างอาชีพอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- กรมศุลกากร. (2556). สถิติการนำเข้าและส่งออกพริก. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2557 จาก www.customs.go.th/
- กองส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์.(2558). การพัฒนาเครือข่ายสู่ความยั่งยืน.สืบค้นเมื่อ 12 เมษายน 2558 จาก <http://oppn.opp.go.th/research01.php>
- ขวัญกมล สระทองฮ่วม. (2554). การพัฒนาการจัดการผลิตพริกของเกษตรกรในตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม. รายงานที่สืบเนื่องจากการประชุมทางวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัย “มสธ.” วิจัยประจำปี 2554”
- ชาติรี เนียมงาม. (2558). (สัมภาษณ์). การรวมกลุ่มเกษตรกรอาสาผู้ปลูกพริกพื้นเมืองหัวเรือ. สัมภาษณ์เมื่อ 25 สิงหาคม 2558.
- ทวีศักดิ์ ชัยเรืองยศ (2558). เทคนิคการปลูกพริกเชิงพาณิชย์. มติชนบทเทคโนโลยีชาวบ้าน สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2558 จาก http://www.technologychaoban.com/news_detail.php?tnid=1373
- ธนิตย์ โสรรัตน์. (2550). ความหมายของการจัดการโซ่อุปทาน. สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2558 จาก http://logisticscorner.com/index.php?option=com_content&view=article&id=193:supply-chain-management&catid=41:supply-chain&Itemid=89
- ณัฐวุฒิ จันทอง และ พหล ตักดีคะทัศน์. (2559). การยอมรับการผลิตมะม่วงตามหลักเกษตรที่ดีและเหมาะสมของเกษตรกรในอำเภอสว่างแก้ว จังหวัดอ่างทอง. วารสารเกษตร, 32(1):19-27.
- นวลจันทร์ ศรีสมบัติ และคณะ. (2554). การพัฒนาระบบการผลิตพริกเพื่อนำสู่มาตรฐานคุณภาพพืชอินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี. The sixth National Agricultural Systems Seminar-Save the World to Save Life 2010.
- นภาพร ทางทิศ และวรัศนี อินทรคัมพร. 2559. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง. วารสารเกษตร 31 (1): 59-68.
- นิวัฒน์ สุขบุญ และคณะ. (2556). เอกสารวิชาการ: เทคโนโลยีการผลิตพริกคุณภาพในเขตภาคเหนือตอนบน. สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรที่ 1 กรมวิชาการเกษตร ดารารวรรณการพิมพ์ : เชียงใหม่
- บุญชม ศรีสะอาด. วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ สุวีริยาสาส์น, 2541

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยพัฒนา.
- เพ็ญศรี นิ่มนวล. (2557) : สัมภาษณ์ การซื้อขายพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของตลาดเจริญศรี. วันที่ 18 สิงหาคม 2557
- วีระ ภาคอุทัย. 2553. **การพัฒนาระบบการตัดสินใจการผลิตสินค้าเกษตร และการบริหารจัดการโซ่อุปทานพริกจังหวัดแพร่**. รายงานการวิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว.
- วีระ ภาคอุทัย และเยาวรัตน์ ศรีวรานันท์. (2557). **พริกปลูกอย่างไรในภาวะโลกร้อน**. agriculture@risk เล่มที่ 4 กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว. สำนักงานเกษตรจังหวัดอุบลราชธานี. (2557). **ข้อมูลผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจจังหวัดอุบลราชธานี**. สืบค้น เมื่อ 6 ธันวาคม 2557 จาก [https:// ubonratchathani.doae.go.th](https://ubonratchathani.doae.go.th)
- สำนักงานเกษตรอำเภวารินชำราบ. (2557). **พริกหัวเรือจังหวัดอุบลราชธานี**. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2557 จาก [https:// warinchamrap.ubonratchathani.doae.go.th](https://warinchamrap.ubonratchathani.doae.go.th)
- อภิชัย พันธเสน. (2546). **การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อภิชัย พันธเสน. (2557). **มุมมองการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเพิ่มผลิตภาพแรงงาน**. สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคมมูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
- Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). **Determining Sample Size for Research Activities. Education and Psychological Measurement**. 30(3): 607-610.
- Philip Kotler. (2011). **Marketing Management**. 14th Edition. Pearson Publisher.pgs.816

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม

แบบสำรวจเกษตรกรผู้ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี

โครงการวิจัย “สถานการณ์ทางการผลิต และสถานการณ์ทางการตลาดของพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเพื่อการพัฒนาเครือข่ายและสร้างอาชีพอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี” มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาโซ่อุปทาน (supply chain) และห่วงโซ่คุณค่า (value chain) ของพริกหัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี ตั้งแต่วิธีการคัดเลือกพันธุ์พริก การปรับปรุงพันธุ์ การเก็บรักษาพันธุ์ ระบบการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว การขนส่ง จนถึงตลาดเพื่อนำไปสร้างแนวทางการพัฒนาการผลิต เพื่อให้เกิดประโยชน์กับเกษตรกรผู้ปลูกพริก โดยรายละเอียดของครัวเรือนของท่าน จะถูกเก็บเป็นความลับ ขอขอบคุณอย่างยิ่งที่ท่านสละเวลาและอนุเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้เป็นอย่างมาก

ดร. สุภาวดี ขุนทองจันทร์
หัวหน้าโครงการ

รหัสแบบสอบถาม

--	--	--	--	--	--	--	--

ชื่อผู้สำรวจ/สอบถาม..... วันที่สำรวจ/สอบถาม.....
 ชื่อเกษตรกรผู้ให้ข้อมูล..... โทรศัพท์ติดต่อ.....
 ชื่อหมู่บ้าน..... บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตำบล.....
 อำเภอ..... จังหวัด.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทางประชากร เศรษฐกิจและสังคมของผู้ตอบแบบสอบถาม (ผู้ตอบแบบสอบถามคือ ผู้ที่มีบทบาทในการตัดสินใจหลักในการทำฟาร์มของครอบครัว)

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง () หน้าข้อความที่ท่านเลือกหรือตอบคำถามในช่องว่าง

1.1 เพศ () 1. ชาย () 2. หญิง

1.2 อายุ..... ปี

1.3 ระดับการศึกษา

1.4 อาชีพหลักของครอบครัว¹ (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

() 1. ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

() 2. ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

() 3. ปลูกข้าว

() 4. อื่นๆ

1.5 อาชีพรองของครอบครัว (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

() 1. ปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

() 2. ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

() 3. ปลูกข้าว

() 4. รับจ้าง

() 5. ข้าราชการ/ลูกจ้างรัฐ

() 6. อื่นๆ

1.6 สมาชิกในครอบครัว

¹ อาชีพหลักคือ อาชีพที่เกษตรกรใช้เวลามากที่สุดและถือแหล่งรายได้หลัก (แม้จะทำเงินไม่ได้สูงสุด)

1.6.1 จำนวนสมาชิกทั้งหมด (นับรวมตัวท่านด้วย) จำนวนคน ชายคน หญิงคน

1.6.2 จำนวนวัยแรงงาน (อายุ 15 ปีขึ้นไป) จำนวนคน ชายคน หญิงคน

1.6.3 จำนวนคนในครอบครัวที่ - ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คน

- เรียนหนังสือ คน

- ประกอบอาชีพอื่นๆ คน

1.7 ท่านมีที่ดินในการถือครองทั้งหมด

1.7.1 ที่ดินเพื่อการเกษตรทำนา ไร่

1.7.2 ที่ดินนอกเหนือจากการเกษตร ไร่

1.7.3 ที่ดินปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ ไร่

1.8 ปีที่ผ่านมา (2557) ที่ดินที่ใช้ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ มีจำนวน แปลง ไร่

แปลง ที่	เนื้อที่ (ไร่)	ลักษณะพื้นที่ ก	ลักษณะดิน ข	แหล่งน้ำ ค	ความเพียงพอของ น้ำ ง	การถือครอง จ	ค่าเช่า (ถ้ามี)
1							
2							
3							
4							

หมายเหตุ: ก) ลักษณะพื้นที่ ได้แก่ 1. ที่ราบเพียง 2. ที่เนินสูง

ข) ลักษณะดิน ได้แก่ 1. ดินเหนียว 2. ดินร่วน 3. ดินทราย 4. ดินร่วนปนดินทราย
5. ดินเหนียวปนดินทราย 6. ดินเหนียวปนดินร่วน

ค) แหล่งน้ำ ได้แก่ 1. น้ำฝน 2. น้ำชลประทาน 3. น้ำบ่อ/สระ

ง) ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ ได้แก่ 1. เพียงพอตลอดปี 2. เพียงพอบางช่วง 3. ขาดแคลน

จ) การถือครอง ได้แก่ 1. ของตนเอง 2. เช่า 3. ไม่เสียค่าใช้จ่าย

1.9 ท่านมีรายได้รวมของครอบครัวบาท/ปี

1.9.1 รายได้จากการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือบาท/ไร่
ต้นทุนในการปลูกพริกบาท/ไร่

1.9.2 รายได้ในภาคการเกษตร²บาท/ปี

☐ ข้าว บาท/ปี

☐ พืช ผักต่างๆ บาท/ปี

☐ ไม้ผล บาท/ปี

☐ เลี้ยงสัตว์ บาท/ปี

☐ อื่นๆ (ถ้ามี) บาท/ปี

1.9.3 รายได้นอกภาคการเกษตรบาท/ปี

☐ รับจ้าง บาท/ปี

☐ หัตถกรรม (จักสาน) บาท/ปี

☐ ค้าขาย บาท/ปี

☐ อื่นๆ (ถ้ามี) บาท/ปี

² รายได้ในภาคการเกษตรคือ รายได้สุทธิไม่คิดค่าแรงและค่าเช่าที่ดิน

ส่วนที่ 2 สถานการณ์การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

2.1 ประสบการณ์และเหตุผลในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

2.1.1 เริ่มปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือเมื่อปี พ.ศ.....

2.1.2 ท่านได้รับคำแนะนำเรื่องการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือจากใคร

() 1. เจ้าหน้าที่ของรัฐ

() 2. เพื่อนบ้าน

() 3. ผู้ค้าพริก

() 4. อื่น ๆ ระบุ

2.1.4 เพราะเหตุใดบ้างท่านจึงเลือกปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ? (ใส่เลขหน้าคำตอบตามลำดับที่เกษตรกรตอบก่อน)

() 1. การได้รับพันธุ์

() 2. มีความพร้อมทางด้านปัจจัยการผลิตเช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย

() 3. การมีตลาดที่แน่นอน

() 4. ได้ราคาแน่นอน

() 5. เป็นพืชเศรษฐกิจทางเลือกหนึ่งในพื้นที่

() 6. ได้รับคำแนะนำในด้านการปลูกและเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต

() 7. มีที่ดินเหลืออยู่

() 8. มีแรงงานเหลืออยู่

() 9. อื่น ๆ ระบุ.....

2.2 การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ (รอบการปลูกปี 2557)

2.2.1 การใช้ปัจจัยการผลิตในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

(1) พื้นที่ปลูกทั้งหมด แปลง ไร่

เริ่มปลูกเดือน และเริ่มเก็บเกี่ยวเดือน เก็บเกี่ยวเสร็จเดือน

(2) วัตถุดิบที่ใช้ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ (สำหรับที่ดินทั้งหมด)

รายการ	แหล่งที่ซื้อ ^ก หรือได้มา	จำนวนที่ใช้ (ระบุหน่วย)	ปริมาตร ต่อหน่วย	ราคา/หน่วย (บาท)	ค่าใช้จ่าย ทั้งหมด (บาท)	รูปแบบของการซื้อ ^ข
1. เมล็ดพันธุ์/พันธุ์						
2. ค่าต้นกล้าพริก						
3. ปุ๋ยคอก (กิโลกรัม)						
4. ปุ๋ยเคมี (สูตร)						
3.1) 25-7-7						
3.2) 16-16-16						
3.3) 19-19-19						
3.4) 15-0-0						
3.5).....						

รายการ	แหล่งที่ซื้อ ^ก หรือได้มา	จำนวนที่ใช้ (ระบุหน่วย)	ปริมาตร ต่อหน่วย	ราคา/หน่วย (บาท)	ค่าใช้จ่าย ทั้งหมด (บาท)	รูปแบบของการซื้อ ^ข
5. ยาคุมวัชพืช						
6. ยากำจัดวัชพืช						
7. สารป้องกันและกำจัด โรค						
6.1						
6.2						
6.3						
8. น้ำมันเชื้อเพลิง						
9. ค่าชลประทาน/น้ำ						
10. อื่นๆ						
รวมทั้งหมด						

หมายเหตุ : ก) แหล่งที่ซื้อ ได้แก่ 1) หน่วยงานภาครัฐเช่นเกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัด 2) เพื่อนบ้าน 3) ซื้อเองจากตลาด

5) อื่นๆ (ระบุ)

ข) รูปแบบการซื้อ ได้แก่ 1) ซื้อด้วยเงินสด 2) ซื้อเชื่อ 3) อื่นๆ (ระบุ)

(3) อุปกรณ์การผลิตของตนเองที่ใช้ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ (ถ้าไม่มีข้ามไปข้อ (4))

รายการ	จำนวน (ระบุหน่วย)	ราคา/หน่วย (บาท)	อายุการใช้ งาน (ปี)	ปีที่ได้มา	แหล่งที่มา	ค่าซ่อมแซมต่อปี (บาท/ปี)
1. รถไถนาเดินตาม						
2. เครื่องพ่นยา/สารเคมี พร้อมอุปกรณ์						
3. สปริงเกอร์						
4. เครื่องสูบน้ำ						
5. อื่นๆ ระบุ						
6. อื่นๆ ระบุ						

(4) แรงงานที่ใช้ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

รายการ	แรงงาน ในครัวเรือน	แรงงาน แลกเปลี่ยน	แรงงานจ้าง	ค่าจ้างเหมา เครื่องจักร	รวมค่าใช้จ่าย ทั้งหมด ²
1. การเตรียมดิน วิธีการเตรียมดิน จำนวนครั้ง จำนวนแรงงาน (คน) จำนวนวันทำงาน (วัน) จำนวนชั่วโมงทำงาน (ชั่วโมง/วัน) ค่าใช้จ่าย (บาท)					
2. การปลูก จำนวนแรงงาน (คน) จำนวนวันทำงาน (วัน) จำนวนชั่วโมงทำงาน (ชั่วโมง/วัน) ค่าใช้จ่าย (บาท)					
3. การดูแลรักษา 3.1 ใส่ปุ๋ย จำนวนแรงงาน (คน) จำนวนวันทำงาน (วัน) จำนวนชั่วโมงทำงาน (ชั่วโมง/วัน) ค่าใช้จ่าย (บาท)					
3.2 พ่นยาคุมวัชพืช จำนวนแรงงาน (คน) จำนวนวันทำงาน (วัน) จำนวนชั่วโมงทำงาน (ชั่วโมง/วัน) ค่าใช้จ่าย (บาท)					
3.3 พ่นยาป้องกันและกำจัดโรค ป้องกันและกำจัดโรค..... ชื่อสาร จำนวนแรงงาน (คน) จำนวนวันทำงาน (วัน) จำนวนชั่วโมงทำงาน (ชั่วโมง) ค่าใช้จ่าย (บาท)					
3.4 พ่นยาป้องกันและกำจัดโรค ป้องกันและกำจัดโรค..... ชื่อสาร จำนวนแรงงาน (คน) จำนวนวันทำงาน (วัน) จำนวนชั่วโมงทำงาน (ชั่วโมง/วัน)					

รายการ	แรงงาน ในครัวเรือน	แรงงาน แลกเปลี่ยน	แรงงานจ้าง	ค่าจ้างเหมา เครื่องจักร	รวมค่าใช้จ่าย ทั้งหมด ²
ค่าใช้จ่าย (บาท)					
4. การเก็บเกี่ยว					
จำนวนแรงงาน (คน)					
จำนวนวันทำงาน (วัน)					
จำนวนชั่วโมงทำงาน (ชั่วโมง/วัน)					
ค่าใช้จ่าย (บาท)					
5. ค่าบรรจุหีบห่อ					
จำนวนแรงงาน (คน)					
จำนวนวันทำงาน (วัน)					
จำนวนชั่วโมงทำงาน (ชั่วโมง/วัน)					
ค่าใช้จ่าย (บาท)					
6. ขนส่งเพื่อจำหน่าย (เฉพาะที่เป็นต้นทุนของเกษตรกร)					
จำนวนแรงงาน (คน)					
จำนวนวันทำงาน (วัน)					
จำนวนชั่วโมงทำงาน (ชั่วโมง/วัน)					
ค่าใช้จ่าย (บาท)					
7. การจัดการแปลงหลังเก็บเกี่ยว (เฉพาะที่เป็นต้นทุนของเกษตรกร)					
ระบุ					
จำนวนแรงงาน (คน)					
จำนวนวันทำงาน (วัน)					
จำนวนชั่วโมงทำงาน (ชั่วโมง/วัน)					
ค่าใช้จ่าย (บาท)					
8. อื่นๆ					
จำนวนแรงงาน (คน)					
จำนวนวันทำงาน (วัน)					
จำนวนชั่วโมงทำงาน (ชั่วโมง/วัน)					
ค่าใช้จ่าย บาท)					
รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมด ¹	(1)	(2)	(3)		

(5) ค่าใช้จ่ายในการเตรียมแหล่งน้ำในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ..... บาท

(6) ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

1. ค่าอาหารเพื่อเลี้ยงระหว่างการผลิตบาท/ปีปลูก

2. ภาษีที่ดิน-โรงเรือนบาท/ปีปลูก

3. ค่าเช่าที่บาท/ปีปลูก

4. อื่นๆ.....บาท/ปีปลูก

รวมค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ทั้งหมดบาท/ปีปลูก

(7) แหล่งที่มาของเงินทุนที่ใช้ในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

() 1. ตนเองบาท

() 2. กู้ยืมบาท แหล่งเงินกู้ 2.1 () ธนาคาร 2.2 () นายทุน

(8) ปัญหาทางด้านเงินทุน () ไม่มีปัญหา () มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

.....

.....

มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร.....

2.2.2 ผลผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือทั้งสิ้น กิโลกรัม/ปีปลูก

การจัดการผลผลิต	ปริมาณ (กิโลกรัม)	ราคา (บาท/กิโลกรัม)
1. นำไปขายเองที่ตลาด		
2. ผู้รับซื้อมาซื้อที่สวน		
3. เก็บไว้ใช้ทำพันธุ์		
รวมทั้งหมด		

2.2.1 เกษตรกรทราบราคาจากใคร (ระบุ).....

2.2.2 เกษตรกรเคยตรวจสอบหรือเช็คราคาหรือไม่ ☐ ไม่เคย ☐ เคย วิธีการตรวจสอบ.....

2.3.1 ท่านคิดว่าการจัดการการผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของท่านดีกว่าคนอื่นหรือไม่

() ดีกว่า กรุณาตอบคำถามข้อ 2.3.2

() เหมือนกับคนอื่น กรุณาตอบคำถามข้อ 2.3.3

() ต่ำกว่า กรุณาตอบคำถามข้อ 2.3.4

2.3.2 สิ่งที่ท่านคิดว่าอะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของท่านมีประสิทธิภาพ ดี กว่าผู้อื่น

.....

.....

.....

2.3.3 สิ่งที่ท่านคิดว่าอะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของท่านมีประสิทธิภาพ เหมือนกับ ผู้อื่น

.....

.....

.....

2.3.4 สิ่งที่ท่านคิดว่าอะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้การปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือของท่านมีประสิทธิภาพ ด้อย กว่าผู้อื่น

.....

.....

.....

2.3.5 ความเสี่ยงในด้านผลผลิต ราคาและคุณภาพ และต้นทุน กรุณาให้ข้อมูลผลผลิตในรอบ ปี

ความเสี่ยง	2557	2556	2555
1. ผลผลิตรวม (กิโลกรัม)			
2. พื้นที่ปลูก (ไร่)			
3. คุณภาพ (ระบุ ดี ปานกลาง และพอใช้)			
4. ราคา (บาท/กิโลกรัม)			
5. ต้นทุนรวมทั้งหมด (บาท)			

2.4 มาตรฐานการผลิตพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือแบบปลอดภัย

การตรวจสอบมาตรฐานการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือแบบปลอดภัย (โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบ)

การดำเนินการตามมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. แหล่งน้ำอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อน					
2. พื้นที่ปลูกเป็นพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตรายที่จะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อนในผลผลิต					
3. เมื่อจำเป็นต้องใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร จะปฏิบัติตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือตามคำแนะนำในฉลากอย่างเคร่งครัด					
4. เมื่อมีการระบาดของศัตรูพืชในแปลงพริกต้องป้องกัน กำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ					
5. การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ได้ผ่านกระบวนการหมักหรือย่อยสลายโดยสมบูรณ์เพื่อไม่ให้เกิดการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคในระดับที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค					
6. ไม่ใช้สิ่งขับถ่ายจากคนในแปลงพริก					
7. อุปกรณ์และภาชนะที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวสะอาด ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อคุณภาพของผลิตผล และไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนที่มีผลต่อความปลอดภัยของผู้บริโภค					
8. มีการคัดแยกผลพริกที่มีตำหนิหรือด้อยคุณภาพและเน่าเสียเป็นโรคออก และคัดแยกชั้นคุณภาพและขนาดก่อนจำหน่ายโดยอ้างอิงตามข้อกำหนดในมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติเรื่องพริก					
9. ภาชนะบรรจุและพาหนะในการขนย้ายต้องสะอาด ไม่มีการปนเปื้อนที่ส่งผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค					
10. สถานที่เก็บรักษาต้องถูกสุขลักษณะไม่ถูกแสงแดดโดยตรง มีการหมุนเวียนอากาศดีไม่เกิดความร้อน					

การดำเนินการตามมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
สะสม และสามารถป้องกันการปนเปื้อนจากวัตถุแปลกปลอม					
11. สุขลักษณะส่วนบุคคลเพื่อป้องกันไม่ให้พริกเกิดการปนเปื้อนจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคจากผู้สัมผัสกับพริกโดยตรงโดยเฉพาะในขั้นตอนการเก็บเกี่ยว					
12. มีการบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจและการป้องกันกำจัดศัตรูพืชตลอดปีปลูก					

2.5 ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

2.5.1 เทคโนโลยีในการผลิต () ไม่มีปัญหา () มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

.....

มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร.....

2.5.2 ผลผลิตที่ได้รับ () ไม่มีปัญหา () มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

.....

มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร.....

2.5.3 คุณภาพของผลผลิต () ไม่มีปัญหา () มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

.....

มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร.....

2.5.4 การได้รับข้อมูลข่าวสาร () ไม่มีปัญหา () มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

.....

มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร.....

2.5.5 อื่นๆ() ไม่มีปัญหา () มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

.....

มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร.....

2.5.6 ปัญหาโรคและแมลง () ไม่มีปัญหา () มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

.....

มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร.....

2.5.7 แรงงานเก็บเกี่ยว () ไม่มีปัญหา () มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

.....

มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร.....

2.5.8 ระบบการผลิตพริกปลอดภัย () ไม่มีปัญหา () มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

.....

มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร.....

2.5.9 วิธีการตัดพันธุ์ () ไม่มีปัญหา () มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

.....

มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร.....

2.5.10 วิธีการปรับปรุงพันธุ์ () ไม่มีปัญหา () มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

.....

มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร.....

2.5.11 วิธีการเก็บรักษาพันธุ์ () ไม่มีปัญหา () มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

.....

มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร.....

ส่วนที่ 3 สถานการณ์ทางการตลาดพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ

3.1 ราคาผลผลิตหรือรายได้ที่ได้รับ () ไม่มีปัญหา () มีปัญหา และอุปสรรคอย่างไร

.....

มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร.....

3.2 การขนส่งผลผลิต () ไม่มีปัญหา () มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

.....

มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร.....

3.3 มีตลาดรับซื้อแน่นอน () ไม่มีปัญหา () มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

.....

มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร.....

.....

3.4 การได้พบเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อแนะนำทางด้านการผลิต () ไม่มีปัญหา () มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

.....

 มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร.....

3.5 การได้พบเจ้าหน้าที่ของรัฐ () ไม่มีปัญหา () มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

.....

 มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร.....

3.6 อื่นๆ ระบุ() ไม่มีปัญหา () มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

.....

 มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร.....

3.7 ค่าใช้จ่ายการตลาด

3.7.1 ค่าขนส่งบาท/ปีปลูก

3.7.2 ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (ระบุ)บาท/ปีปลูก

3.7.3 ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (ระบุ)บาท/ปีปลูก

รวมค่าใช้จ่ายการตลาดทั้งหมดบาท/ปีปลูก

4. การพัฒนาและร่วมเป็นเครือข่าย

ผลประโยชน์ที่เกิดต่อครอบครัวหรือชุมชนเมื่อ มีการปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์หัวเรือ (โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบ)

ประโยชน์ที่เกิดขึ้น	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. การจ้างงานในชุมชน					
2. สภาพเศรษฐกิจของชุมชน ความเป็นอยู่ดีขึ้น					
3. มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกันนำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง					
4. ความสัมพันธ์ในชุมชนมากขึ้นเช่น เกษตรกรนัดคุยกันมากขึ้น ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือ					
5. เกิดกิจกรรมทางสังคมเช่น งานบุญ เกิดกองทุนชุมชน					
6. เกษตรกรผู้ปลูกพริกมองเห็นผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินเช่นความสุข ความพึงพอใจในอาชีพ					
7. มองเห็นจุดมุ่งหมายในอาชีพปลูกพริกพื้นเมืองพันธุ์					

หัวเรือในอนาคตร่วมกัน					
8. มีการแก้ไขปัญหาร่วมกันในด้านการผลิตและการตลาด					
9. มีการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันหรือมีกิจกรรมประชุมร่วมกัน					
10. อื่น ๆ ระบุ					

ขอบพระคุณทุกท่านที่เสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถาม

ประวัติคณะนักวิจัย

ประวัตินักวิจัย

หัวหน้าโครงการ

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย): นางสาวดี ขุนทองจันทร์

ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ): Mrs. Supawadee Khunthongjan

หมายเลขบัตรประชาชน 3341500286666

ตำแหน่งปัจจุบัน (ทางวิชาการ/ราชการ): ผู้ช่วยศาสตราจารย์

สถานที่ติดต่อ (ที่ทำงาน) คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ที่อยู่ (หน่วยงาน): เลขที่ 2 ถนนราชธานี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000

โทรศัพท์ 045-352000 ต่อ 1303

โทรสาร 045-355250

โทรศัพท์มือถือ 086-2576790

E-mail :

supawadee.khunthongjan@gmail.com

สถานที่ติดต่อ (ที่บ้าน)

ที่อยู่ (ที่บ้าน) ที่อยู่: บ้านเลขที่ 223 หมู่ที่ 9 บ้านเหวี่ยงทองชอย 2 ตำบลโนนผึ้ง อำเภวาริน
ชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 34190

โทรศัพท์ 045-267658

โทรสาร -

โทรศัพท์มือถือ 086-2576790

E-mail :

supawadee.khunthongjan@gmail.com

ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี-เอก ; สาขา และสถาบัน)

ครุศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาการประถมศึกษา) สถาบันราชภัฏลำปาง 2538

บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (สาขาวิชาบริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 2548

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาพัฒนบูรณาการศาสตร์) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 2553

ภาระงานในปัจจุบัน (งานประจำที่รับผิดชอบ)

-งานสอนระดับปริญญาตรี-บัณฑิตศึกษา

-งานอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา

งานวิจัยที่รับผิดชอบ (กำลังดำเนินงาน) (ชื่อโครงการ แหล่งทุน และระยะเวลาดำเนินการ)

ผลงานที่ผ่านมา

ก. ผลงานวิจัยตีพิมพ์ (ระดับชาติ และระดับนานาชาติ) (ชื่อผลงาน ชื่อวารสาร แหล่งทุน ปีที่พิมพ์)

-**สุภาวดี ขุนทองจันทร์.** “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแบบแผนการใช้จ่ายของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในระบบการผลิตและการดำรงชีพท่ามกลางสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ” วารสารจุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์ ปีที่ 38 ฉบับที่ 148 ประจำเดือนเมษายน-มิถุนายน 2559; หน้า 37-58

-**สุภาวดี ขุนทองจันทร์ อุทัย อันพิมพ์ และสุวิทย์ โสภภาพ.** “ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาในหลักสูตรเน้นการวิจัย คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี” วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม. ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 ปี 2557; หน้า 288-293

- **สุภาวดี ขุนทองจันทร์.** “การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตกะหล่ำปลีของเกษตรกรลาวภายใต้ข้อตกลงการผลิตในระบบพันธมิตรไทย-ลาว” วารสารบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 36 ฉบับที่ 140 ตุลาคม-ธันวาคม 2556; หน้า 56-70

-**ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์ สุภาวดี ขุนทองจันทร์ และสุวิทย์ โสภภาพ** “การศึกษาบริบทของชุมชนในการคำนวณต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ในจังหวัดอุบลราชธานี” วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2556; หน้า 106-124

-**วิริญญา ชูราณี และสุภาวดี ขุนทองจันทร์** “ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี” วารสารวิทยาการจัดการและสารสนเทศ มหาวิทยาลัยนเรศวร ฉบับที่ 1 ปีที่ 6 ตุลาคม 2553 - มีนาคม 2554

-**สุภาวดี ขุนทองจันทร์ อภิชัย พันธเสนและอารี วิบูลย์พงศ์.** “การศึกษาผลลัพธ์ที่คล้ายคลึงกันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ดำเนินธุรกิจแนวเศรษฐกิจพอเพียง” วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2553; หน้า 111-121

-**สุภาวดี ขุนทองจันทร์.** “มูลเหตุจูงใจในการปรับใช้เศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน พฤษภาคม-สิงหาคม 2553

-**สุภาวดี ขุนทองจันทร์.** “การศึกษาประเภทธุรกิจของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงปีที่ 2 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-เมษายน พ.ศ. 2553

-**สุภาวดี ขุนทองจันทร์.** “ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้องค์การกับปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-เมษายน 2553

-**สุภาวดี ขุนทองจันทร์**. อภิษฐ์ พันธเสนและอารี วิบูลย์พงศ์ “การศึกษาการทำกำไรและการเติบโตทางธุรกิจของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในรูปแบบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” วารสารวิจัย มข. ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 14 ประจำเดือนเมษายน 2552

-**สุภาวดี ขุนทองจันทร์**. “ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะบรรษัทภิบาลกับศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน มิถุนายน-สิงหาคม 2551

-**สุภาวดี ขุนทองจันทร์** และปพฤกษ์ อุตสาหะวาณิชกิจ. “บรรษัทภิบาลกับความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ฉบับพิเศษ 2549

-**สุภาวดี ขุนทองจันทร์** และปพฤกษ์ อุตสาหะวาณิชกิจ. “บรรษัทภิบาลกับความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม” การประชุมทางวิชาการ “มหาสารคามวิจัย” ครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 6-8 กันยายน พ.ศ. 2549 ณ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

-**สุภาวดี ขุนทองจันทร์** และพิพัฒน์ ยอดพฤติการ. “แนวทางการขับเคลื่อนและยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม” การประชุมทางวิชาการ “ศาสตร์ด้านการบริหารและการจัดการทรัพยากร” ระหว่างวันที่ 20-21 สิงหาคม 2552 ณ โรงแรมลายทอง จังหวัดอุบลราชธานี

- **Supawadee, Khunthongjan** and Wiraluk Onsibutr. “Strengthening Thai Social Value with the Sufficiency Economy Philosophy”. Silpakorn University Journal of Humanities Social Science and Arts. Vol. 14 No. 3, December 2014; Pgs 153-171

-**Khunthongjan, S.** and Wiboonpongse, A. “A Study of Performance of SMEs in their Application of Sufficiency Economy Philosophy” GMSARN International Journal Vol. 4, No. 4 December 2010.

-**Khunthongjan, Supawadee**. “A Study of Characteristics Sufficiency Economy Leader Style of Small and Medium Size Enterprises” Journal of Global Management Research Vol. 5, No.1 June 2009.

-**Khunthongjan, Supawadee**. “Potentiality of Medium Enterprises Who Adopting two Different Approach in order to Achieve Different Levels of Sufficiency Economy : Employee Oriented Approach and Job Oriented” Toward Knowledge Networks for the Economy, Society, Culture, Environment and Health for the GMS and Asia-Pacific, 6-10 September 2009, at the University of Mumbai, India.

-**Khunthongjan, Supawadee** and Wiboonpongse, Aree. “A Study of Performance of SMEs in their Application of Sufficiency Economy Philosophy” The Fourth GMSARN

International Conference 2009 “Energy Security and Climate Change: Problems and Issues in GMS”, 25-27 September 2009 in Ha long City, Vietnam.

- Plaisent, Michel, Bernard, Prosper and **Khunthongjan, Supawadee**. “Managing with Western Proverbs and Asian Theories” 2nd Bangkok International Forum on Indigenous Management Practices, 28-31 August 2011, Kasetsart University Bangkok, Thailand

- **Khunthongjan, Supawadee** , Wiboonponge, Aree , Soukhamthad, Thanongsai and Sirilamdaun, Chadrudee “Contract Farming Thai-Laos: Cabbage” APUGSM Conference 2013 International Winter Conference on Business & Economic Research, 18-19 January 2013, Ritsumeikan Asia Pacific University, Beppu, Oita, Japan

-**Khunthongjan, Supawadee**. “Benefit and Efficiency of Cabbage Production of Lao Farmer Under Thai-Laos Contract Farming” Chaina-USA Business Review Vol.12 No.7 July 2013; Pgs: 646-654

ข. ผลงานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์ (ต่อสาธารณะ, ชุมชน, กลุ่มเกษตรกร ฯลฯ)

งานวิจัยเรื่อง “การผลิตในระบบพันธะสัญญาของพืชกะหล่ำปลี แขวงจำปาสัก” (แหล่งทุน สกว.) ได้รูปแบบการผลิตในระบบพันธะสัญญาที่เหมาะสมระหว่างไทยลาวของพืชกะหล่ำ หน่วยงานภาครัฐไทย-ลาวปรับรูปแบบสัญญาให้เหมาะสม แก่ผู้เกี่ยวข้องระหว่างเกษตรกรลาวและผู้ประกอบการลาวกับผู้ประกอบการไทย

งานวิจัยเรื่อง “แบบแผนรายได้และการใช้จ่ายของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวกับการสร้างสมดุลในการดำรงชีพ: กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี” (แหล่งทุน สกว.) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรนำผลวิจัยไปใช้ประกอบการพิจารณาให้สินเชื่อเกษตรกรในการนำไปลงทุนประกอบอาชีพ

ค. ผลงานอื่น ๆ หนังสือ

-สุภาวดี ขุนทองจันทร์. 2554 **ลักษณะธุรกิจและผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร : หจก.ไอเดียส แควร์; 166 หน้า

-Supawadee Khunthongjan. 2015. **The Contract Farming Thai-Lao: Cabbage, Champasak**. Saarbrücken, Germany: LAP LAMBERT Academic Publishing ; 113 pgs.

ง. รางวัลผลงานวิจัยที่ได้รับ

- รางวัลบทความวิจัยชมเชย ระดับชาติ ประจำปี 2558 ด้านพัฒนบริหารศาสตร์ สาขา เศรษฐกิจพอเพียงเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแบบแผนการใช้จ่ายของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูก

ข่าวในระบบการผลิตและการดำรงชีพในสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ” จากโครงการประกวดผลงานทางวิชาการระดับชาติ จัดโดยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA)

- ได้รับการคัดเลือกให้เป็นนักวิจัยระดับดี ประจำปีงบประมาณ 2556 ตามโครงการ “การพัฒนาศักยภาพของนักวิจัย” จากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

- รางวัลสภานักวิจัยแห่งชาติ: รางวัลวิทยานิพนธ์ระดับดี ประจำปี 2554 เรื่อง “การศึกษาประเภทธุรกิจและคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง” สาขาเศรษฐศาสตร์ จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

- รางวัลบทความวิชาการดี ประจำปี 2553 ด้านพัฒนบริหารศาสตร์ สาขาบริหารธุรกิจเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของธุรกิจ SMEs” จากโครงการประกวดผลงานทางวิชาการ จัดโดยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA)

ประวัตินักวิจัย

นักวิจัยร่วมโครงการ

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย): นายสุวิทย์ โสภภาพ

ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ): Mr.Sukhawit Sopapol

หมายเลขบัตรประชาชน 3319900049294

ตำแหน่งปัจจุบัน (ทางวิชาการ/ราชการ): อาจารย์ (เชี่ยวชาญด้านโรคพืช)

สถานที่ติดต่อ (ที่ทำงาน): สาขาวิชาการจัดการธุรกิจ คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ที่อยู่ (หน่วยงาน): คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ต.เมืองศรีไค อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี

โทรศัพท์ 045-353816

โทรสาร 045353805

โทรศัพท์มือถือ 087-8725650

E-mail : sukhawit@gmail.com

สถานที่ติดต่อ (ที่บ้าน) 9/129 หมู่ 23 ต.ขามใหญ่ อ.เมืองอุบลราชธานี จ.อุบลราชธานี

ที่อยู่ (ที่บ้าน) ที่อยู่ : 9/129 หมู่ 23 ต.ขามใหญ่ อ.เมืองอุบลราชธานี จ.อุบลราชธานี

โทรศัพท์ 045-283443

โทรสาร 045-353805

โทรศัพท์มือถือ 087-8725650

E-mail : sukhawit@gmail.com

ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี-เอก ; สาขา และสถาบัน)

Ph.D. สาขา Crop Science จาก Central Luzon State University, Philippines ปี 2548

M.S. สาขา Crop Science จาก Central Luzon State University, Philippines ปี 2545

วท.บ. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปี 2539

ภาระงานในปัจจุบัน (งานประจำที่รับผิดชอบ)

อาจารย์ผู้สอน ประจำสาขาวิชาการจัดการธุรกิจ คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

งานวิจัยที่รับผิดชอบ (กำลังดำเนินงาน) (ชื่อโครงการ แหล่งทุน และระยะเวลาดำเนินการ)

ชื่อโครงการวิจัย “รูปแบบการบริหารจัดการพลังงานทางเลือกระดับตำบลอย่างมีส่วนร่วม
เทศบาลตำบลคำขวาง อำเภอวารินชำราบ จ.อุบลราชธานี”

แหล่งทุน : สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ระยะเวลาดำเนินการ : 2556-2557 (การดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้นแล้ว แต่อยู่ระหว่างกระบวนการ
ส่งรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์)

ผลงานที่ผ่านมา

ก. ผลงานวิจัยตีพิมพ์ (ระดับชาติ และระดับนานาชาติ) (ชื่อผลงาน ชื่อวารสาร แหล่งทุน ปีที่
พิมพ์)

-สุขวิทย์ โสภภาพ .2553. แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบเน้นให้ผู้เรียน เรียนรู้
แสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเองในวิชาสหวิทยาาสตร์ชีวภาพเพื่อเศรษฐกิจพอเพียง.
วารสารเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม. 10, 2: 172-180.

-สุขวิทย์ โสภภาพ. 2554.ข้าวอินทรีย์ : แนวคิดและแนวทางการผลิต. วารสาร
การเกษตรราชภัฏ ปีที่ :10 ฉบับที่ : 2 เลขหน้า : 43-53 ปีพ.ศ. : 2554

-อุทัย อันพิมพ์ นรินทร บุญพราหมณ์ และ สุขวิทย์ โสภภาพ .2554 . การสร้างความรู้
จากรูปแบบเกษตรประณีตเพื่อพัฒนาอาชีพสู่ความยั่งยืน: กรณีศึกษาสมาชิกเครือข่ายปราชญ์
ชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์ วารสารสมาคม นักวิจัย .16, 3: 15-25.

-ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์ สุภาวดี ขุนทองจันทร์ และสุขวิทย์ โสภภาพ “การศึกษาบริบทของ
ชุมชนในการคำนวณต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ในจังหวัดอุบลราชธานี” วารสารมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2556

-สุภาวดี ขุนทองจันทร์ อุทัย อันพิมพ์ และสุขวิทย์ โสภภาพ. 2558. “ความคิดเห็น
ต่อการจัดการ ศึกษาในหลักสูตรเน้นการวิจัย คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี”
วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม. ปีที่ 10 ฉบับที่ ปี 2557

ข.ผลงานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์ (ต่อสาธารณะ, ชุมชน, กลุ่มเกษตรกร ฯลฯ)

-งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการพลังงานทางเลือกระดับตำบลอย่างมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลคำขวาง อำเภอวารินชำราบ จ.อุบลราชธานี” โดยใช้ประโยชน์โดยชุมชน เทศบาลตำบลคำขวาง อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี คือ การวิจัยนำไปสู่การบรรจุในแผน 3 ปี ของเทศบาลตำบล และการมีทัศนคติที่ดีและความเข้าใจในพลังงานทางเลือกของชุมชน ค. ผลงานอื่น ๆ เช่น ~~บทความ~~ หนังสือ ~~สิทธิบัตร~~ ฯลฯ

-

ง. รางวัลผลงานวิจัยที่ได้รับ

-

จ. สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

การจัดการด้านการเกษตร

การจัดการชุมชน